จดหมายข่าว

จดหมายเหตุไทย

ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (2547)

วัตถุประสงค์ของสมาคม

1. เพื่อรวมกลุ่มบุคลากรและองค์กรวิชาชีพ จดหมายเหตุ เป็นสื่อประสานงานกลางให้บุคลากร ผู้ปฏิบัติงานการจัดการจดหมายเหตุและการดำเนินงานขององค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ในฐานะที่ข้อมูลเหล่านี้เป็นหลักฐานยืนยันประสบการณ์และความรู้ของมนุษย์
2. เพื่อเสริมสร้างผลักดันการศึกษา ค้นคว้า และวิจัยวิชาการจดหมายเหตุและระบบงานจัดการเอกสาร
3. เพื่อประสานข้อตกลงร่วมกันในการจัดระเบียบมาตรฐานการจัดเก็บ การอนุรักษ์ ตลอดจนระบบการจัดการจดหมายเหตุ และเอกสารข้อมูลทุกรูปแบบที่ยังคงอยู่ในกระแสการใช้งาน
4. เพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจงานจดหมายเหตุออกสู่สาธารณชนและเป็นการกระตุ้นความสนใจสาธารณชนให้เข้ามาใช้บริการค้นคว้าข้อมูลจดหมายเหตุอันเป็นทรัพย์สินทางปัญญาและมรดกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชาติและสาธารณชน
5. เพื่อสนับสนุนเพิ่มพูนทักษะความรู้ในการปฏิบัติงานให้แก่บุคลากรในด้านงานจดหมายเหตุจากทุกองค์กรด้วยการจัดฝึกอบรม ประชุมเชิงปฏิบัติการ สัมมนา ฯลฯ
6. เพื่อประสานความสัมพันธ์ที่ดีกับนักวิชาการสาขาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมจดหมายเหตุ เป็นต้นว่า นักประวัติศาสตร์ นักการศึกษา นักบริหาร ตลอดจนนักวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรม รวมไปถึงด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี
7. เพื่อประสานความร่วมมือในการใช้ทรัพยากรปฏิบัติงานจดหมายเหตุร่วมกัน ทั้งในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ อุปกรณ์อื่นๆ
8. เพื่อประสานความสัมพันธ์และความร่วมมือกับองค์กรจดหมายเหตุระหว่างประเทศและหอจดหมายเหตุในต่างประเทศ ในการพัฒนาความรู้ การจัดการ ตลอดจนแลกเปลี่ยนวิทยาการด้านจดหมายเหตุทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก

CONTENT

จดหมายข่าว
จดหมายเหตุไทย
ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (2547)

สารจากนายกสมาคมจดหมายเหตุไทย 1
ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

ประวัติสมาคมจดหมายเหตุไทย 6
ซี บุญยโกศล

แนะนำกรรมการชุดปัจจุบัน 8

พบ 'จานพระเจ้าหลุยส์ที่ 14' 10
มรดกแห่งมิตรสัมพันธ์ไทย-ฝรั่งเศส
แต่กว่าจะรู้ก็สายไป!
ธวัชชัย ตั้งศิริวานิช

มีอะไรในหอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยพายัพ 17
ชยันต์ หิรัญพันธุ์

เก็บภาพอดีตจากโลกไซเบอร์สเปซ 21
สุภัตรา ภูมิประภาส

บทสนทนาของบันทึกภาคสนาม 25
กับบันทึกประวัติศาสตร์ : การวิจัย
จดหมายเหตุในเชิงมานุษยวิทยา
ยุกติ มุกดาวิจิตร

หอจดหมายเหตุที่ข้าพเจ้ารู้จัก 36
อัตรทิพย์ นาถสุภา

แวดวงจดหมายเหตุไทย 42

กำหนดการประชุมใหญ่สามัญประจำปี 57
สมาคมจดหมายเหตุไทย 2547

จดหมายข่าวจดหมายเหตุไทย
บรรณาธิการ ประจักษ์ ก้องกีรติ **กองบรรณาธิการ** ดาวเรือง แนวทอง ธนาพล อิ่วสกุล นุจรี ใจเก่ง รัตนา ดีรักษา ซี บุญยโกศล นิลุบล ไพเราะ **รูปเล่ม** วัฒนสินธุ์ สุวรัตนานนท์ **พิมพ์ที่** โรงพิมพ์เดือนตุลา โทร. 0-2996-7393-4

สารจากนายกสมาคมจดหมายเหตุไทย

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

ถ้าจะใช้สำนวนของนักพากย์หนังไทยสมัยก่อน ก็เห็นจะต้องบอกว่า "3 ปีผ่านไปไวเหมือนโกหก" สมาคมจดหมายเหตุไทย (The Association of Thai Archives) ของเรา ตั้งขึ้นมาอย่างเป็นทางการเมื่อ 4 เมษายน 2544 จวบมาถึงตอนนี้ปี 2547 ก็กว่า 3 ปี

นี่เป็นผลของความพยายามร่วมกันของคนกลุ่มเล็กๆ บ้างมาจากหน่วยงาน "จดหมายเหตุ" ของราชการ บ้างมาจากภาคเอกชน บ้างก็มาด้วยตัวเอง พูดง่ายๆ ใจเราตรงกัน อยากจะให้เกิดความร่วมมือและประสานงานทำการพัฒนามาตรฐานและความก้าวหน้าในสิ่งที่เรียกว่า "จดหมายเหตุ" ซึ่งเราคิดว่าจำเป็นและสำคัญมากสำหรับ "ประเทศชาติ" และเป็นคุณประโยชน์ทางความรู้ต่อสาธารณชนทั่วไป

คงไม่ต้องบอกก็เป็นที่ทราบทั่วกัน แม้เราจะอ้างความเป็น "ชาติ" อันเก่าแก่ของเราชาวไทยตั้งอย่างน้อยก็ 700 ปี แต่ก็น่าประหลาดมากเพียงแค่ประวัติศาสตร์อยุธยาไม่กี่ร้อยปีมานี้เอง เราก็แทบจะไม่มีเอกสารหลักฐานเท่าไรนอกเหนือจาก "พงศาวดาร" ที่เขียนขึ้นมาภายหลังเหตุการณ์ และก็ต้องประเมินคุณค่าของความน่าเชื่อถืออย่างหนักหน่วง เราต้องพึ่งเอกสารหลักฐานของจีนและฝรั่งเป็นหลัก นี่ยังไม่ต้องพูดถึงเรื่องราวร่วมสมัยซึ่งแสนจะใกล้ตัวเรา เพียงแค่ย้อนกลับไปเหตุการณ์ 14 ตุลา (2516) เมื่อ 30 กว่าปีมานี้ หรือ "พฤษภาเลือด" (2535) เพียง 10 กว่าปีมานี้เอง ก็ไม่แน่ใจว่าเราจะมีหลักฐานประเภท "จดหมายเหตุ" ให้ค้นคว้าได้แค่ไหน (แถมที่พอจะมีก็เป็นสิ่ง "หวงห้าม" หรือไม่ก็แอบทำลายทิ้งไปก็มีอยู่เป็นประจำ)

ดังนั้น ในความคาดหวังของเราก็คือ ให้สมาคมฯ เป็นองค์กรที่มีบทบาทประสานความร่วมมือกันภายในประเทศ แต่ในเวลาเดียวกันเราก็ต้องการให้ก้าวออกไปในระดับภูมิภาคไม่ว่าจะเป็น "อาเซียน" ที่ "ใกล้เกลือกินด่าง" หรือในภูมิภาคเอเชีย หรือยิ่งกว่านั้นก็คือระดับโลกกว้างอีกด้วย

ขอกล่าวอย่างรวบรัดว่าปรัชญาในการก่อตั้ง "สมาคมจดหมายเหตุไทย" ของเรา คือ

1. เพื่อส่งเสริมและพัฒนามาตรฐานวิชาการจดหมายเหตุ
2. เพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าในงานจดหมาย-เหตุออกสู่สาธารณชน เป็นการกระตุ้นความสนใจ ให้รู้จักใช้ข้อมูลจดหมายเหตุ อันเป็นทรัพย์สินทางปัญญาและมรดกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชาติ

3. เพื่อประสานความสัมพันธ์ที่ดีกับนักวิชาการสาขาที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมจดหมายเหตุ เป็นต้นว่า นักสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ นักการศึกษา นักบริหาร ตลอดจนนักวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรม และอื่นๆ
4. เพื่อประสานสัมพันธ์และร่วมมือกับองค์กรจดหมายเหตุนานาประเทศในการพัฒนาความรู้การจัดการ ตลอดจนแลกเปลี่ยนวิทยาการด้านจดหมายเหตุทั้งในระดับภูมิภาค และระดับโลก

(บน) แผนที่ราชอาณาจักรสยาม วาดโดย เจียโคโม คานเตลลีดา วิกโนลา (Giacomo Cantelli da Vignola) พิมพ์ที่อิตาลี เมื่อ พ.ศ.2226 เป็นแผนที่ขนาดใหญ่ที่วาดก่อนการเข้ามาสยามของชาวฝรั่งเศส
(ล่าง) แผนที่อุยาคเนย์ วาดโดย อับราฮัม ออเทเลียส (Abraham Ortelius) พิมพ์ครั้งแรกที่เบลเยี่ยม เมื่อ พ.ศ.2113 ใน Theatrum Obris Terrarum หนังสือแผนที่ (Atlas) เล่มแรกสุดของโลก

เมื่อเรา "เปิดตัว" เป็นครั้งแรกนั้น คือ 22 กันยายน 2544 ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หอศิลป ในงานนั้นเราได้พยายามดึงหน่วยงานเท่าที่มีอยู่ในเมืองไทย ประมาณ 18 หน่วยงานเข้ามาร่วม เรา "ขุด" ของเก่าออกมานำเสนอ เช่น ฉายภาพยนตร์ประวัติศาสตร์ "ในหลวงรัชกาลที่ 7 เสด็จโรงงานเบียร์คาลส์เบิร์ก" ที่ประเทศเยอรมันนี

เราจัดนิทรรศการเอกสารเก่าของกระทรวงการต่างประเทศ เช่น "สัตยาบันสาร หนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีและการค้าระหว่างกรุงสยามกับกรุงสเปน" "พระราชสาส์นแต่งตั้งพระองค์เจ้าจรูญศักดิ์ กฤดากร เป็นผู้แทนประชุมสันติภาพ ณ กรุงปารีส พ.ศ.2464" "อัลบัมภาพถ่ายชุดพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ เนเธอร์แลนด์ 2503" "ภาพถ่าย นรม. ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช สถาปนาความสัมพันธ์กับจีน 2518" "หนังสือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม นายใต้-เต้ก โต๋วพานิช แจกเพื่อการเผยแพร่รัฐธรรมนูญเมื่อปี 2477" "ร่างคำปราศรัยทางวิทยุของ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช อัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกา ปลุกสำนึกคนไทยให้รวมตัวกันต่อสู้ในสงครามโลกครั้งที่ 2" "หนังสือมอบอำนาจของหลวงประดิษฐ์มนูธรรม ให้ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช และนายประสาท สุขุม ดำเนินการเรื่องฟิล์มภาพยนตร์ "The King and the White Elephant" และ ตัวอย่าง "จดหมายของคนไทยในสหรัฐอเมริกาถึงสถานทูตไทยสนับสนุนการกู้ชาติระหว่างสงครามโลก" เป็นต้น

นี่อาจจะเป็นตัวอย่างให้ผู้ที่ยังไม่ทราบว่า "จดหมายเหตุ" คืออะไร พอจะมองเห็นว่า "คืออะไร" ในงานครั้งแรกนั้นมีผู้สนใจทั่วไปตลอดจนบรรณารักษ์สื่อมวลชน เข้ารวม 79 คน เราใช้เงินที่หามาได้เป็นกรณีพิเศษในการจัดพิมพ์เอกสาร ค่าจัดงาน และค่าเลี้ยงรับรองรวมแล้วประมาณ 5 หมื่นบาท พร้อมๆ กับการรณรงค์หาสมาชิกและผู้ร่วมคิดร่วมทำ

ในปีถัดมาเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2545 เราจัดการประชุมใหญ่สามัญประจำปีครั้ง ที่ 1 ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ธนบุรี ก่อนการประชุมเราจัดแถลงข่าวเรื่อง "แผนที่โบราณ" เชิญทั้งสื่อมวลชน วิทยุ นสพ. และทีวี มาร่วม ปรากฏ

ว่าเกินความคาดหมาย เพราะเอกสารเก่าๆ ฝุ่นจับนั้นได้รับความสนใจอย่างมาก ถึงกับผู้คนล้นห้องประชุมแถลงข่าว ณ หอสมุดปรีดี พนมยงค์ (ธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์) รายการทีวี และ นสพ. ต่างๆ ได้นำเสนอข่าวอย่างต่อเนื่อง ทำให้ในวันงานจริง มีผู้เข้าร่วมประชุมถึง 242 คน (อาจจะไม่เกินเลยไป ที่จะกล่าวว่าสมาคมฯ ของเราได้ปลุกความสนใจเรื่อง "แผนที่โบราณ" ขึ้นมาได้ระดับหนึ่ง)

ดังนั้นในงานนี้ เราจึงสมนาคุณสมาชิกด้วยการพิมพ์มาแจกและมาจำหน่าย "แผนที่โบราณ" จาก "คอลเลคชั่น" ส่วนบุคคลของคุณธวัชชัย ตั้งศิริวานิช แผ่นหนึ่งเป็นแผนที่ "สยามประเทศ" สมัยพระ-นารายณ์ วาดขึ้นมาโดยช่างแผนที่ ชาวอิตาลี พ.ศ.2226 (1683) อีกแผ่นหนึ่งเป็น "แผนที่เจ้าพระยามหานทีแห่งสยามประเทศ" พ.ศ.2296 (1753) งานนั้น เราตั้งงบประมาณและใช้ไป 229,866 บาท ทั้งนี้โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลเป็นเงิน 300,000 บาท

เมื่อเราได้รับความสนับสนุนอย่างมากในครั้งนั้น เราก็เลยใจใหญ่จัดประชุมใหญ่สามัญประจำปีครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2546 ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ด้วยหัวข้อสำคัญเพื่อกระตุ้นงานจดหมายเหตุและรำลึกเหตุการณ์สำคัญ คือ "30 ปี 14 ตุลา : ปัญหาตำราเรียนและหลักฐานจดหมายเหตุ" โดยร่วมกับมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ที่มี ศ.เสน่ห์ จามริก เป็นประธาน

เราคาดว่างานปี 2546 นั้นน่าจะมี "จุดขาย" คือ (หนึ่ง) ครบรอบ 30 ปี 14 ตุลาคม (สอง) เรามีนิทรรศการหลักฐานจดหมายเหตุ 14 ตุลาคม 2516 (สาม) เรามีการแสดงละครล้อการเมืองของนักศึกษาอุษาคเนย์ (ธรรมศาสตร์) เรื่อง "คู่กรรม 2"

ดังนั้น เราก็ต้องใช้งบประมาณสูงถึง 115,426 บาท (เป็นเงินเหลือจากปีที่แล้ว) ในงานนั้นมีผู้เข้าร่วมประชุม 174 คน (น้อยกว่าปี 2545) นับว่าไม่น้อย แม้จะไม่มากเท่าครั้งก่อน มีนักการเมือง "รุ่นใหม่" ระดับรองนายกรัฐมนตรีมากล่าวปาฐกถานำให้เรา มีนักวิชาการชื่อดังเกือบจะทั้งประเทศมาร่วม แต่ที่เราคาดการณ์ผิดก็คือ เราไม่ค่อยจะได้รับความสนับสนุน (ด้านการเงิน) จากสปอนเซอร์เท่าไรนัก ทำให้สถานะทางการเงินของสมาคมฯ ที่ได้จากค่าสมาชิกก็น้อยอยู่แล้ว (ค่าสมาชิกของเราถูกมาก หน่วยงาน/องค์กรปีละ 500

บาท บุคคลทั่วไปเพียงปีละ 200 บาท นักเรียนนักศึกษา 100 บาทเท่านั้นเอง) ก็ยิ่งทำให้เรามีเงินเหลือน้อยลงไปอีก

อย่างไรก็ตาม รายงานของการสัมมนาข้างต้น ก็จะได้รับการจัดพิมพ์เป็นหนังสือเล่มในชื่อ "3 ทศวรรษ 14 ตุลา กับประชาธิปไตยไทย" และจะได้นำมาสมนาคุณกับผู้ต่ออายุสมาชิกและบรรดาสมาชิกใหม่ของสมาคมฯ ต่อไป

แม้ว่าความสนับสนุนด้านกำลังคน และด้านกำลังเงินจะมีไม่มากอย่างที่เราคาดและหวัง นี่ไม่ใช่เรื่องที่เราจะท้อถอย ดังนั้นในการจัดประชุมใหญ่สามัญประจำปีครั้งที่ 3 ในวันที่ 14-16 ตุลาคม 2547 นี้ เราจึงอาจหาญ แทนที่จะจัดเพียง 1 วันตามปกติ เรากลับเพิ่มเป็น 3 วัน และ "ย้าย" ไปจัดร่วมกับมหาวิทยาลัยพายัพ ณ จังหวัดเชียงใหม่ นี่เป็นการเดินสายออกนอกพระนครเป็นครั้งแรก และก็เป็นที่น่าดีใจว่าเราได้ความสนับสนุนมาเป็นเงิน 200,000 บาท จากสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล

ก่อนหน้า "ส้มหล่น" นั้นหน่อยหนึ่ง เราขอให้อาจารย์ทรงยศ แววหงษ์ นำทัวร์ไป "นครวัด นครธม" เชิญชวนและแถมบีบบังคับให้ผู้คนมาเป็น "ลูกทัวร์" ของเรา ได้เงินมาเกือบ 2 หมื่นบาท ทำให้การทำงานของเราคล่องตัวขึ้นมาบ้าง

ดังนั้นงานในปีที่ 3 นี้ เราจึงมีงานใหญ่ที่แบ่งออกเป็น 3 ภาคด้วยกัน คือ (หนึ่ง) ภาควิชาการ ที่จะมีการอภิปรายในวันแรกพฤหัสที่ 14 ตุลาคม ว่าด้วย "หลักฐานเก่าบอกเล่าปัจจุบัน" โดยนักวิชาการสำคัญ ๆ ทั้งที่มาจากสถาบันและเป็น "เชลยศักดิ์" เช่น ม.ร.ว.รุจยา อาภากร, ธวัชชัย ตั้งศิริวานิช, ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนกุล, สนั่น ธรรมธิ, ชยันต์ หิรัญพันธุ์ ฯลฯ

(สอง) ในวันที่สอง ศุกร์ที่ 15 ตุลาคม เราจะให้เป็น "ภาคปฏิบัติ" คือ "การดูแลรักษาและนำเอกสารมาใช้" โดยทีมวิทยากร "หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยพายัพ" ซึ่งเป็นหอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยแรก ๆ ของไทย เริ่มงานมาก่อนภาครัฐด้วยซ้ำไป ภาคบ่ายเป็นทัศนศึกษานำชม "หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยพายัพ" และ "หอจดหมายเหตุแห่งชาติ เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ"

และท้ายสุด (สาม) "ภาคสนาม" เสาร์ 16 ตุลาคม รายการสุดท้ายนี้ ถือได้ว่าเป็นการสัมผัส "เชียงใหม่ ดินแดน

อารยธรรมล้านนา" ผ่านเอกสารจดหมายเหตุ จากรูปภาพและจากการนำชมสถานที่จริง

เราเชื่อว่าหากเรารักษาระดับของความสนับสนุนด้าน "กำลังคน" และ "กำลังเงิน" ได้เท่าที่ผ่านมา หรือว่าดีไปกว่านี้สักหน่อย เราก็คงสามารถทำงานด้าน "จดหมายเหตุ" ให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป ไม่ว่าจะเป็นการออก "จดหมายข่าวจดหมายเหตุ" เป็นประจำ จัดการประชุมสัมมนาทุกปีกลางเดือนตุลาคม (ที่เราคิดว่าปีหน้า 2548 ถ้าเป็นไปได้เราก็จะย้ายลงไปจัดที่ "ภูเก็ต") และคิดงานใหม่ๆ ที่น่าจะเป็นประโยชน์ได้มากไปกว่านี้ เช่น การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ การจัดทำ "อีจดหมายเหตุ" (e-archives) เช่นการเก็บและให้บริการรูปภาพ เป็นต้น

เราหวังว่าท่านที่เป็นสมาชิกอยู่แล้ว ท่านที่สนใจร่วมงานกับเราอยู่แล้ว จะรักษาสถานภาพนี้ต่อไป และเป็นแรงเป็นใจช่วยกันทำให้ "จดหมายเหตุ" ที่ "น่าใฝ่และน่าฝัน" นั้น ให้กลายเป็นความจริงขึ้นมาสำหรับสังคมไทยที่ยังต้องการ "อาหารสมอง" และ "ปัญญา" เพื่อเผชิญกับโลกปัจจุบันและอนาคต

ประวัติสมาคมจดหมายเหตุไทย

ซี บุญยโกศล

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา มีกระแสความเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมที่สำคัญประการหนึ่งเกิดขึ้น แต่อาจจะไม่ได้เป็นข่าวครึกโครม จนอาจทำให้หลุดรอดจากความรับรู้ของคนทั่วไปในสังคม นั่นคือ กระแสตื่นตัวทั้งในภาครัฐและเอกชนที่หันมาให้ความสำคัญกับการจัดเก็บเอกสารข้อมูลจดหมายเหตุของหน่วยงานต่าง ๆ ไว้สำหรับเป็นคลังความรู้ให้คนทั่วไปใช้บริการ ศึกษา ค้นคว้า และวิจัย จนนำไปสู่ความพยายามผลักดันจัดตั้งหอจดหมายเหตุประจำหน่วยงาน หรือสถาบันของตนเองขึ้นมามากมายหลายแห่งนับไม่ถ้วน จนปัจจุบันอาจจะเป็นเรื่องเชยเสียด้วยหากสถาบันใดไม่มีหอจดหมายเหตุประจำสถาบันของตน

จากกระแสความเคลื่อนไหวดังกล่าวที่เกิดขึ้นในแต่ละสถาบัน ต่อมาได้คลี่คลายไปสู่ความคิดในการจัดตั้งองค์กรร่วมขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่เป็นตัวกลางประสานงานบรรดาหอจดหมายเหตุทั้งหลาย พร้อมทั้งผลักดันงานด้านจดหมายเหตุให้เป็นที่สนใจของสังคมในวงกว้าง มองย้อนกลับไปแล้ว ต้องถือว่าจุดเริ่มต้นของการผลักดันเกิดขึ้นที่หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งหลังจากได้ดำเนินงานมาช่วงระยะเวลาหนึ่ง ก็ตระหนักถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในหน่วยงานของหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์เอง รวมถึงหน่วยงานและสถาบันต่าง ๆ ที่ประสบปัญหาคล้ายคลึงกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการขาดแคลนงบประมาณ การขาดแคลนอัตรากำลังบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องจดหมายเหตุ การขาดแคลนสถานที่ที่เหมาะสมตามหลักวิชาการจดหมายเหตุ และขาดการสนับสนุนอย่างเป็นทางการจากมหาวิทยาลัย เนื่องจากหอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยไม่ได้มีสถานภาพเป็นองค์กรถาวรและบรรจุไว้ในแผนงานมหาวิทยาลัย จึงไม่สามารถนำงบประมาณแผ่นดินมาใช้ในการดำเนินงานภายในหน่วยงานได้

ท้ายที่สุด ในการประชุมคณะกรรมการดำเนินงานหอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ 12 มกราคม พ.ศ.2542 จึงได้มีการเสนอความคิดนี้ในที่ประชุม และกรรมการทุกท่านเห็นชอบให้หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นเจ้าภาพจัดประชุมหน่วยงานจดหมายเหตุ เพื่อผลักดันให้หน่วยงานต่าง ๆ รวมกลุ่มในรูปสมาคมวิชาชีพขึ้น เพื่อสร้างความเป็นเอกภาพ และความร่วมมือร่วมใจกันระหว่างองค์กร หน่วยงาน และสถาบันต่าง ๆ ตลอดจนแลกเปลี่ยนทักษะความรู้เพื่อพัฒนางานจดหมายเหตุด้วย

ต่อมาวันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ.2543 ผู้แทนหน่วยงานและผู้ปฏิบัติงานจดหมายเหตุจากหลายแห่งได้ให้ความสนใจเข้าร่วมการประชุมเพื่อจัดตั้งสมาคม ไม่ว่าจะเป็นหอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน สถาบันราชภัฏ องค์กรของรัฐและรัฐวิสาหกิจ การประชุมครั้งนั้นยังได้มีการจัดอภิปรายเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการจัดตั้งสมาคมหอจดหมายเหตุไทย ผลจากการประชุมครั้งนั้นมีการคัดเลือกรายชื่อคณะผู้ก่อตั้งสมาคมหอจดหมายเหตุแห่งประเทศไทย ประกอบด้วย อาจารย์ชาญวิทย์ เกษตรศิริ แพทย์หญิงกรรณิการ์ ตันประเสริฐ รองศาสตราจารย์ ดร.สมสรวง พฤติกุล คุณกรรณิกา ชีวภักดี คุณขนิษฐา วงศ์พานิช

คุณวนิดา จันทนทัศน์ คุณโดม สุขวงศ์ คุณธงชัย ลิขิตพรสวรรค์ และคุณสุรีย์รัตน์ วงศ์เสงี่ยม

คณะผู้ก่อตั้งชุดนี้ได้จัดประชุมครั้งแรกเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ.2543 เพื่อร่างระเบียบสมาคมหอจดหมายเหตุแห่งประเทศไทยขึ้นรวมถึงการระบุเป้าหมายของสมาคม อีกทั้งการกำหนดให้มีกิจกรรมทั้งในด้านการฝึกอบรม การประชุมเชิงปฏิบัติการ การจัดสัมมนา ปาฐกถาประจำปี ประสานความร่วมมือจากวิทยากรผู้เชี่ยวชาญทั้งในและต่างประเทศ และที่สำคัญคือ การผลิตวารสารวิชาชีพจดหมายเหตุ ในส่วนสมาชิกของสมาคมประกอบด้วย สมาชิกสามัญ ซึ่งได้แก่บุคคลผู้มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมจดหมายเหตุและองค์กรจดหมายเหตุในภาครัฐและเอกชน สมาชิกกิตติมศักดิ์ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการจดหมายเหตุ หรือมีบทบาทสำคัญด้านจดหมายเหตุ และสมาชิกสมทบ ได้แก่ นักเรียน นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจงานจดหมายเหตุ

เมื่อร่างระเบียบการสมาคมฯ ได้ผ่านการเห็นชอบจากคณะผู้ก่อตั้งแล้ว จึงได้ดำเนินการส่งผ่านระเบียบการเพื่อรับการพิจารณาอนุญาตจัดตั้งจากสำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และสุดท้ายได้ขอจดทะเบียนต่อสำนักงานตำรวจสันติบาลจัดตั้งเป็นสมาคม เมื่อวันที่ 4 เมษายน พ.ศ.2544 ใช้ชื่อว่าสมาคมจดหมายเหตุไทย

หลังจากที่สมาคมจดหมายเหตุไทยได้รับอนุญาตให้จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการแล้ว ทางคณะผู้ก่อตั้งเห็นว่าเพื่อให้สมาคมจดหมายเหตุไทยเป็นที่รู้จักและได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย ควรมีการจัดประชุมเปิดตัวแนะนำสมาคมจดหมายเหตุไทยอย่างเป็นทางการ นี่เป็นที่มาของงาน วันที่ 22 กันยายน พ.ศ.2544 ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หอศิลป เพื่อแนะนำสมาคมให้เป็นที่รู้จักและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับงานจดหมายเหตุตามวัตถุประสงค์ของสมาคมฯ ที่ว่า "เพื่อเป็นศูนย์รวมของบุคลากรผู้ปฏิบัติงานและองค์กรวิชาชีพจดหมายเหตุ เผยแพร่ความรู้ความเข้าใจงานจดหมายเหตุออกสู่สาธารณชน ซึ่งเป็นการกระตุ้นความสนใจให้เข้ามาใช้บริการค้นคว้าข้อมูลจดหมายเหตุอันเป็นทรัพย์สินทางปัญญาและมรดกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชาติ ประสานความสัมพันธ์ที่ดีกับนักวิชาการสาขาที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมจดหมายเหตุ ฝเป็นต้นว่า นักประวัติศาสตร์ นักการศึกษา นักบริหาร ตลอดจนนักวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมและอื่นๆ และยังคาดหวังให้เป็นองค์กรที่มีบทบาทประสานความสัมพันธ์และร่วมมือกับองค์กรจดหมายเหตุนานาประเทศในการพัฒนาความรู้ การจัดการ ตลอดจนแลกเปลี่ยนวิทยาการด้านจดหมายเหตุทั้งในภูมิภาคและระดับโลกด้วย" ซึ่งรูปแบบของจัดประชุมครั้งนั้นเป็นการจัดอภิปรายทางวิชาการและแสดงนิทรรศการเกี่ยวกับเอกสารจดหมายเหตุ

หลังจากเปิดตัวสู่สาธารณะ สมาคมก็ดำเนินกิจกรรมมาอย่างต่อเนื่อง มีการจัดงานประชุมใหญ่สามัญประจำปีมาแล้ว 2 ครั้งด้วยกัน โดยใช้ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรเป็นที่จัดประชุมทั้ง 2 ครั้ง ครั้งแรกเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ.2545 และครั้งที่สองเมื่อวันที่ 13 กันยายน พ.ศ.2546 ซึ่งสมาคมฯ ได้พัฒนาและเจริญเติบโตขึ้นตามลำดับ อนึ่ง ในการจัดการประชุมใหญ่สามัญประจำปีแต่ละครั้ง นอกจากจะเป็นการจัดประชุมในรูปแบบการประชุมสมาชิกเพื่อรายงานกิจกรรมในรอบปี และเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารตามวาระซึ่งนับเป็นโอกาสให้สมาชิกได้พบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันแล้ว ยังมีการจัดกิจกรรมประชุมวิชาการ บรรยาย ปาฐกถา แสดงนิทรรศการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานจดหมายเหตุให้สาธารณชนได้รับชมรับฟัง เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมจากสังคมในการพัฒนาวิชาชีพจดหมายเหตุให้เจริญก้าวหน้าและขยายสู่วงกว้างต่อไป

แนะนำคณะกรรมการสมาคมจดหมายเหตุไทยชุดปัจจุบัน

นายกสมาคม
ชาญวิทย์ เกษตรศิริ
มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
413/38 ถนนอรุณอัมรินทร์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ 10700
charnvitkasetsiri@yahoo.com, ck2414@hotmail.com
โทรศัพท์ 01-8101908, 02-4245768 โทรสาร 02-4338713

อุปนายก
รองศาสตราจารย์ ดร. สมสรวง พฤติกุล
สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
9/9 หมู่ 9 ถนนแจ้งวัฒนะ ต.บางพูด อ.ปากเกร็ด
จ.นนทบุรี 11120 diisom@hotmail.com
โทรศัพท์ 02-5047777 กด 8 ต่อ 3847, 06-8939184

กรรณิการ์ ตันประเสริฐ
ที่ปรึกษาสภามหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
18/18 ถนนบางนา-ตราด อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ 10540
โทรศัพท์ 02-3126475, 02-3126300 โทรสาร 02-3126237

เลขานุการ
วนิดา จันทนทัศน์
รองผู้อำนวยการสายบริการ
สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ประธานโครงการหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ เขตพระนคร
กรุงเทพฯ 10200 wanida@alpha.tu.ac.th
โทรศัพท์ 02-5644440 ต่อ 1301 โทรสาร 02- 9869609

เอมอร ตันเถียร
พิพิธภัณฑ์อัยการ สำนักงานอัยการสูงสุด
ชั้น 11 ถนนรัชดาภิเษก แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900
โทรศัพท์ 02-5412951, 0-259569 โทรสาร 02-5412963

ผู้ช่วยเลขานุการ
ดาวเรือง แนวทอง
นักเอกสารสนเทศ
โครงการหอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ เขตพระนคร
กรุงเทพฯ 10200 tuarchives@yahoo.com
โทรศัพท์ 02-6133840-1 โทรสาร 02-2220149

เหรัญญิก
ธงชัย ลิขิตพรสวรรค์
กรรมการผู้จัดการ สำนักพิมพ์ต้นฉบับ
6/14 ถนนงามวงศ์วาน 23 ต.บางกระสอ อ.เมือง
จ.นนทบุรี 11000
โทรศัพท์ 02-9529203, 01-8084455 โทรสาร 02-2720239

ปฏิคม
สุรีย์รัตน์ วงศ์เสงี่ยม
นักจดหมายเหตุ 8ว หัวหน้ากลุ่มบันทึกเหตุการณ์
สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ถนนสามเสน เขตดุสิต
กรุงเทพฯ 10300
โทรศัพท์ 02-2823826 โทรสาร 02-2815341

นายทะเบียน
กรรณิกา ชีวภักดี
หัวหน้าโครงการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์และหอจดหมายเหตุ
กรมประชาสัมพันธ์
พิพิธภัณฑ์และหอจดหมายเหตุกรมประชาสัมพันธ์
เลขที่ 9 ซอยอารีย์สัมพันธ์
ถนนพระราม 6 แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400 kannika@iirt.net
โทรศัพท์ 02-6182323 ต่อ 2212, , 09-1100120
โทรสาร 02-6182323 ต่อ 2214

แนะนำคณะกรรมการสมาคมจดหมายเหตุไทยชุดปัจจุบัน

ประชาสัมพันธ์
ขจรศักดิ์ สงมูลนาค
ศูนย์ข้อมูลสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7
998/1 ถนนพหลโยธิน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร
กรุงเทพฯ 10900
โทรศัพท์ 02-2720202-10 ต่อ 347, 09-2034427
โทรสาร 02-2720888

สุภัตรา ภูมิประภาส
ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์เดอะเนชั่น (The Nation)
The Nation 44 หมู่ 10 ถนนบางนาตราด กม.4.5 บางนา
กรุงเทพฯ 10260 subhatra@nationgroup.com
โทรศัพท์ 02-3710042 ต่อ 2611, 2642, 01-3760360
โทรสาร 02-7514446

กรรมการ
ขนิษฐา วงศ์พานิช
อดีตผู้อำนวยการสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ
111/52 ถนนนครสวรรค์ เขตป้อมปราบฯ กรุงเทพฯ 10200
โทรศัพท์ 02-2828107, 01-2401455

ธวัชชัย ตั้งศิริวานิช
นักวิชาการอิสระ
338 ถนนมหาจักร เขตสัมพันธ์วงศ์ กรุงเทพฯ 10100
tangsirivanich@hotmail.com
โทรศัพท์ 01-6820888 โทรสาร 02-2248925

ธนาพล อิ๋วสกุล
กองบรรณาธิการ สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน
1026/220 ถนนพระราม 4 แขวงทุ่งมหาเมฆ เขตสาทร
กรุงเทพฯ 10120 thanapol73@hotmail.com
โทรศัพท์ 02-6776594-5, 06-8261074

จรูญรัตน์ สุวรรณภูสิทธิ์
Assistant Director of Studies with Responsibility for Thai Studies
โรงเรียนนานาชาติเซนต์สตีเฟ่น
107 ถนนวิภาวดีรังสิต ลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900
โทรศัพท์ 02-5130270, 06-5445488 โทรสาร 02-9303307

โดม สุขวงศ์
นักจดหมายเหตุ หอภาพยนตร์แห่งชาติ
93 หมู่ 3 ถนนพุทธมณฑลสาย 5 อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม
73170 sdome@ji-net.com
โทรศัพท์ 02-4410263-4, 01-4255289
โทรสาร 02-4410263 ต่อ 116

พบ 'จานพระเจ้าหลุยส์ที่ 14' มรดกแห่งมิตรสัมพันธ์ไทย-ฝรั่งเศส แต่กว่าจะรู้ก็สายไป!

ธวัชชัย ตั้งศิริวานิช tangsirivanich@hotmail.com

Antiques Trade Gazette, 21st August 2004

LONDON SELECTION

Siamese connection helps rare medallion to £40,000

English and Continental glassware was also a feature of **Sotheby's** June and July ceramics sales. It accounted for just over 30 per cent of the more affordable Olympia offering, where around two-thirds of the 115 lots changed hands, and just under a fifth of their Bond Street sale where around half the 33 lots found buyers. In terms of take-up, these performances mirrored that of the ceramics elements, with the English material seeing much more movement than the Continental, and early Germanic glass proving the most difficult to shift. Interestingly, early Façon de Venise, an unpredictable market, fared markedly better than the other Continental elements. Sotheby's Simon Cottle put this largely down to the current exhibition, on until October 17, at the Corning Museum of Glass in the US. *Beyond Venice, Glass in Venetian Style 1500-1750*, and its accompanying book of the same title, has generated sufficient interest to see enthusiasts forming new collections around the world.

Above: glass portrait of Lous XIV – £40,000 at Sotheby's.

The top glass price of the series was neither British nor Venetian inspired, however, but an early French piece – the 14⅛in (36cm) high portrait medallion of Louis XIV pictured here. Not the most aesthetically attractive entry, but of undeniable academic importance, this was made at Bernard Perrot's 17th century glasshouse at Orleans and is one of a group of eight such recorded portrait medallions of Louis XIV. It is thought that these medallions date from the ten-year period that Perrot spent petitioning for his invention of casting a thick layer of glass into a metal mould to produce relief figures, busts, medals and armorials, before he was granted a manufacturing licence on September 25, 1687. Several of the group have suspension loops, elements of gilding, enamel decoration or mirrored grounds and the plaques may have been displayed suspended in a window or hung on a wall.

Sotheby's newly-discovered example was unusual for the extent of its somewhat crude colour enamelling, but information given by the vendor after the catalogue went to press threw interesting light on the decoration and provenance.

The medallion was acquired by the vendor's father in China in the first half of the 20th century and it is now believed to have been presented by Perrot to the Ambassador of the King of Siam during the King's famous visit to Paris in 1686. It comes with a late 17th century carved wood stand bearing the Siamese monarch's dragon and amphitrite symbols. The 'clobbered' enamelling was probably done later when the piece reached Thailand, a theory reinforced by features such as its similarity to Oriental lacquerwork and the uniform colour covering Louis' flowing locks and the folds of his cloak and the use of green rather than yellow for the Sun King's emblem, features suggesting that the decoration was not executed by someone familiar with this Western subject.

The auctioneers deemed the new information sufficiently important to merit an increase in the original estimate from £30,000-40,000 to £40,000-60,000. In the event, the plaque reached the lower end of the revised guideline, the £40,000 price paid over the telephone. The buyers were the Corning Museum of Glass. "We were thrilled to acquire it," Corning's executive director David Whitehouse told the *Gazette* last week. The Corning Museum already has one of the extant Perrot portrait plaques, a clear glass example with traces of gilding. Of his new acquisition with its Royal Siamese provenance Dr Whitehouse said, "It is a quite extraordinary 17th century meeting of east and west. Such things are incredibily rare," adding that, for the Corning's international audience of visitors, the object has a remarkably interesting story to tell.

ในงานประมูลเครื่องแก้วที่โซเธอบีส์ (Sotheby's) กรุงลอนดอน เมื่อเดือนกรกฎาคมที่ผ่านมา รายการลำดับที่ 162 เป็นที่จับตาของภัณฑารักษ์ นักสะสม และผู้ที่สนใจในศิลปะเครื่องแก้วเครื่องลายคราม เพราะเป็นจานลายครามหายาก ผลงานของ แบรนารด์ แปร์โรท์ (Bernard Perrot) ช่างทำแก้วนามอุโฆษชาวฝรั่งเศส จานใบดังกล่าวเป็นจานเคลือบสี ลักษณะกลมรี กว้าง 30 เซนติเมตร สูง 37 เซนติเมตร บนจานแสดงพระบรมสาทิสลักษณ์แห่งพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ของฝรั่งเศส (ต่อไปขอเรียกโดยย่อว่า 'จานพระเจ้าหลุยส์') สันนิษฐานว่าทำขึ้นระหว่างปี พ.ศ.2223-2229 (ค.ศ.1680-1686)[1] จานใบนี้เพิ่งค้นพบที่กรุงลอนดอน ก่อนหน้านั้น จานพระเจ้าหลุยส์ของแปร์โรท์ มีปรากฏหลักฐานอยู่เพียง 7 ใบในโลก การประมูลครั้งนี้จึงได้รับความสนใจอย่างสูง

[1] ในแค็ตตาล็อกของโซเธอบีส์ ระบุว่าจานใบนี้ทำขึ้นระหว่างปี 2223-2233 (1680-90) แต่โซเธอบีส์ได้แก้ไขข้อมูลภายหลังว่า จานใบนี้น่าทำขึ้นภายในปี 2229 (1686) ข้อมูลจาก www.sothebys.com และ *Antiques Trade Gazette*, 21 August 2004, p.9.

ที่น่าสนใจ จานที่เพิ่งปรากฏโฉมอาจเป็น 'จิ๊กซอว์' ชิ้นสำคัญที่ทำให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์อยุธยาที่พร่องนั้นสมบูรณ์ขึ้น ก่อนผมจะไขปริศนาว่าจานใบนี้เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์อยุธยาอย่างไร ผมขอกล่าวโดยย่อถึงประวัติและผลงานของช่างทำแก้วผู้นี้

แบรนารด์ แปร์โรท์ เกิดที่เมืองอัลแตร์ ประเทศอิตาลี เมื่อ พ.ศ.2162 (1619) เป็นบุตรของครอบครัวช่างทำแก้วสำคัญในอิตาลี เขาเป็นผู้สนใจและมีความสามารถในศิลปะแขนงนี้ ต่อมาได้ย้ายไปตั้งถิ่นฐานที่ฝรั่งเศส ศูนย์กลางของอารยธรรมยุโรปในสมัยนั้น ในพ.ศ. 2205 (1662) เขาก่อตั้งโรงทำแก้วขึ้นที่ออร์เลองส์ ราว 100 กิโลเมตรใต้กรุงปารีส สี่ปีถัดมา เขาเปลี่ยนสัญชาติเป็นชาวฝรั่งเศส แปร์โรท์ได้บุกเบิก คิดค้นกรรมวิธีหลอมแก้วให้เป็นรูปร่างต่างๆ การคิดค้นที่สำคัญคือวิธีการหลอมแก้ว เพื่อทำรูปปั้นแกะสลัก เหรียญ และจานที่ระลึก ผลงานชิ้นเอกของเขาคือจานพระเจ้าหลุยส์[2]

แต่น่าเสียดายที่ผลงานชิ้นเอกของแปร์โรท์สูญหายไปเกือบหมดสิ้น จานพระเจ้าหลุยส์ที่เหลืออยู่นั้น ส่วนใหญ่เก็บรักษาไว้ในฝรั่งเศส อาทิ พิพิธภัณฑ์ลูฟร์ (Louvre) กรุงปารีส พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์แห่งภูมิภาคออร์เลองส์ (Musée Historique de l'Orléanais) และบริษัทผลิตแก้วกองปาญญี แซ็งท์ โกแบ็ง (Compagnie Saint-Gobain) ที่เก็บรักษาไว้นอกฝรั่งเศสมีเพียงใบเดียว อยู่ที่พิพิธภัณฑ์เครื่องแก้วคอร์นิง (Corning Museum of Glass) สหรัฐอเมริกา[3] ด้วยเหตุนี้ เมื่อวันประมูลจานที่เพิ่งค้นพบมาถึง ห้องโถงที่โอ่อ่าของโซเธอบีส์ จึงเนืองแน่นไปด้วยภัณฑารักษ์และนักสะสมกระเป๋าหนักจากทั่วทุกมุมโลก

ก่อนการประมูล โซเธอบีส์ก็สร้างความฮือฮาให้แก่วงการนักสะสม ด้วยการเผยโฉมแท่นไม้สำหรับรองจานพระเจ้าหลุยส์ แท่นไม้นี้ทำขึ้นในเวลาไล่เลี่ยกัน ประดับลายแกะสลัก "มังกรและเทพธิดาแห่งสมุทร" (dragon and amphitrite) ซึ่งโซเธอบีส์สันนิษฐานว่าเป็นตราหรือสัญลักษณ์แห่งพระเจ้ากรุงสยาม[4] ไม่เพียงเท่านั้น โซเธอบีส์ ยังตั้งข้อสังเกตอีกว่า การเคลือบสีของจานเป็นสไตล์ 'ตะวันออก' น่าทำขึ้นภายหลังที่จานถูกนำออกจากฝรั่งเศส โดยศิลปินที่ไม่เข้าใจศิลปวิทยาการของตะวันตก ตัวอย่างเช่น ผู้เคลือบไม่ทราบว่าสีสัญลักษณ์ของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 คือสีเหลือง จึงเคลือบด้วยสีเขียว! อนึ่ง จานพระเจ้าหลุยส์ที่ค้นพบก่อนหน้า มีเพียงใบเดียวที่เคลือบสี แต่ก็เพียงเล็กน้อย ไม่แต้มสีสันฉูดฉาดเหมือนจานใบนี้ โซเธอบีส์ลงความเห็นว่าจานใบนี้แลดู 'แปลก' (unique) แต่ยังยืนยันว่าเป็นผลงานของแปร์โรท์ และที่น่าพิศวงยิ่งขึ้น คือเรื่องราวการเดินทางของจานใบนี้ ผู้นำจานออกประมูลได้

---

[2] สำหรับผู้ที่สนใจประวัติและผลงานของ แปร์โรท์ ผมขอแนะนำหนังสือ *Bernard Perrot et Les Verreries Royales du Duché d'Orléans 1662-1754* โดย J. Bénard และ B. Dragesco พิมพ์เมื่อ พ.ศ.2532 (1989) และบทความ 'Un portrait de Louis XIV et l'invention du coulage de la glace' โดย J. Barrelet ใน *Cahiers de la céramique, du verre et des arts du feu* พิมพ์เมื่อ พ.ศ.2505 (1962).

[3] พิพิธภัณฑ์เครื่องแก้วคอร์นิง พิพิธภัณฑ์เครื่องแก้วชั้นนำของโลก ตั้งอยู่ที่เมืองคอร์นิง นิวยอร์ก ใกล้อิทากะ เมืองที่ตั้งของมหาวิทยาลัยคอร์แนล

[4] amphitrite คือเทพธิดาแห่งสมุทรในตำนานกรีก ชาญวิทย์ เกษตรศิริ เสนอความเห็นว่า "dragon and amphitrite" น่าจะเป็น "นารายณ์บรรทมสินธุ์ ที่จะมีพระลักษมีถวายงานนวดอยู่ด้วย...อนุโลมเป็นสัญลักษณ์แทนพระนารายณ์ได้" (อีเมล์จาก ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ถึงผู้เขียน, 8 กันยายน 2547).

เผยกับโซเธอบีส์ว่า บิดาของเขาได้จานใบนี้จากจีนในช่วงครึ่งแรกของศตวรรษที่ 20[5]

จากข้อมูลดังกล่าว โซเธอบีส์สันนิษฐานว่าจานใบนี้น่าจะเป็นเครื่องบรรณาการที่แปร์โรท์ มอบให้โกษาปานราชทูตสยาม เมื่อพ.ศ.2229 (1686) เพื่อทูลเกล้าฯ ถวายพระนารายณ์ ข้อสันนิษฐานนี้ส่งผลให้โซเธอบีส์ปรับราคาประเมินขึ้นอีกกว่า 40 เปอร์เซ็นต์ และในที่สุด พิพิธภัณฑ์เครื่องแก้วคอร์นิง จากสหรัฐอเมริกา ก็ประมูลไปด้วยราคา 40,000 ปอนด์ เพิ่ม 'ค่าธรรมเนียม' อีก 20 เปอร์เซ็นต์ รวมเป็นสนนราคาทั้งสิ้น 48,000 ปอนด์ หรือราว 3,600,000 บาท[6] เดวิด ไวท์เฮ้าส์ ผู้บริหารพิพิธภัณฑ์ กล่าวภายหลังการประมูลว่า "เรารู้สึกตื่นเต้นมากที่ได้จานใบนี้ มันเป็นประจักษ์พยานที่น่าอัศจรรย์ของการพบกันระหว่างตะวันตกและตะวันออกในศตวรรษที่ 17 ของเช่นนี้หายากสุดๆ"[7]

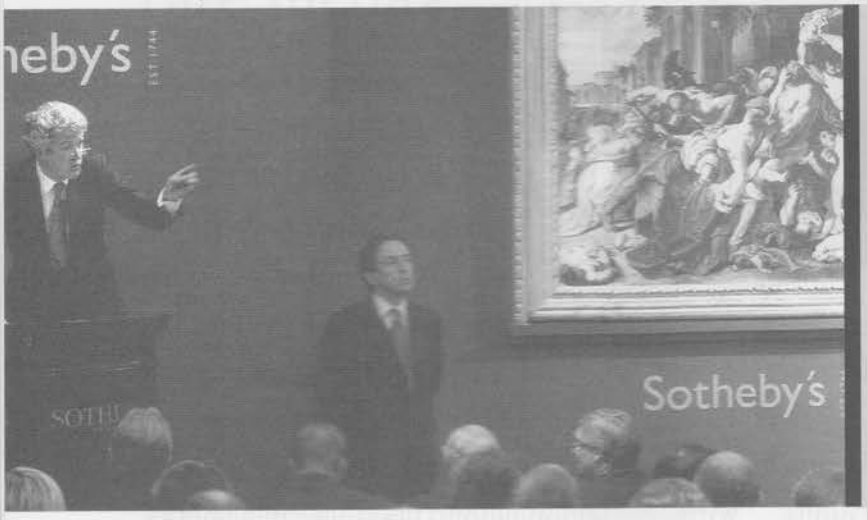

เดวิด ไวท์เฮ้าส์ ผู้บริหา
ตื่นเต้นมากที่ได้จานใบ
ระหว่างตะวันตกและตะว

'แอนติกส์ เทรด กาเซ็ท' หนังสือพิมพ์สำหรับนักสะสมชาวอังกฤษ ประโคมข่าวการประมูล โดยพาดหัว 'ความเกี่ยวข้องกับสยามส่งผลให้จานลายครามหายากมีราคาสูงถึง 40,000 ปอนด์'[8] จะเห็นได้ว่า แม้สนนราคาจะสูงลิ่วสักปานใด ก็ไม่ใช่ปัญหาสำหรับผู้ที่เห็นความสำคัญของจานใบนี้ ทั้งในเชิงบันทึกประวัติศาสตร์ และคุณค่าทางศิลปะ

ไขปมปริศนา 'จานพระเจ้าหลุยส์' และประวัติศาสตร์อยุธยา

หลังจากได้อ่านรายงานข่าวจากหนังสือพิมพ์ดังกล่าว ผมรู้สึกทึ่งกับเรื่องราวความเป็นมาของจานใบนี้ แต่ก็อดไม่ได้ที่จะถามตนเอง: "แน่ใจ 100 เปอร์เซ็นต์หรือว่าแปร์โรท์มอบจานใบนี้ให้โกษาปานเพื่อนำไปถวายพระนารายณ์?" แล้วถ้าเป็นเช่นนั้นจริง "จานใบนี้ไปอยู่เมืองจีนได้อย่างไร?" ผมเป็นคนช่างสงสัย ชอบค้นคว้า แต่ปัญหาคือเมื่อยิ่งค้น ยิ่งสาวลึก แทนที่จะพบคำตอบ กลับทำให้มีคำถามเพิ่มขึ้น ผมจะลองไขปริศนา 'จานพระเจ้าหลุยส์' ด้วยวิธี 'ถามเอง ตอบเอง' ลองอ่านดูว่าคำถาม-คำตอบของผมเข้าท่าไหมครับ?

---

[5] "Siamese connection helps rare medallion to £40,000", *Antiques Trade Gazette*, 21 August 2004, p.9.

[6] สำนักประมูลฝรั่งคิดค่าธรรมเนียมจากผู้ซื้อ (buyer's premium) ราว 20 เปอร์เซ็นต์ และค่าธรรมเนียมจากผู้ขาย (seller's commission) อีกราว 10 เปอร์เซ็นต์ ของราคาเคาะ (hammer price) ในกรณีของจานใบนี้ โซเธอบีส์จะได้รับค่าธรรมเนียมทั้งสิ้น 30 เปอร์เซ็นต์ หรือ 12,000 ปอนด์ (ราว 900,000 บาท)

[7] *Antiques Trade Gazette*, 21 August 2004, p.9.

[8] *เพิ่งอ้าง*

ข้อสันนิษฐานของโซเธอบีส์เชื่อถือได้เพียงใด?

"ขณะนี้เป็นที่เชื่อว่า แปร์โรท์มอบจานใบนี้ให้แก่ราชทูตของพระเจ้าแผ่นดินสยาม เมื่อครั้งเยือนกรุงปารีส ปี 1686... ผู้จัดประมูล [โซเธอบีส์] เห็นว่าข้อมูลใหม่มีน้ำหนักมากพอ จึงเห็นสมควรให้ปรับราคาประเมินขึ้นจาก 30,000-40,000 ปอนด์ เป็น 40,000-60,000 ปอนด์" [9]

บางท่านอาจมองว่า โซเธอบีส์ก็ไม่ได้วิเศษอะไร เป็นเพียงบริษัทแห่งหนึ่งที่มีรายได้หลักจากการเก็บค่าธรรมเนียมการประมูล เขาอาจสร้างข่าวนี้ขึ้นมา เพื่อเป็นข้ออ้างในการปรับราคาประเมิน หรือเพื่อให้คนฮือฮา แห่กันมาประมูล เมื่อคนแย่งกันประมูล สินค้าก็ได้ราคาดี โซเธอบีส์ก็ยิ้มแป้น โกยค่าธรรมเนียมอื้อ ภาษาบ้านผมเขาเรียกว่า 'เซงลี้ฮ้อ'

พระเจ้าบรมโกศ ที่อยู่ได้จนทุกวันนี้ ก็เพราะชื่อเสียงความเชื่อถือที่สั่งสมมานานถึง 260 ปี หลายท่านยังคงจำได้ว่า เมื่อเดือนพฤษภาคม ที่ผ่านมา ภาพวาด "เด็กชายกับกล้องยาสูบ" (Garçon à la Pipe) โดยปีกัสโซ่ ศิลปินชื่อก้องโลก ถูกประมูลไปด้วยราคาสูงถึง 104 ล้านเหรียญสหรัฐฯ หรือกว่า 4,000 ล้านบาท เป็นภาพวาดที่มีราคาประมูลสูงเป็นประวัติการณ์ และผู้จัดประมูลภาพวาดนี้คือโซเธอบีส์! ค่าธรรมเนียมที่โซเธอบีส์ได้รับจากการประมูลภาพนี้ ทั้งจากผู้ซื้อและผู้ขาย ก็ร่วม 20 ล้านเหรียญ หรือร่วมพันล้านบาท! [10] บริษัทที่ทำธุรกิจโดยมีรายได้หลักจากค่าธรรมเนียม เขาอยู่ได้ด้วยความเชื่อถือ เขาคงไม่เอาสิ่งนี้มาแลกกับการสร้างข่าวเพื่อค่าธรรมเนียมเพียงไม่กี่แสนบาท ที่เขาหวังจะได้รับจากการประมูลจานพระเจ้าหลุยส์ใบนี้หรอกครับ และเพราะ

พิพิธภัณฑ์ กล่าวภายหลังการประมูลว่า "เรารู้สึกมันเป็นประจักษ์พยานที่น่าอัศจรรย์ของการพบกันออกในศตวรรษที่ 17 ของเช่นนี้หายากสุด ๆ"

แต่ผมไม่เชื่อเช่นนั้น ผมได้ผ่านประสบการณ์การประมูลทั้งที่โซเธอบีส์ กรุงลอนดอน และที่สำนักประมูลชั้นนำอีกหลายแห่งในอังกฤษ ผมรู้ว่าเรื่องพวกนี้เขาไม่ทำกัน เพราะมันไม่คุ้ม!

โซเธอบีส์ เป็นสำนักประมูลเก่าแก่และมีชื่อเสียงที่สุดแห่งหนึ่งของโลก ก่อตั้งเมื่อ ค.ศ.1744 ตรงกับสมัย ความเชื่อถือที่คนมีต่อโซเธอบีส์ ทำให้เขาได้รับเลือกให้เป็นผู้จัดประมูลภาพศิลปะ 6 ใน 10 ภาพที่มีราคาสูงสุดเป็นประวัติการณ์ [11] จานพระเจ้าหลุยส์ ที่เพิ่งประมูลไปในราคาเกาะ 40,000 ปอนด์ หรือ 3 ล้านบาท เป็นเรื่องจิ๊บจ๊อยมากเลยครับ เมื่อเทียบกับภาพศิลปะมูลค่าหลายพันล้านบาทที่เขาจัดประมูล จากตรรกะดังกล่าว ผมจึงเห็นว่าโซเธอบีส์คง

---

[9] *เพิ่งอ้าง*

[10] "Record $104 million paid for Picasso painting", *International Herald Tribune*, 7 May 2004, p.10.

[11] นอกจากภาพปีกัสโซ่ที่เพิ่งประมูลไป โซเธอบีส์ยังจัดประมูลภาพของเรอนัวร์ (71 ล้านเหรียญสหรัฐ), ภาพของรูเบินส์ (45 ล้านปอนด์) ภาพของแวนโก๊ะ (49 ล้านเหรียญ) ฯลฯ อ่านรายละเอียดภาพที่ประมูลได้ราคาสูงสุด 10 ภาพจาก *Antiques Trade Gazette*, 22 May 2004, pp.29-30.

ไม่ด่วนสรุปโดยปราศจากหลักฐาน และเมื่อโซเธอบีส์เชื่อว่าแปร์โรท์มอบจานใบนี้ให้โกษาปาน ผมก็ขอเชื่อตามเขาไว้ก่อน [12]

และหากจานใบนี้ ไม่เคยอยู่ในครอบครองของโกษาปาน ทำไมพิพิธภัณฑ์เครื่องแก้วคอร์นิง ซึ่งเป็นพิพิธภัณฑ์เครื่องแก้วชั้นนำของโลก จึงยอมทุ่มเงินหลายล้านบาท เพื่อจานเก่าๆ หน้าตามอมแมมใบนี้ ทำไมผู้บริหารพิพิธภัณฑ์จึงกล่าวภายหลังการประมูลว่า "เรารู้สึกตื่นเต้นมากที่ได้จานใบนี้ มันเป็นประจักษ์พยานที่น่าอัศจรรย์ของการพบกันระหว่างตะวันตกและตะวันออกในศตวรรษที่ 17"

และหากไม่จริง ทำไม *"แอนติกส์ เทรด กาเซ็ท"* หนังสือพิมพ์สำหรับนักเล่นของเก่า ซึ่งนานปีถึงจะลงข่าวเรื่องไทยๆ จึงเล่นข่าวนี้เสียใหญ่โต โดยพาดหัวข่าว "Siamese connection helps rare medallion to £40,000"[13]

มีหลักฐานยืนยันไหมว่าโกษาปานเคยพบแปร์โรท์ที่ฝรั่งเศส?

ในช่วงปลายสมัยพระนารายณ์ ชาวฝรั่งเศสสนใจเรื่องราวเกี่ยวกับสยามเป็นอย่างมาก หนังสือเกี่ยวกับสยาม ภาพพิมพ์และแผนที่สยาม ล้วนขายดิบขายดีจนได้รับการพิมพ์ซ้ำหลายครั้ง นอกจากนี้ ยังมีวารสารชื่อดังหลายฉบับที่นำเสนอข่าวคราวจากสยามอย่างต่อเนื่อง วารสารชั้นนำที่พิมพ์เรื่องสยามมากที่สุดเห็นจะเป็น *แมรกูร กาลังต์ (Mercure galant)* ซึ่งลงข่าวและบทความเกี่ยวกับสยามตั้งแต่ พ.ศ.2227 (1684) [14] ในระหว่างที่โกษาปานอยู่ฝรั่งเศส โดโน เดอ วิเซ (Doneau de Vise) บรรณาธิการของ*แมรกูร กาลังต์* ได้ทยอยตีพิมพ์บันทึกการเยือนฝรั่งเศสของโกษาปาน *(Voyage des ambassadeurs de Siam en France)* และบันทึกของเดอ วิเซ ใน *แมรกูร กาลังต์* ก็ได้กล่าวถึงการเยือนโรงทำแก้วของแปร์โรท์ที่ออร์เลองส์:

> *"ในวันที่มงเซียร์ฮูแบง มาทำการทดลองให้ท่านราชทูตดูนั้น เผอิญมาดามแปร์โรต์ ภรรยาของนายช่างหลอมแก้วที่โรงหลอมแก้วและเครื่องลายครามต่างๆ ที่เมืองออร์เลอังส์ ได้มาพร้อมกันกับมงเซียร์ฮูแบงที่สถานทูตนั้นด้วย และท่านอัครราชทูตเมื่อได้แลเห็นนางคนนั้น ท่านก็จำได้ทันที เพราะตอนเมื่อท่านได้ผ่านเมืองออร์เลอังส์ก่อน และเจ้าเมืองออร์เลอังส์ได้พาท่านไปชมโรงลายคราม และโรงหลอมแก้วซึ่งสามีของนางแปร์โรต์นั้นเป็นเจ้าของ..."* [15]

ไมเคิล สมิธีส์ ผู้สนใจประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทย-ฝรั่งเศส ก็ยืนยันในบทความ "The Travels in France of the Siamese Ambassadors 1686-7" ว่าโกษาปานเคยเยือนโรงทำแก้วของแปร์โรท์ โดยระบุวันที่ด้วยว่า คือ วันที่ 25 กรกฎาคม ค.ศ.1686 [16]

เป็นไปได้ไหมที่แปร์โรท์ได้มอบจานใบนี้ให้โกษาปานเพื่อทูลเกล้าฯ ถวายพระนารายณ์ ในวันที่โกษาปานเยือนโรงทำแก้วของเขา?

---

[12] ผมเชื่อว่า *Antiques Trade Gazette* (21 August 2004) ไม่ได้รายงานหลักฐานของโซเธอบีส์โดยละเอียด คงมีข้อมูลอื่นๆ ที่ละเว้น สำหรับผู้ที่เชื่อว่าโซเธอบีส์ดูหรูเลิศแต่ภายนอก แต่แท้จริงนั้นก็เป็นแค่พวกพ่อค้าฉ้อโกงดีๆ ชั่วๆ นั่นเอง ผมขอแนะนำหนังสืออ่านสนุกที่ตอกย้ำความเชื่อนี้ Christopher Mason, *The Art of the Steal: Inside the Sotheby's - Christie's Auction House Scandal* (New York, 2004).

[13] *Antiques Trade Gazette*, 21 August 2004, p.9. หนังสือพิมพ์ฉบับนี้ลงเรื่องไทยครั้งสุดท้ายเมื่อ 5 ปีที่แล้ว เป็นข่าวการประมูลหนังสือหายาก จัดโดยคริสตีส์ กรุงเทพฯ เมื่อ สิงหาคม 2542 (1999).

[14] วารสารอีกฉบับที่มักเสนอเรื่องราวจากสยามคือ *Gazette de France* (ข้อมูลจาก Donald F. Lach and Edwin J. Van Kley, *Asia in the Making of Europe. Volume III : A Century of Advance* (Chicago, 1993), p.1190).

[15] จากฉบับแปลโดย ฟ.ฮีแลร์, *พระยาโกศาปานไปฝรั่งเศส* (กรุงเทพฯ, 2540), หน้า 112. Dirk van der Cruysse ให้รายละเอียดเพิ่มเติมว่าบันทึกโดย เดอ วิเซ มีความยาวกว่า 2,000 หน้า ตีพิมพ์ใน *แมรกูร กาลังต์* ระหว่างกรกฎาคม 2229 (1686) และ มกราคม 2230 (1687) ดู Dirk van der Cruysse, "Aspects of Siamese-French Relations during the Seventeenth Century", *Journal of the Siam Society*, volume 80, part 1, p.68.

[16] Michael Smithies, "The Travels in France of the Siamese Ambassadors 1686-7", *Journal of the Siam Society*, Volume 77, Part 2, 1989, p.64.

ดูจาก "โปรแกรมทัวร์" ของโกษาปาน จะเห็นว่าเขาใช้เวลาที่เมืองออร์เลองส์เพียงไม่กี่ชั่วโมงแต่ทำไมเขาถึงเลือกที่จะไปโรงทำแก้วของแปร์โรท์?

คำตอบอยู่ในหนังสือ *ความสัมพันธ์ไทย-ฝรั่งเศส สมัยอยุธยา* เขียนโดย พลับพลึง มูลศิลป์ พลับพลึงระบุว่าพระนารายณ์ทรงโปรดเครื่องแก้วจากฝรั่งเศสเป็นอย่างมาก และในภาคผนวกของหนังสือเล่มนี้ "บัญชีรายละเอียดต่างๆ ที่พระเจ้ากรุงสยามได้มีรับสั่งให้ราชทูตสยามไปจัดทำหรือซื้อที่เมืองฝรั่งเศส" มีรายการเครื่องแก้วมากถึง 35,660 ชิ้น! ลองคิดดูว่าแปร์โรท์ เป็นช่างทำแก้วที่มีชื่อที่สุดในฝรั่งเศสขณะนั้น แถมยังมีโรงทำแก้วของตนเอง โกษาปาน เมื่อได้รับคำสั่งให้จัดหาเครื่องแก้วจากฝรั่งเศสจะได้รับคำแนะนำจาก "ไกด์ฝรั่งเศส" ให้ติดต่อกับใคร? หนังสือยังระบุอีกว่า พระนารายณ์ทรงโปรดปรานกระจกที่มีรูปพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสมากกว่าของอย่างอื่นทั้งหมด [17]

จากหลักฐานข้างต้น น่าเชื่อได้ว่าโกษาปานได้รับมอบหรือซื้อจานพระเจ้าหลุยส์จากแปร์โรท์ ส่วนจะใช่จานใบนี้หรือไม่นั้น ก็อีกประเด็นหนึ่ง

ถ้าจานพระเจ้าหลุยส์เคยอยู่ในสยามจริง แล้วไปโผล่ที่ประเทศจีนได้อย่างไร ทำไมจึงไม่ถูกทำลายหลังพระนารายณ์สวรรคต หรือในช่วงเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่า?

ในปลายสมัยพระนารายณ์ เกิดความรู้สึกเกลียดชังฝรั่งเศสอย่างรุนแรงในสยาม สิ่งของที่มีต้นกำเนิดจากฝรั่งเศสถูกทำลายเสียแทบหมดสิ้น และในพิธีพระราชทานเพลิงศพพระนารายณ์ มีรายงานจากชาวต่างชาติว่า สิ่งของหรือภาพฝรั่งที่ยังหลงเหลืออยู่ ได้ถูกเผาทำลายไปเสียพร้อมกัน รวมถึงพระบรมสาทิสลักษณ์แห่งพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 [18] แน่นอนว่าหากขุนนางสยามขณะนั้น เห็นจานใบนี้ คงต้องรู้ทันทีว่าบุคคลในภาพคือพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แล้วจานใบนี้รอดพ้นจากการถูกทำลายได้อย่างไร?

ถ้าจานพระเจ้าหลุยส์เคยอยู่ในสยามจริง แล้วไปโผล่ที่ประเทศจีนได้อย่างไร ทำไมจึงไม่ถูกทำลายหลังพระนารายณ์สวรรคต หรือในช่วงเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่า?

ก่อนอื่น ขอทำความเข้าใจว่า แม้ชาวฝรั่งเศสจะเป็นเป้าของความเกลียดชัง แต่ฝรั่งชาติอื่นๆ ก็ยังคงอาศัยในสยามได้ โดยเฉพาะชาวดัตช์และโปรตุเกส [19] สองปีหลังพระนารายณ์สวรรคต เอนเจลเบิร์ต แกมป์เฟอร์ (Engelbert

---

[17] พลับพลึง มูลศิลป์, *ความสัมพันธ์ ไทย-ฝรั่งเศส สมัยอยุธยา* (กรุงเทพฯ 2523), หน้า 314-315.

[18] Michel Jacq-Hergoualc'h, *L'Europe et le Siam du XVIe au XVIIIe siecle: Apports culturels* (Paris, 1993), pp.108-109 and Dirk van der Cruysse, *op.cit.*, p.69.

[19] สำหรับผู้ที่สนใจศึกษาบทบาทของฝรั่งในสยามหลังสมัยพระนารายณ์ ผมขอแนะนำบทความของ Dhiravat na Pombejra, "Ayutthaya at the End of the Seventeenth Century: Was There a Shift to Isolation," in Anthony Reid (ed.), *Southeast Asia in the Early Modern Era: Trade, Power, and Belief* (Ithaca, 1993), pp.250-272.

Kaempfer) นายแพทย์เยอรมันประจำบริษัท VOC ของฮอลันดา ได้เข้ามายังสยาม ระหว่างที่พำนักอยู่อยุธยา แกมป์เฟอร์ได้ไปเยือนโกษาปาน ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งพระยาพระคลัง และที่เรือนของโกษาปาน เขาก็สังเกตเห็นภาพวาดพระบรมวงศานุวงศ์ของฝรั่งเศสแขวนอยู่บนผนัง![20] หากโกษาปานสามารถเก็บและจัดแสดงภาพดังกล่าวอย่างเปิดเผย เขาก็น่าจะได้รับอนุญาตให้เก็บจานพระเจ้าหลุยส์เป็นที่ระลึก!

อีกทฤษฎีหนึ่งคือ นักบวชฝรั่งเศสได้ลักลอบนำจานใบนี้ออกจากสยาม และนำติดตัวไปประเทศจีน ผมทราบข้อมูลจากหนังสือ *1688 Revolution in Siam* ว่า เลอ บลังค์ (Le Blanc) และ เดอ แบส (De Béze) นักบวชเยซูอิตที่เดินทางเข้ามาสยามพร้อมโกษาปานเมื่อปลาย พ.ศ.2230 (1687) ได้พำนักในสยามนานถึง 1 ปี 2 เดือน ภายหลังที่พระนารายณ์สวรรคต พวกเขาได้เดินทางต่อไปยังประเทศจีน![21] เป็นไปได้ไหมที่พวกเขาได้ลักลอบนำจานพระเจ้าหลุยส์ใบนี้ติดตัวไปจีน?

ผมยังทราบมาอีกว่า ได้มีผู้พบบันทึกต้นฉบับของนักบวช เดอแบส ที่เขียนเรื่องราวเกี่ยวกับสยาม และจดหมายต้นฉบับโดยออกญาวิชาเยนทร์ (คอนสแตนติน ฟอลคอน) ที่เขียนที่ละโว้ เมื่อ พ.ศ.2229 (1686) อยู่ในครอบครองของนักสะสมในกรุงปักกิ่ง ประเทศจีน! จิ๊กซอว์เริ่มเข้าที่เข้าทาง?

นักสะสมผู้นี้คือ จี. อี. มอริสัน (G. E. Morrison) ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ *เดอะ ไทมส์* (The Times) ของอังกฤษ ประจำกรุงปักกิ่ง หลังมอริสันเสียชีวิตใน พ.ศ.2460 (1917) เอกสารเกี่ยวกับสยามที่เขาเคยมีไว้ในครอบครองถูกขายให้กับ บารอน อิวาซากิ ชาวญี่ปุ่น ขณะนี้เอกสารล้ำค่าดังกล่าว เก็บรักษาไว้ที่ห้องสมุดในกรุงโตเกียว[22]

อยากรู้ว่าผู้ที่นำจานพระเจ้าหลุยส์ออกประมูลในลอนดอน ผู้อ้างว่าบิดาของเขาได้มาจากประเทศจีนในช่วงครึ่งแรกของศตวรรษที่ 20 ใช้นามสกุล "มอริสัน" หรือเปล่า? ถ้าใช่ ก็อยากถามเขาว่า บิดาของเขาได้จดหมายออกญาวิชาเยนทร์ และจานพระเจ้าหลุยส์ มาอย่างไร?

ผมอยากวิงวอนให้ใครก็ได้ ช่วยถามโซเธอบีส์ว่าเจ้าของเดิมของจานใบนี้คือใคร (แต่เขาคงไม่บอก เพราะเป็นความลับทางธุรกิจ)

อยากวานให้ใครก็ได้ ช่วยไปดูแท่นไม้รองจานพระเจ้าหลุยส์ที่พิพิธภัณฑ์คอร์นิง นิวยอร์ก ผมอยากรู้ว่าลายแกะสลัก "มังกรและเทพธิดาแห่งสมุทร" นั้น หน้าตาเป็นอย่างไร จะใช่สัญลักษณ์ของกษัตริย์แห่งกรุงสยามหรือไม่ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ปัญญาชนสาธารณะ เคยเขียนทิ้งท้ายในหนังสือเล่มหนึ่งว่า "เรามี 'ความไม่รู้' มากกว่า 'ความรู้' ประวัติศาสตร์อยุธยา...ทั้งๆ ที่อยุธยามีความสำคัญอย่างมหาศาล"[23]

ผมอยากจะเชื่อว่า จานพระเจ้าหลุยส์ใบนี้ ใช่จานที่แปร์โรท์มอบให้โกษาปาน เพราะถ้าเป็นเช่นนั้นจริง มันก็จะเป็น 'จิ๊กซอว์' สำคัญอีกชิ้นหนึ่ง ที่ช่วยเพิ่มความรู้ เติมประวัติศาสตร์อยุธยาให้เต็ม

แต่ถึงใช่ มันก็สายไปแล้ว !

ผมขอขอบคุณ Dr. Laurent Hennequin ภาควิชาภาษาฝรั่งเศส คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ได้กรุณาถอดเสียงภาษาฝรั่งเศส และให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ยิ่งต่อบทความชิ้นนี้

---

[20] Engelbert Kaempfer, "Reception of the Phra Klang and Ayutthaya and Its Surroundings", in Michael Smithies, *Descriptions of Old Siam* (Kuala Lumpur, 1995), p.96.

[21] E. W. Hutchinson, *1688 Revolution in Siam: The Memoir of Father de Béze*, s.j. (Hong Kong, 1968), pp.xii-xv.

[22] จดหมายของออกญาวิชาเยนทร์ถึง Pére de la Chase ที่มอริสันเก็บรักษาไว้ที่เมืองจีน หาดูได้จาก E. W. Hutchinson, *Adventurers in Siam in the Seventeenth Century* (London, 1940), pp.222-242. ส่วนรายละเอียดการเปลี่ยนมือของเอกสารชิ้นนี้ ดูเล่มเดียวกัน หน้า xiv.

[23] ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, *อยุธยา ประวัติศาสตร์และการเมือง* (กรุงเทพฯ, 2542), ท้ายเล่ม.

มีอะไรในหอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยพายัพ

ชยันต์ หิรัญพันธุ์ [1]

หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยพายัพ เป็นหน่วยงานสนับสนุนวิชาการ อยู่ภายใต้การบริหารงานของฝ่ายวิชาการ ตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2521 โดยมีวัตถุประสงค์ในการ "เสาะหา เก็บรักษา และให้บริการเอกสารจดหมายเหตุของสภาคริสตจักรในประเทศไทย เอกสารจดหมายเหตุของมหาวิทยาลัยพายัพ และเอกสารจดหมายเหตุที่เกี่ยวข้องกับคริสตศาสนานิกายโปรเตสแตนท์ในประเทศไทย รวมทั้งการเป็นแหล่งวิชาการด้านงานจดหมายเหตุ"

หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยพายัพ มีสำนักงานตั้งอยู่ที่อาคารศรีสังวาลย์ ชั้นที่ 3 และ 4 มหาวิทยาลัยพายัพ เขตแก้วนวรัฐ เปิดให้บริการแก่หน่วยงานเจ้าของเอกสาร นักศึกษา คณาจารย์ นักวิจัย และบุคคลทั่วไป

หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยพายัพมีสถานภาพดังต่อไปนี้

1. หอจดหมายเหตุที่เก็บรักษาเอกสารจดหมายเหตุของมหาวิทยาลัยพายัพ สภาคริสตจักรในประเทศไทย และเอกสารจดหมายเหตุที่เกี่ยว-ข้องกับคริสตศาสนานิกายโปรเตสแตนท์ในประเทศไทย เอกสารส่วนนี้เปิดให้บริการกับบุคคลทั่วไป
2. ศูนย์เอกสารของมหาวิทยาลัยพายัพ และสภาคริสตจักรในประเทศไทย เอกสารส่วนนี้เปิดให้บริการกับหน่วยงานเจ้าของเอกสารเท่านั้น
3. ห้องสมุดเฉพาะ คือเสาะหา เก็บรักษา และให้บริการวัสดุห้องสมุดที่เกี่ยวข้องกับคริสตศาสนานิกายโปรเตสแตนท์ในประเทศไทย วัสดุเหล่านี้เปิดให้บริการแก่บุคคลทั่วไป

จากวัตถุประสงค์ และสถานภาพของหอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยพายัพ อาจทำให้หลายท่านเข้าใจได้ว่าสิ่งที่หอจดหมายเหตุเก็บรักษา และให้บริการจะเป็นเอกสารการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยพายัพ เป็นเอกสารที่อธิบายเรื่องหลักคำสอนของคริสตศาสนา พระคริสตธรรมคัมภีร์ ศาสนพิธี การประกาศเผยแพร่คริสตศาสนา และเอกสารที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับคริสตศาสนา ความเข้าใจนี้ก็ถูกต้อง แต่ไม่ถูกต้องทั้งหมด เพราะในความหมายและขอบเขตของคำว่า "เอกสารคริสตศาสนานิกายโปรเตสแตนท์ในประเทศไทย" ที่หอจดหมายเหตุกำหนดไว้คือ เอกสารที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานของมิชชันนารี คริสเตียน หน่วยงานคริสต-ศาสนา หรือเอกสารที่เขียนถึงมิชชันนารี คริสเตียนและหน่วยงานคริสตศาสนา ซึ่งหลายท่านอาจจะคิดว่าเป็นเฉพาะ

[1] ชยันต์ หิรัญพันธุ์ ผู้อำนวยการหอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยพายัพ

เรื่องศาสนาเท่านั้น แต่โดยความเป็นจริงแล้วเอกสารที่มิชชันนารี คริสเตียนและหน่วยงานคริสตศาสนาสร้างขึ้นมีจำนวนหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นภาพของสังคม สภาพแวดล้อม และพื้นที่ที่มิชชันนารีคริสเตียน และหน่วยงานคริสตศาสนานั้นๆ ปฏิบัติงานอยู่ รวมทั้งความคิด ทัศนคติของมิชชันนารีคริสเตียน และหน่วยงานคริสตศาสนาด้วย เพื่อความชัดเจนในเรื่องนี้ หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยพายัพ จึงขอแนะนำหนังสือ และจำพวกเอกสารจำนวนหนึ่งที่หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยพายัพเก็บรักษา และให้บริการอยู่ อาทิเช่น

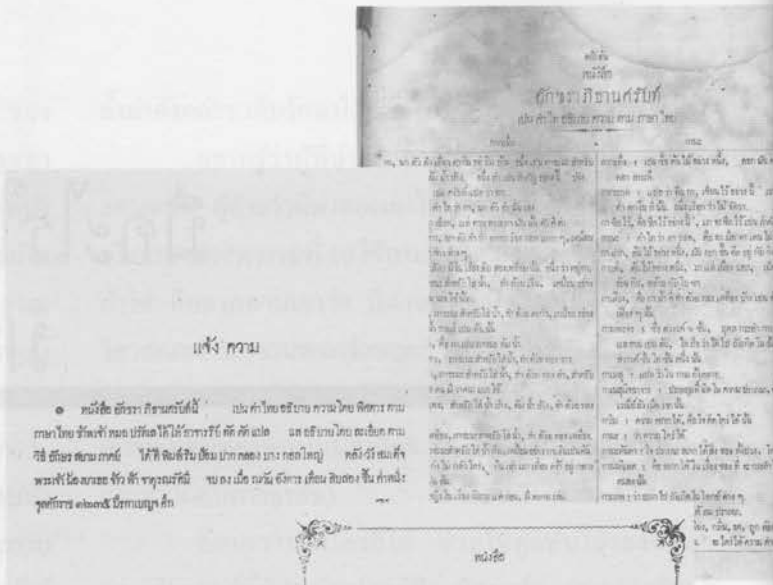
แจ้ง ความ

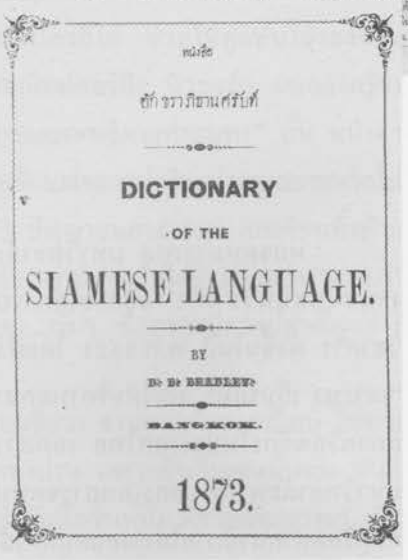
หนังสือ

อักขราภิธานศรับท์

DICTIONARY

OF THE

SIAMESE LANGUAGE.

BY

Dr. Dr. BRADLEY.

BANGKOK.

1873.

หนังสืออักราภิธานศรับท์

หนังสือ อักขราภิธานศรับท์ (Dictionary of the Siamese Language)

หนังสือเล่มนี้เป็นพจนานุกรมภาษาไทยที่จัดพิมพ์โดยนายแพทย์บรัดเลย์ ที่โรงพิมพ์ข้างป้อมปากคลองบางกอกใหญ่ ในปี ค.ศ.1873 (พ.ศ.2416) ผู้เตรียมพจนานุกรมเล่มนี้คืออาจารย์ทัด เมื่อหนังสือเล่มนี้จัดพิมพ์เสร็จ นาง Sarah Blachly Bradley ภรรยาของนายแพทย์บรัดเลย์ในฐานะแม่ยายของศาสนาจารย์ ดร. ดาเนียล แมคกิลวารี ได้มอบหนังสือเล่มนี้ให้กับศาสนาจารย์ ดร. ดาเนียล แมคกิลวารี ลูกเขย ไว้ใช้ในการปฏิบัติงาน

หลายท่านคงตั้งคำถามว่า หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยพายัพเก็บรักษาหนังสือเล่มนี้ทำไม

หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยพายัพเก็บรักษาพจนานุกรมฉบับนี้เพราะ

1. พจนานุกรมฉบับนี้จัดพิมพ์โดยนายแพทย์บรัดเลย์ มิชชันนารี นิกายโปรเตสแตนท์คนหนึ่งที่ปฏิบัติงานอยู่ที่กรุงเทพฯ
2. ผู้ใช้พจนานุกรมเล่มนี้คือ ศาสนาจารย์ ดร. ดาเนียล แมคกิลวารี มิชชันนารี นิกายโปรเตสแตนท์ ที่ปฏิบัติงานอยู่ในเขตภาคเหนือ

หากจะถามถึงคุณค่าของหนังสือเล่มนี้ หลายท่านคงจะเห็นด้วยว่าหนังสือเล่มนี้ทำให้ผู้ที่อ่านเห็นถึงพัฒนาการของภาษาไทยจากปี พ.ศ.2416 จนถึง พ.ศ.2547 ได้พอสมควรเช่น

1. การใช้ " . " และ " , " ซึ่งปกติในภาษาไทยจะไม่ใช้ แต่เครื่องหมายวรรคตอนเหล่านี้ เป็นกฎเกณฑ์ที่ต้องใช้ในภาษาอังกฤษ
2. การสะกดคำหลายคำที่ไม่เหมือนปัจจุบัน เช่น
   กาแฝ หมายถึง ต้นไม้อย่างหนึ่ง, มาแต่เมืองนอก, เม็ดมันต้มน้ำร้อนกิน, คล้ายใบชา. (กาแฝ คือ กาแฟ สำนวนที่ใช้ มาแต่เมืองนอก คือ มาจากต่างประเทศ)
   กามะพฤกษ หมายถึงต้นไม้แปนที่ให้สมปรารถนา. (กามะพฤกษ คือ ต้นกัลปพฤกษ์ คำว่า "เปน" ปัจจุบันสะกด "เป็น")
   ขอบเขตร หมายถึงประเทศที่หัวเมือง, ที่สุดแดนแห่งเมืองหลวงทั้งปวง, หฤๅที่สุดแว่นแคว้นนา, แห่งคนทั้งปวง, นั้น. (ขอบเขตร คือ ขอบเขต หฤๅ คือ หรือ ศรับท์ คือ ศัพท์)

1. *กำแพงเมืองน่าน*
2. *ชาวเขา*
3. *งานศพที่น่าน*
4. *เด็กชาวบ้านในภาคเหนือ*

จำพวกเอกสารพีเพิล

จำพวกเอกสารพีเพิล เป็นเอกสารของนายแพทย์ซามูเอล ซี พีเพิล (Samuel Craig People M.D.) ซึ่งเป็นนายแพทย์มิชชันนารี คณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนมิชชั่น ที่เข้ามาปฏิบัติภารกิจในประเทศไทยในช่วงปี ค.ศ.1880-1920 (พ.ศ.2423-2463) ท่านเป็นแพทย์มิชชันนารีเคยประจำอยู่ที่เชียงใหม่ ลำปาง และน่าน เอกสารจำพวกนี้เป็นเอกสารที่นายแพทย์พีเพิลสร้างขึ้น และได้รับในระหว่างที่ท่านปฏิบัติหน้าที่ในประเทศไทย เอกสารส่วนหนึ่งอาจจะหายหรือถูกทำลาย ส่วนที่ยังเหลืออยู่และเก็บรักษาอยู่ที่หอจดหมายเหตุมีเพียงเล็กน้อย แต่มีคุณค่ามากในการศึกษา ค้นคว้าวิจัยถึงเรื่องในช่วงเวลานั้น มีรูปภาพหลายรูปที่มีคุณค่า ที่แสดงให้เห็นถึงสภาพสังคมในเวลานั้นที่ไม่อาจจะหาดูได้จากแหล่งข้อมูลอื่น เช่น รูปกำแพงเมืองน่าน กำแพงเมืองลำปาง ตลาดในเมืองเชียงใหม่ ความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ชาวเขา

จำพวกเอกสาร อเมริกันเพรสไบทีเรียน

จำพวกเอกสารจำพวกนี้เป็นเอกสารของคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนมิชชัน ซึ่งเข้ามาประกาศเผยแพร่คริสตศาสนาในประเทศไทยตั้งแต่ปี ค.ศ. 1840 (พ.ศ.2383) การทำงานของคณะมิชชันนารีคณะนี้เริ่มต้นที่กรุงเทพฯ ขยายตัวออกไปสู่เพชรบุรีในปี ค.ศ.1861 ขึ้นสู่ภาคเหนือที่เชียงใหม่ ในปี ค.ศ.1867 และลงสู่ภาคใต้ ที่นครศรีธรรมราชในปี ค.ศ.1899 ลักษณะการทำงานของมิชชันนารีคณะนี้คือ

1. การประกาศเผยแพร่พระกิตติคุณโดยตรงแก่บุคคลต่างๆ ให้รับเชื่อ และรับบัพติสมาเป็นคริสเตียน และมีการสถาปนาคริสตจักรขึ้นในที่ต่างๆ
2. การตั้งโรงเรียนให้การศึกษาแบบตะวันตกแก่เยาวชนทั้งชายและหญิง
3. การตั้งโรงพยาบาลให้การบำบัดรักษาแบบตะวันตกแก่คนทั่วไป

ในจังหวัดต่างๆ ที่คณะมิชชันส่งมิชชันนารีเข้าไปทำงานจะมีการตั้งเป็นสถานีมิชชัน มีการสถาปนาคริสตจักร ตั้งโรงเรียนสำหรับเยาวชนชายและหญิง ตั้งโรงพยาบาลมิชชันนารี แต่ละคนจะได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ต่างๆ กัน และจะมีการรายงานต่อคณะมิชชันทุกสองเดือน สิ่งที่มิชชันนารีรายงานให้คณะมิชชันนั้นมีทั้งเรื่องงานที่แต่ละคนรับผิดชอบ สภาพสังคมและพื้นที่ที่มิชชันนารีอยู่ ความเกี่ยวข้องกับราชการ ตัวอย่างเอกสารข้อมูลจากเอกสารจำพวกนี้ เช่น ในขณะที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงผนวชอยู่ พระองค์ทรงมีพระราชหัตถเลขาไปถึงมิชชันนารี หรือจดหมายจากกระทรวงการต่างประเทศไปถึงมิชชันนารี บันทึกของคณะธรรมกิจคริสตจักรแห่งแรกในเชียงใหม่ รูปสถานที่ต่างๆ รายงานสภาพคริสตจักร โรงเรียน และโรงพยาบาลของคณะมิชชันในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้น

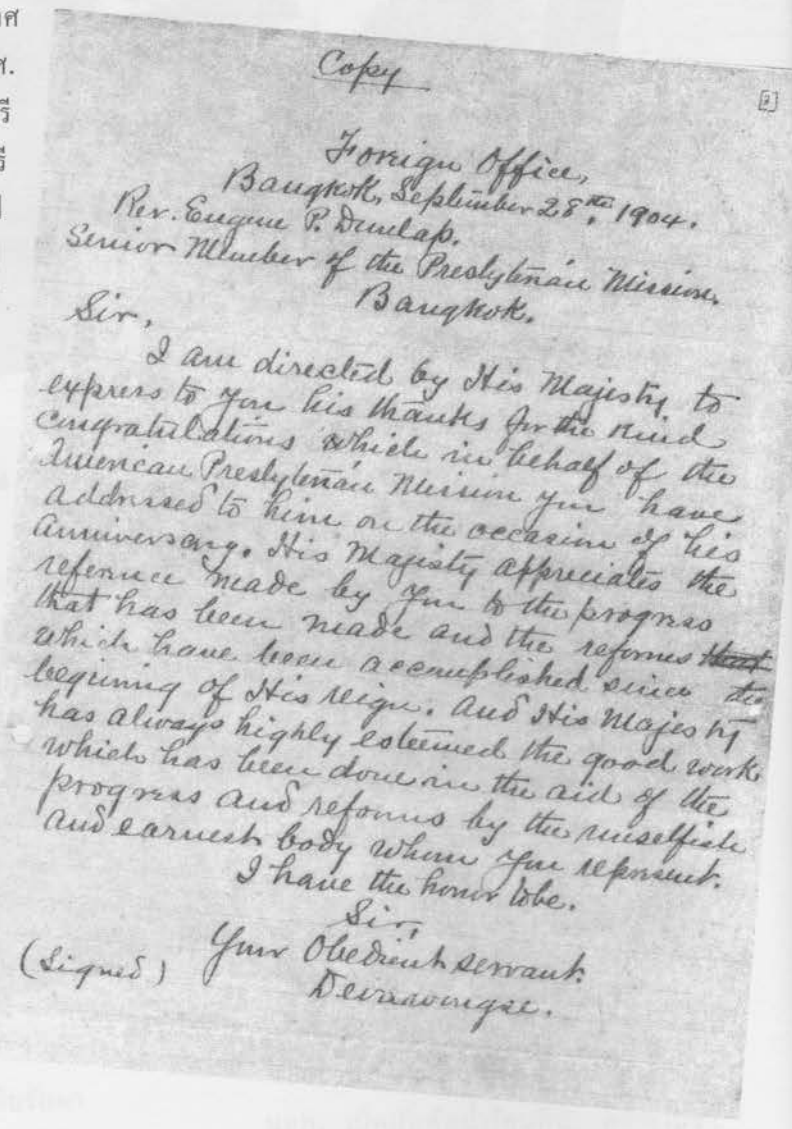

Copy

Foreign Office,
Bangkok, September 28th, 1904.

Rev. Eugene P. Dunlap.
Senior Member of the Presbyterian Mission.
Bangkok.

Sir,

I am directed by His Majesty to express to you his thanks for the kind congratulations which in behalf of the American Presbyterian Mission you have addressed to him on the occasion of his Anniversary. His Majesty appreciates the reference made by you to the progress that has been made and the reforms which have been accomplished since the beginning of His reign. And His Majesty has always highly esteemed the good work which has been done in the aid of the progress and reforms by the unselfish and earnest body whom you represent.

I have the honor to be.
Sir,
Your Obedient servant.
(Signed) Devawongse.

จดหมายลงวันที่ 28 กันยายน ค.ศ.1904 จากกระทรวงต่างประเทศถึง ศาสนาจารย์ อี พี ดันแลป

เก็บภาพอดีตจากโลกไซเบอร์สเปซ[1]

สุภัตรา ภูมิประภาส subhatra@nationgroup.com

เรื่องราวของอดีตอันเก่าแก่ ทั้งสถานที่และชีวิตผู้คนได้ถูกบันทึกไว้ให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้อยู่เสมอ ผ่านความทรงจำของนักเดินทางทุกยุคทุกสมัย ผ่านข้อเขียน ภาพถ่าย ภาพเขียน ซึ่งเป็นหลักฐานแห่งวันเวลาที่นักเดินทางแต่ละคนพบเห็น และกลายมาเป็นหลักฐานที่ทรงคุณค่าสำหรับผู้สนใจศึกษาสืบค้นอดีต

ขณะที่วิทยาการสมัยใหม่ในโลกของไซเบอร์สเปซ (Cyber Space) ได้เข้ามาร่วมทำหน้าที่เชื่อมโยงอดีตและปัจจุบันได้อย่างน่าตื่นตาตื่นใจ เพิ่มคุณค่าอเนกอนันต์ต่อการเรียนรู้สืบค้นของผู้สนใจ โดยเฉพาะนักจดหมายเหตุ

บทความชิ้นนี้ ผู้เขียนตั้งใจที่จะร่วมแบ่งปันความรับรู้เรื่องราวของอดีตที่ได้จากโลกอินเตอร์เนทสู่นักจดหมายเหตุ ผู้เขียนไม่ได้เป็นนักจดหมายเหตุ เป็นเพียงนักข่าวที่สนใจประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ของดินแดนอุษาคเนย์และได้ใช้อินเตอร์เนทเป็นช่องทางหนึ่งในการสืบค้นข้อมูลอยู่ตลอดเวลาเพื่อเป็นประโยชน์ต่องานเขียน ทุกครั้งที่คลิ๊กเข้าไปในเวบไซด์ต่างๆ ผู้เขียนได้ความรับรู้ใหม่มากมายมหาศาล จึงอยากเชิญชวนนักจดหมายเหตุมาร่วมท่องเที่ยวไปในโลกไซเบอร์สเปซ เข้าไปเยี่ยมเยือนย้อนเวลาไปสู่อดีตอันไกลโพ้นที่อาจเป็นประโยชน์กับงานของนักจดหมายเหตุ และผู้อ่านทั่วไปที่สนใจวิถีแห่งอดีตและความสัมพันธ์ของของผู้คนบนโลกใบนี้

บางทีภาพอดีตของอาณาจักรปัตตานีและวิถีชีวิตผู้คน ณ อาณาจักรแห่งนี้อาจทำให้ผู้อ่านสนใจที่จะสืบค้นเพื่อต่อเติมความเข้าใจเชื่อมโยงกลับมาสู่สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้บ้าง

ผู้เขียนขอเริ่มต้นเชิญชวนด้วย ภาพบันทึกประเพณีของอาณาจักรปัตตานีที่ศิลปินนิรนามเขียนไว้เมื่อสี่ร้อยปีที่แล้ว คือ ภาพขบวนแห่อลังการของบุคคลชั้นสูงในราชสำนัก มีช้างทรงและทหารองครักษ์รายล้อม ศิลปินผู้เขียนให้ชื่อภาพนี้ว่า "Triumphal procession near the city of Patani" คลิ๊กเข้าไปดูภาพที่ www.nationaalarchief.nl/AMH/scripts/uk/dbron.exe?db=voc&id=4

"Triumphal procession near the city of Patani"

---

[1] ผู้เขียนขอขอบคุณ ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ อาจารย์ประจักษ์ ก้องกีรติ คุณธวัชชัย ตั้งศิริวานิช และ ดร.ธงชัย วินิจจะกูล ที่กรุณาแนะนำเปิดโลกแห่งการเรียนรู้ของผู้เขียนผ่านเวบไซด์เหล่านี้ และขอขอบคุณมาล่วงหน้าถ้าจะมีผู้อ่านท่านใดกรุณาแบ่งปันประสบการณ์ส่งผ่านโลกแห่งการเรียนรู้นี้มาสู่ผู้เขียน

ภาพนี้ถูกบันทึกไว้เมื่อ พ.ศ.2145 ซึ่งเป็นช่วงที่ราชินีฮิเยาเป็นผู้ปกครองนคร พระนางฮิเยาเป็นสตรีคนแรกที่ก้าวขึ้นสู่บัลลังก์เลือดของอาณาจักรปัตตานี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2127 เรื่องราวของพระนางฮิเยา กับพระน้องนางเธออีกสองพระองค์ และหลานสาว ที่สืบทอดอำนาจบนบัลลังก์ติดต่อกันยาวนานถึงหนึ่งศตวรรษนั้น น่าตื่นเต้นและชวนติดตามยิ่งนัก ทั้งกุศโลบายทางการเมืองที่ทั้งสี่พระนางใช้ขับเคี่ยวกับบรรดาขุนนางชายในราชสำนัก และกับกษัตริย์สยามต่างแดน รวมทั้งนโยบายทางการค้าที่ทำให้อ่าวปัตตานีในยุคนั้นสว่างไสวอยู่ตลอดเวลาด้วยแสงไฟจากเรือสินค้าจากแดนไกล

ปัตตานีในความทรงจำของนักเดินทางอีกภาพหนึ่งเป็นภาพวาดที่ศิลปินนิรนามให้ชื่อว่า "โทษประหารชีวิตที่ปัตตานี" (Death sentence at Patani) เขียนขึ้นเมื่อ พ.ศ.2145 ในรัชสมัยของราชินีฮิเยาเช่นกัน คลิ๊กเข้าไปดูภาพและคำบรรยายที่ www.nationaalarchief.nl/AMH/scripts/uk/dbron.exe?db=voc&id=4

Death sentence at Patani

สองภาพอดีตของปัตตานีนี้ถูกเก็บไว้ในเวบไซต์ของ Atlas Mutual Heritage ของประเทศเนเธอร์แลนด์ (www.nationaalarchief.nl) เวบนี้บอกเล่าเรื่องราวของบริษัท ดัตช์ อีสต์ อินเดีย (Dutch East India Company-VOC)ที่ส่งคนดั้นด้นเดินทางข้ามมหาสมุทรเข้ามาในภูมิภาคและประสบความสำเร็จในการผูกขาดการค้า จนก้าวคืบเข้ามายึดครอง แสวงประโยชน์จากทรัพยากรในภูมิภาคเอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ยาวนานกว่าสองศตวรรษ

www.nationaalarchief.nl

นอกจากแผนที่และบันทึกส่วนตัวแล้ว นักเดินทางชาวดัตช์ได้บันทึกภาพหลากหลายของประเพณีและชีวิตผู้คนบนแผ่นดินที่พวกเขาย่างเท้าก้าวผ่าน นับแต่ก้าวแรกที่พวกเขามาถึง อดีตของอาณาจักรพุกามบนแผ่นดินพม่าในปัจจุบัน ได้ถูกบันทึกไว้ผ่านภาพเขียนหลายชิ้นในเวบไซต์นี้

ภาพการมาถึงของกองเรือชาวดัตช์ (Arrival of the Dutch at Pegu) ถูกบันทึกไว้เมื่อปี พ.ศ.2147 โดยศิลปินนิรนาม คลิ๊กเข้าไปดูที่ http://www.nationaalarchief.nl/AMH/scripts/uk/dafb.exe?db=voc&id=1981

Arrival of the Dutch at Pegu

ภาพสงครามยุทธหัตถีระหว่างพระเจ้ากรุงพุกาม (Pegu) กับพระเจ้ากรุงอังวะ (Ava) เมื่อปี พ.ศ.2147 ถูกบันทึกไว้โดยศิลปินนิรนามเช่นกัน คลิ๊กเข้าไปดูภาพและคำบรรยายที่ http://www.nationaalarchief.nl/AMH/scripts/uk/dafb.exe?db=voc&id=1984

ภาพสงครามยุทธหัตถีระหว่างพระเจ้ากรุงพุกาม (Pegu) กับพระเจ้ากรุงอังวะ (Ava)

ปีเดียวกัน ศิลปินนิรนามได้บันทึกภาพพระเจ้ากรุงพุกาม ประทับเป็นองค์ประธานในพิธีกรรมเผาทั้งเป็นบุคคลชั้นสูงในราชสำนัก "People of high rank burned alive at Pegu" คลิ๊กเข้าไปดูที่ http://www.nationaalarchief.nl/AMH/scripts/uk/dafb.exe?db=voc&id=1982

People of high rank burned alive at Pegu

ภาพอดีตอื่นๆ บนแผ่นดินพุกาม เช่น ภาพวาดขบวนแห่เจ้าแผ่นดินพุกาม ภาพงานเฉลิมฉลองเทศกาลน้ำ (Water Festival) และภาพวาดพระราชพิธีปลงพระศพพระเจ้าพุกาม ณ ริมฝั่งน้ำ ถูกเก็บไว้ในเวบนี้เช่นกัน

นักเดินทางชาวดัตช์ยังได้บันทึกภาพกองเรือดัตช์ริมฝั่งทะเลแห่งนครบัตตาเวีย (Batavia) ที่รู้จักกันในนามกรุงจาการ์ตา เมืองหลวงของอินโดนีเซียในปัจจุบัน เนเธอร์-แลนด์ เข้ามายึดครองเอาดินแดนแห่งนี้เป็นอาณานิคมเป็นเวลายาวนาน ทิ้งมรดกเลือดของ "การแบ่งแยกแล้วปกครอง" ไว้ให้เจ้าของผืนดินดั้งเดิมหลั่งเลือดรบราฆ่าฟันกันสืบต่อ

ภาพวาดทั้งหมดบนเวบไซด์นี้ เป็นภาพบันทึกของนักเดินทางชาวดัตช์จากดินแดนที่พวกเขาย่างเหยียบในช่วง พ.ศ.2143-2343

จากอดีตอันไกลโพ้น ผู้เขียนอยากนำผู้สนใจย้อนกลับมาสู่ภาพวิถีชีวิตผู้คนในอุษาคเนย์ในทศวรรษนี้ จากเวบไซด์จดหมายเหตุภาพของศูนย์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา แห่งมหาวิทยาลัยแห่งฮาวาย (Centre for Southeast Asian Studies, University of Hawaii) สถาบันนี้ใจดีมากอนุญาตให้นำภาพไปใช้ได้เลยโดยไม่ต้องขออนุญาตอย่างเป็นทางการ เพียงแต่ขอให้ผู้นำไปใช้บอกที่มาของภาพเท่านั้นเอง คลิ๊กเข้าไปที่ www.hawaii.edu/cseas/outreach/picarchive.html เพื่อพบกับวิถีชีวิตของเพื่อนบ้านร่วมภูมิภาคผ่านสายตาต่างมุมมองของนักเดินทางรุ่นปัจจุบัน ภาพทั้งหมดที่ถูกบันทึกไว้เป็นภาพถ่ายสีสันสดใส บอกเล่าเรื่องราวของชีวิตมากมาย ในฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ อินโดนีเซีย มาเลเซีย บรูไน เวียดนาม กัมพูชา ลาว พม่า และไทย เป็นโลกปัจจุบันที่ผู้เขียนเชื่อว่าเมื่อได้เห็นภาพ ทุกคนคงอยากจะไปสัมผัสด้วยตาตัวเอง

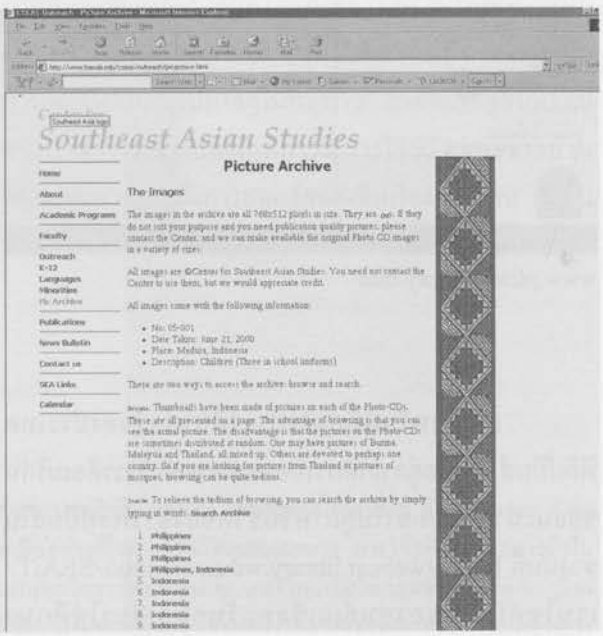

www.hawaii.edu/cseas/outreach/picarchive.html

อีกเวบไซด์หนึ่ง ที่อยากนำมาเล่าสู่ผู้สนใจในประวัติศาสตร์ของมหาอำนาจอย่าง สหรัฐอเมริกา คือเวบไซด์ www.picturehistory.com เวบนี้เก็บภาพทุกแง่มุมในอดีตที่มาของความเป็นมหาอำนาจบนโลกใบนี้ ภาพของบุคคลและสถานที่ที่เป็นความทรงจำในอดีตมากมาย ทั้งที่นำสงครามและความรานร้าวมาสู่ประชาคมโลก ทั้งเหยื่อที่ถูกกระทำ ทั้งผู้ที่จรรโลงโลกให้สวยงาม และขบวนการต่อสู้ของประชาชน อดีตเหล่านี้ถูกบันทึกไว้ผ่านทั้งภาพวาดและภาพถ่าย ลองคลิ๊กเข้าไปดูกันได้

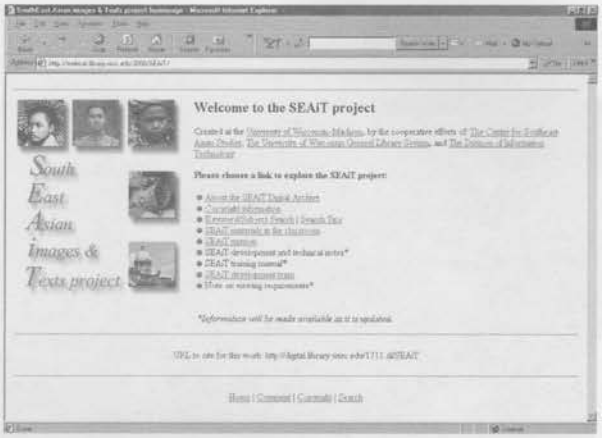

http://webcat.library.wisc.edu:3200/SEAiT/

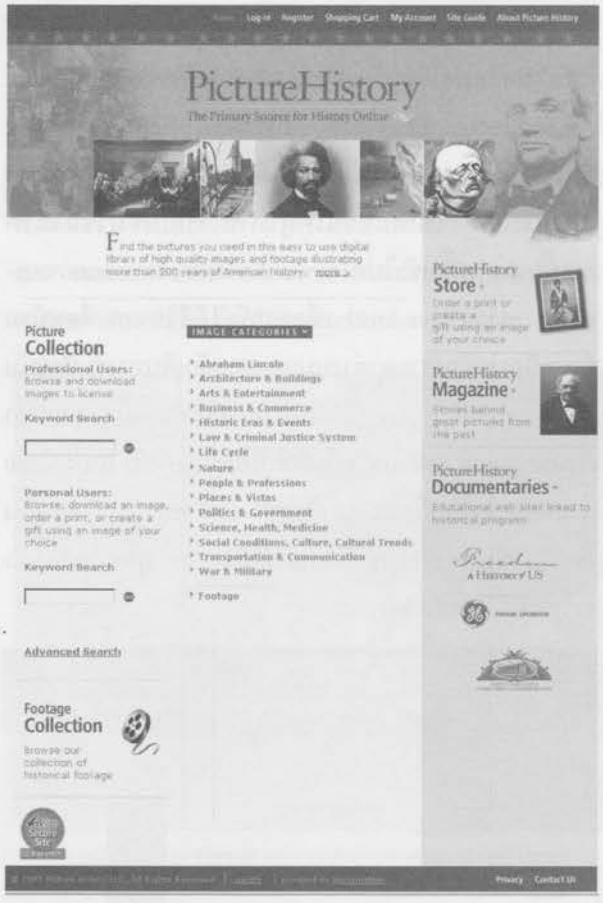

www.picturehistory.com

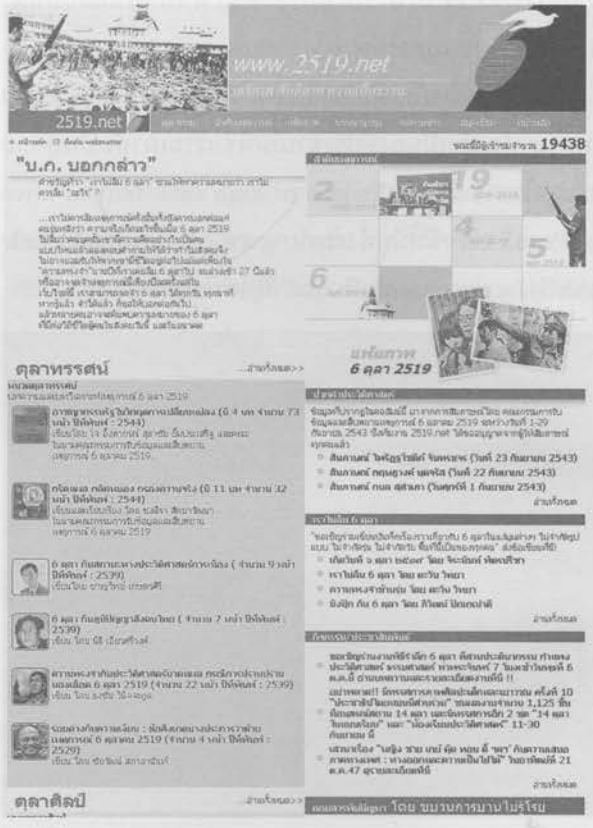

www.2519.net

และสำหรับผู้ที่สนใจประวัติศาสตร์ของประเทศฟิลิปปินส์ ช่วงที่อยู่ภายใต้การยึดครองของจักรวรรดิอเมริกัน ขอแนะนำให้คลิ๊กเข้าไปดูภาพวิถีชีวิตของชาวฟิลิปปินส์ในช่วงนั้นที่ http://webcat.library.wisc.edu:3200/SEAiT/ เวบไซด์นี้เป็นของศูนย์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยวิสคอนซิน-เมดิสัน

ขอปิดท้ายด้วยแฟ้มภาพประวัติศาสตร์การเมืองไทยในเวบไซด์ www.2519.net ภาพที่ปรากฏบนเวบไซด์นี้คือความเป็นจริงที่โหดร้ายที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 และยังไม่เคยมีการบันทึกไว้อย่างเป็นทางการในหน้าประวัติศาสตร์ของประเทศไทย

เคยมีคนบอกไว้ว่า "ภาพบอกเล่าเรื่องราวได้มากกว่าคำพูดนับพันคำ" ผู้เขียนเองก็เชื่อเช่นนั้น

บทสนทนาของบันทึกภาคสนามกับบันทึกประวัติศาสตร์: การวิจัยจดหมายเหตุในเชิงมานุษยวิทยา[1]

ยุกติ มุกดาวิจิตร คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศูนย์จดหมายเหตุแห่งชาติ 3 ตั้งอยู่ ณ เลขที่ 34 ถนนฟานเก๋บิ่ง (Phan Ke Binh) กรุงฮานอย ศูนย์จดหมายเหตุแห่งนี้เป็นหนึ่งในสาม ศูนย์จดหมายเหตุแห่งชาติ ทั้งหมดขึ้นกับกระทรวงมหาดไทย ศูนย์ฯ 3 นี้เก็บเอกสารภาษาเวียดนาม โดยเฉพาะเอกสารของหน่วยงานของรัฐ ตั้งแต่หลังจากการปฏิวัติ พ.ศ.2488 เป็นต้นมา

นักประวัติศาสตร์กับนักมานุษยวิทยามักเป็นไม้เบื่อไม้เมาระหว่างกันในเรื่องของวิธีการวิจัย นักประวัติศาสตร์มักระแวง ไม่เชื่อถือการศึกษาทางประวัติศาสตร์ของนักมานุษยวิทยาว่า มีข้อด้อยตรงที่มักอาศัยประวัติศาสตร์บอกเล่าและความทรงจำของผู้คน จึงไม่น่าเชื่อถือได้เท่ากับเอกสารประวัติศาสตร์ ที่บันทึกเมื่อเหตุการณ์เกิดขึ้น ในทางกลับกัน นักมานุษยวิทยาก็มักวิจารณ์นักประวัติศาสตร์ว่า การศึกษาทางประวัติศาสตร์อาศัยเพียงข้อมูลจากการจดบันทึก ที่อาจมีข้อผิดพลาดได้จากมุมมองของผู้บันทึกเอง และเอกสารทางประวัติศาสตร์ยังจำกัดอยู่เฉพาะสิ่งที่ได้รับการบันทึกไว้ ในขณะที่การศึกษาทางมานุษยวิทยามุ่งบันทึกสิ่งที่ไม่ได้ถูกบันทึกไว้เป็นเอกสาร

ภาพลักษณ์ที่แตกต่างกันของการวิจัยทางมานุษยวิทยาและประวัติศาสตร์ดังกล่าวเป็นภาพลวง โดยเฉพาะภาพลักษณ์ของการวิจัยทางมานุษยวิทยา ที่ในปัจจุบันเน้นภาพการศึกษาภาคสนาม จนทำให้เรามักนึกถึงภาพนักมานุษยวิทยาเดินไปมาอยู่ในหมู่บ้าน อาศัยการผูกมิตรกับชาวบ้าน การเข้าไปสังเกตการณ์การใช้ชีวิตของชาวบ้าน ตลอดจนอาจรวมถึงการสอดรู้สอดเห็นเรื่องชาวบ้าน แต่อันที่จริงการศึกษาทางมานุษยวิทยาในแนวนี้เป็นสิ่งใหม่ เพิ่งเกิด

[1] ขอบพระคุณ คุณเจิ่น ห่าย หญิ (Tran Hai Nhi) เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์แห่งการปฏิวัติเวียดนาม และคุณเหงวียน เตี่ยน ดิ่ง (Nguyen Tien Dinh) เจ้าหน้าที่ศูนย์จดหมายเหตุแห่งชาติ 3 ที่ให้ความช่วยเหลือผู้เขียนเป็นอย่างดีในการวิจัยวัสดุและเอกสาร การวิจัยที่ผู้เขียนกล่าวถึงในบทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเพื่อเขียนวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกสาขามานุษยวิทยาวัฒนธรรม ณ มหาวิทยาลัยวิสคอนซิน-แมดดิสัน เรื่อง "ไทดำ : ชาติพันธุ์ อักขระ และการก่อตัวของรัฐชาติเวียดนามสมัยใหม่" ผู้เขียนได้รับทุนสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ทุนกรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์) และโครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยวิสคอนซิน-แมดดิสัน

ขึ้นเมื่อไม่ถึงร้อยปี[2] ในขณะเดียวกัน งานทางมานุษยวิทยาที่สำคัญๆ หลายชิ้นในยุคที่มานุษยวิทยาเน้นการศึกษาพื้นที่ภาคสนาม ก็อาศัยข้อมูลจดหมายเหตุเป็นสำคัญ การวิจัยเอกสารและจดหมายเหตุจึงเป็นวิธีการที่สำคัญในทางมานุษยวิทยา ไม่น้อยไปกว่าการวิจัยภาคสนาม[3]

สำหรับผู้เขียนเอง จากประสบการณ์ทั้งในภาคสนามและการค้นคว้าเอกสารประวัติศาสตร์ พบว่าบันทึกต่างๆ และเอกสารจดหมายเหตุ มีส่วนสำคัญไม่น้อยไปกว่าบันทึกที่ตนเองเก็บจากภาคสนาม หลายต่อหลายครั้งที่ผู้เขียนอาศัยข้อมูลทั้งสองส่วน ตรวจสอบ เพิ่มความเข้าใจ และขยายภาพซึ่งกันและกัน[4] บทความนี้ประสงค์ที่จะเล่าประสบการณ์การค้นคว้าเอกสารของผู้เขียนในประเทศเวียดนาม ในแง่หนึ่งผู้เขียนต้องการชี้ให้เห็นความสำคัญของการวิจัยเอกสารและคุณค่าของเอกสารจดหมายเหตุ ที่ไม่เพียงมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาประวัติศาสตร์เวียดนามสมัยใหม่ แต่ยังมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการวิจัยทางมานุษยวิทยา ในขณะเดียวกันผู้เขียนต้องการแนะนำให้รู้จักกับแหล่งข้อมูลเอกสารที่มีความสำคัญต่อการศึกษาประวัติศาสตร์สมัยใหม่ของประเทศเวียดนาม 2 แหล่ง ได้แก่ พิพิธภัณฑ์แห่งการปฏิวัติเวียดนาม (Bao tang Cach mang Viet Nam) และศูนย์จดหมายเหตุแห่งชาติ (Trung tam Luu tru Quoc gia)

การกลายเป็นนักมานุษยวิทยาจดหมายเหตุ

การวิจัยจดหมายเหตุไม่ได้เป็นวิธีการวิจัยที่ผู้เขียนเลือกใช้ในช่วงเตรียมตัวจะลงภาคสนาม และการก้าวเข้ามาทำวิจัยจดหมายเหตุของผู้เขียน ก็ไม่ได้เป็นสิ่งที่ผู้เขียนค้นพบด้วยตนเองเมื่อมาทำวิจัยที่เวียดนามจริงๆ ผู้เขียนเริ่มทำวิจัยในประเทศเวียดนามตั้งแต่เดือนเมษายนปี 2545 ระยะแรกวางแผนว่าจะเป็นการศึกษาภาษาเวียดนามและภาษาไทดำในฮานอย ระยะต่อมาผู้เขียนวางแผนที่จะลงพื้นที่ภาคสนาม ใช้ชีวิตอยู่ในหมู่บ้านชาวไทดำ ตามแบบฉบับที่นักมานุษยวิทยาหลังบรอนิสลอว์ มาลินอฟสกี้ (Bronislow Malinowski) และฟรานส์ โบแอส (Franz Boas) กระทำกัน แต่เมื่อมาถึงประเทศเวียดนามจริงๆ ผู้เขียนพบว่าการวิจัยแบบนั้นเกิดขึ้นได้ภายใต้เงื่อนไขเฉพาะบางอย่าง และเงื่อนไขเหล่านั้นไม่ได้มีไว้ให้ผู้เขียนในขณะที่กำลังเริ่มและ

---

[2] โปรดดู Stocking, George W., Jr., "The Ethnography Magic: Fieldwork in British Anthropology from Taylor to Malinowski" in Stocking, George W, Jr. *Observer Observed: Essay on Ethnographic Fieldwork.* (Madison: University of Wisconsin-Madison, 1983): 70-120.

[3] ยกตัวอย่างเช่น ปีเตอร์ วอร์สลี่ (Peter Worsley) ถูกรัฐบาลอเมริกันในขณะนั้นกีดกันไม่ให้ไปลงวิจัยภาคสนาม เนื่องจากมีความสนใจต่อแนวทฤษฎีมาร์กซิสม์ จึงจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลจากเอกสารในการเขียนงานชิ้นที่มีชื่อเสียงว่าด้วย ลัทธิสินค้า (cargo cult) ในหมู่เกาะเมลานีเซียน ส่วนแคทเธอรีน บาววี่ (Katherien Bowie) เขียนบทความเรื่องการค้าทาสในสังคมไทยราวคริสต์ศตวรรษที่ 19 จากการค้นเอกสารจดหมายเหตุหลังจากวิทยานิพนธ์ เธอถูกวิจารณ์อย่างมากว่า อาศัยข้อมูลจากความทรงจำของชาวบ้านเพื่อเขียนประวัติศาสตร์ไทยในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ตัวอย่างอีกกรณีหนึ่งได้แก่งานเขียนที่ยิ่งใหญ่ของ เอริค วูลฟ์ (Eric Wolf) ซึ่งวิเคราะห์อิทธิพลของจักรวรรดินิยมยุโรปต่อชนพื้นเมืองทั่วโลก โดยเฉพาะในทวีปอเมริกา วูลฟ์อาศัยการวิจัยเอกสารเป็นหลัก เพราะแน่นอนว่าเป็นไปไม่ได้ที่เขาจะใช้เฉพาะการวิจัยภาคสนามเพื่อเขียนงานที่ปูทางให้กับการศึกษาโลกาภิวัตน์ในทางมานุษยวิทยาปัจจุบัน

[4] นักมานุษยวิทยาอย่างเรนาโด้ โรซาลโด้ (Renato Rosaldo) พบว่า เอกสารทางประวัติศาสตร์สำคัญอย่างยิ่งสำหรับการทำงานในสังคมบางสังคม อย่างอีลองกอต (Ilongot) ที่ไม่เล่าเรื่องราวเกินกว่าที่ตนเองเห็น หรือได้ยินมาจากพี่น้องญาติสนิท และการเล่าเรื่องราวในอดีตยังผูกติดกับสถานที่ที่ตนย้ายไปอยู่ เมื่อหลายปีก่อน เรื่องเล่าเกี่ยวกับอดีตสำหรับชาวอีลองกอตจึงเป็นสิ่งที่ใช้ได้ยาก เพราะไม่ได้ผูกพันกับเวลาเท่ากับสถานที่ และเป็นประวัติศาสตร์ที่ไม่ยาวนานไปกว่าชั่วอายุคนนัก โปรดดู Rosaldo, Renato. *Ilongot Headhunting, 1883-1974 : A Study in Society and History.* (California: Stanford University Press, 1980). ในทางกลับกัน บางสังคมวัฒนธรรม เช่นสังคมไทดำในเวียดนามที่ผู้เขียนศึกษา ผู้คนถูกฝึกให้บันทึกความทรงจำต่ออดีตอันยาวนาน ไว้เป็นบทขับขนาดยาว ที่ใช้เวลาหลายชั่วโมงจึงขับแล้ว กรณีเช่นนี้จึงกล่าวได้ว่า การท่องจำมีบทบาทสำคัญไม่เฉพาะแต่สังคมมุขปาฐะเท่านั้น แต่ในสังคมที่รู้อักษร การท่องจำก็มีบทบาทสำคัญเช่นกัน ดังนั้นไม่เพียงแต่ตัวความทรงจำหรือเนื้อหาของสิ่งที่มนุษย์จำจะเป็นสิ่งที่เคลือบฉาบไว้ด้วยวัฒนธรรม แต่วิธีที่คนจำหรือการบันทึกความทรงจำเองก็มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

พิพิธภัณฑ์แห่งการปฏิวัติเวียดนาม ตั้งอยู่ ณ เลขที่ 25 ถนนตงด่าน (Tong Dan) กรุงฮานอย พิพิธภัณฑ์แห่งการปฏิวัติมีฐานะเป็นสถาบันทางวิชาการ เทียบเท่าสถาบันวิจัยต่าง ๆ ของรัฐ พิพิธภัณฑ์แห่งนี้จึงมีหน้าที่ทั้งจัดแสดง เก็บสะสม ค้นคว้าวิจัย และบริการให้บุคคลภายนอกใช้เอกสารและวัสดุต่าง ๆ

ระหว่างที่ทำวิจัยอยู่ในเวียดนาม[5] นั่นเป็นส่วนหนึ่งที่ผลักดันผู้เขียนมาสู่การวิจัยจดหมายเหตุ

เนื่องจากไม่ได้เตรียมตัวมาวิจัยจดหมายเหตุ ผู้เขียนจึงไม่มีความรู้ เกี่ยวกับแหล่งข้อมูลเอกสารและจดหมายเหตุเลย นอกจากหอสมุดแห่งชาติ (Thu vien Quoc gia) และสถาบันข้อมูลทางสังคมศาสตร์และมานุษยศาสตร์ (Vien Thong tin Khoa hoc Xa hoi va Nhan van) ที่แวะเวียนไปเป็นแขกประจำและได้ประโยชน์อย่างมาก นอกจากนั้นผู้เขียนก็พึ่งร้านหนังสือ ทั้งร้านหนังสือใหม่และร้านหนังสือเก่า แต่ผู้เขียนไม่ได้พึ่งร้านหนังสือเก่าเท่า ๆ กับนักวิจัยต่างชาติหลาย ๆ คน[6] สำหรับห้องสมุดนั้น ไม่เพียงแต่หนังสือเก่า ๆ ทั้งภาษาเวียดนาม ภาษาต่างประเทศ และภาษาชนกลุ่ม

---

[5] โปรดดู ยุกติ มุกดาวิจิตร และฉัสรา ขมะวรรณ มุกดาวิจิตร "สนามอำนาจในงานวิจัยภาคสนาม : บันทึกประสบการณ์ก่อนภาคสนามของนักมานุษยวิทยาหน้าใหม่ (สังเคราะห์จากเรื่องเสมือนจริง)" ใน เทียมจิตร์ พ่วงสมจิตร์ (บรรณาธิการ) *บทความวิชาการและความทรงจำ : เนื่องในโอกาสเกษียณอายุราชการ รองศาสตราจารย์สุมิตร ปีติพัฒน์* (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชันต้า, 2546) : 199-232.

[6] นักวิจัยต่างชาติในประเทศเวียดนาม โดยเฉพาะที่ทำงานในฮานอย ย่อมรู้จักร้านหนังสือเก่าร้านหนึ่งเป็นอย่างดี นักวิจัยต่างชาติหลายต่อหลายท่านอาศัยร้านนี้เป็นที่พึ่ง แทนการไปถูกบริโภคเวลา เหงื่อไหลไคลย้อย และเสี่ยงกับการเป็นโรคภูมิแพ้ อยู่ในห้องสมุดที่เพิ่งมีเครื่องปรับอากาศและคอมพิวเตอร์ใช้เมื่อไม่เกินสองปีมานี้เอง ร้านหนังสือเก่าร้านนี้มีลีลาการขายและการตั้งราคาหนังสือที่เหมือนร้านขาย "วัตถุโบราณ" มากกว่าเพียงขายหนังสือเก่า ๆ นักวิจัยต่างชาติทุกท่านล้วนเล่าประสบการณ์คล้ายกับผู้เขียนว่า พอไปถึงร้าน เจ้าของร้านจะชวนนั่งจิบน้ำชาคุยกันก่อนว่าลูกค้าเป็นใคร มาทำวิจัยเรื่องอะไร ต้องการหนังสือประเภทไหน แล้วผู้เฒ่าเจ้าของร้านจึงจะไปจัดหนังสือมาให้ตามหัวข้อวิจัยที่สนทนากัน บริการพิเศษอีกอย่างของร้านนี้คือ การถ่ายเอกสารวารสารหายากหรือยุ่งยากที่จะหาเอง พร้อมทั้งเย็บเป็นเล่มมาให้เรียบร้อย หลังจ่ายเงินแล้ว ขั้นสุดท้ายของการซื้อขายคือการขอนามบัตรลูกค้า หรือถ้าเจ้าของร้านพอเดาออกว่าลูกค้าคงเป็นนักวิจัยคนสำคัญในต่างประเทศ ท่านก็จะขอถ่ายรูปบันทึกการมาเยือนร้าน ทั้งนี้ไม่ใช่เพื่อเป็นที่ระลึก แต่เก็บไว้แสดงให้ลูกค้าหน้าใหม่เชื่อถือ

น้อยในเวียดนาม เช่น ภาษาไทดำและไทขาว ห้องสมุดยังมีวิทยานิพนธ์ภาษาเวียดนาม วารสาร หนังสือพิมพ์ฉบับย้อนหลัง และหนังสือพิมพ์จากต่างจังหวัดเก็บไว้ให้บริการอย่างค่อนข้างสมบูรณ์

หลังจากศึกษาภาษาและค้นคว้าเอกสารในห้องสมุดมาพอสมควร ผู้เขียนเพียรขออนุญาตไปทำวิจัยภาคสนามในพื้นที่เป้าหมาย แต่จนแล้วจนรอด ผ่านมาร่วมหนึ่งปี กล่าวคือจนถึงเดือนเมษายน พ.ศ.2546 ผู้เขียนก็ยังไม่ได้รับอนุญาตให้ไปทำวิจัยในพื้นที่เป้าหมาย ระหว่างหนึ่งปีที่ผ่านมา ผู้เขียนได้แต่เพียงลงพื้นที่เป้าหมายเป็นระยะเวลาสั้นๆ สามครั้ง เพียงคราวละ 5 ถึง 7 วัน ครั้งที่นานที่สุดเพียง 10 วัน ช่วงต้นเดือนเมษายน 2546 ผู้เขียนบันทึกสถานการณ์ของตนเองไว้ว่า

> *พวกเรา (หมายถึงผู้เขียนและภรรยา) โกรธเซ็งกับสถานการณ์เรื่อง (ชื่อจังหวัดที่ไม่อนุมัติให้ไปวิจัย) มาก ไม่รู้จะโกรธใคร แง่หนึ่งเหมือนถูกหลอกให้มานั่งอยู่ที่ฮานอย อีกแง่หนึ่งเหมือนรู้สึกว่า (ชื่อนักวิชาการเวียดนาม) กับการศึกษามานุษยวิทยาที่เวียดนามทั้งระบบไม่เข้าใจการวิจัยทางมานุษยวิทยา... แต่อีกทางหนึ่งก็คิดว่า เออ! ก็ดีเหมือนกันที่รู้ซะ จะได้ไม่ต้องรอๆๆๆ อยู่ว่าจะออกหัวออกก้อยอย่างไร... ความโกรธต่อสถานการณ์ทำให้เรานึกถึงคำพูดของ F. Proschan[7] ที่ว่า... ทำไมไม่ไปขออ่าน Bao Lac Muong (หนังสือพิมพ์หลักเมือง) ที่ BT. Cach Mang (พิพิธภัณฑ์แห่งการปฏิวัติ)... เราเลยตัดสินใจเปิดสมุดโทรศัพท์ ยกหูโทรไปคุยกับ Giam doc BTCM (ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์ฯ) ทันที*

นั่นเป็นจุดเริ่มต้นให้ได้รู้จักกับแหล่งข้อมูลที่น่าสนใจและยังไม่เคยมีใครใช้เพื่อการวิจัยในประเด็นที่ผู้เขียนสนใจมาก่อน ที่สำคัญอย่างยิ่งคือ การที่เอกสารเหล่านี้เปิดหน้าประวัติศาสตร์กลุ่มชนไทดำ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของกลุ่มชนไทดำและการใช้อักษรไทดำ ที่มีต่อการปฏิวัติและการก่อตัวของรัฐชาติสมัยใหม่ในเวียดนามอย่างชัดเจน[8]

พิพิธภัณฑ์แห่งการปฏิวัติเวียดนาม

เอกสารอักษรไทดำในเวียดนามแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทตามช่วงประวัติศาสตร์

ประเภทแรก ได้แก่เอกสารโบราณที่ตกทอดมาตั้งแต่ก่อนการปฏิวัติ หรืออาจจะเก่าแก่กว่านั้น คือตั้งแต่กลางพุทธศตวรรษที่ 24 ขึ้นไป เอกสารโบราณเหล่านี้เก็บไว้ในพิพิธภัณฑ์ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพิพิธภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับชนกลุ่มน้อย เช่น พิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมของกลุ่มชนต่างๆ ที่จังหวัดถายเงวียน (Thai Nguyen) และพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์วิทยา ที่ฮานอย แต่แหล่งที่มีเอกสารไทดำโบราณสะสมไว้มากที่สุดเกินกว่าพันเล่ม คือ พิพิธภัณฑ์เซอนลา ที่จังหวัดเซอนลา (Son La) อย่างไรก็ดี ที่ผ่านมาการอนุญาตให้นักวิจัยไม่ว่าจะเป็นนักวิจัยเวียดนามหรือต่างชาติเข้าใช้เอกสารโบราณดังกล่าวยังจำกัดอยู่มาก เท่าที่ผู้เขียนทราบปัจจุบันมีเพียงนักวิจัยเวียดนามไม่น่าจะเกิน 5 คน เท่านั้น ที่ได้รับอนุญาตให้เข้าถึงเอกสารโบราณดังกล่าว ผู้เขียนได้แต่หวังว่าสักวันหนึ่งประเทศเวียดนามจะยอมให้ผู้คนค้นคว้าเอกสารโบราณเหล่านี้ได้กว้างขึ้น รวมทั้งมีแหล่งทุนต่างๆ สนับสนุนในการเก็บรักษา เพื่อที่เอกสารอายุเป็นร้อยปีจำนวนเกือบสองพันฉบับเหล่านี้จะได้ไม่เปื่อยผุพังไปหมดเสียก่อน

---

[7] ขณะนั้นและปัจจุบันดำรงตำแหน่ง Project Director แห่ง Center for Folklore and Cultural Heritage, Smithsonian Institution ผู้เขียนขอบพระคุณ ดร.แฟรงค์ พรอแชนที่ให้คำแนะนำที่มีค่าดังกล่าว

[8] อักษรไทดำมีที่มาจากอักษรสุโขทัย แต่เมื่อมาสู่เวียดนามแล้ว ได้พัฒนาระบบการเขียนเฉพาะของตน จนแตกต่างจากอักษรไทย อย่างไรก็ดี อักษรไทดำในเวียดนามยังคงมีความคล้ายคลึงกับอักษรไทยในปัจจุบัน

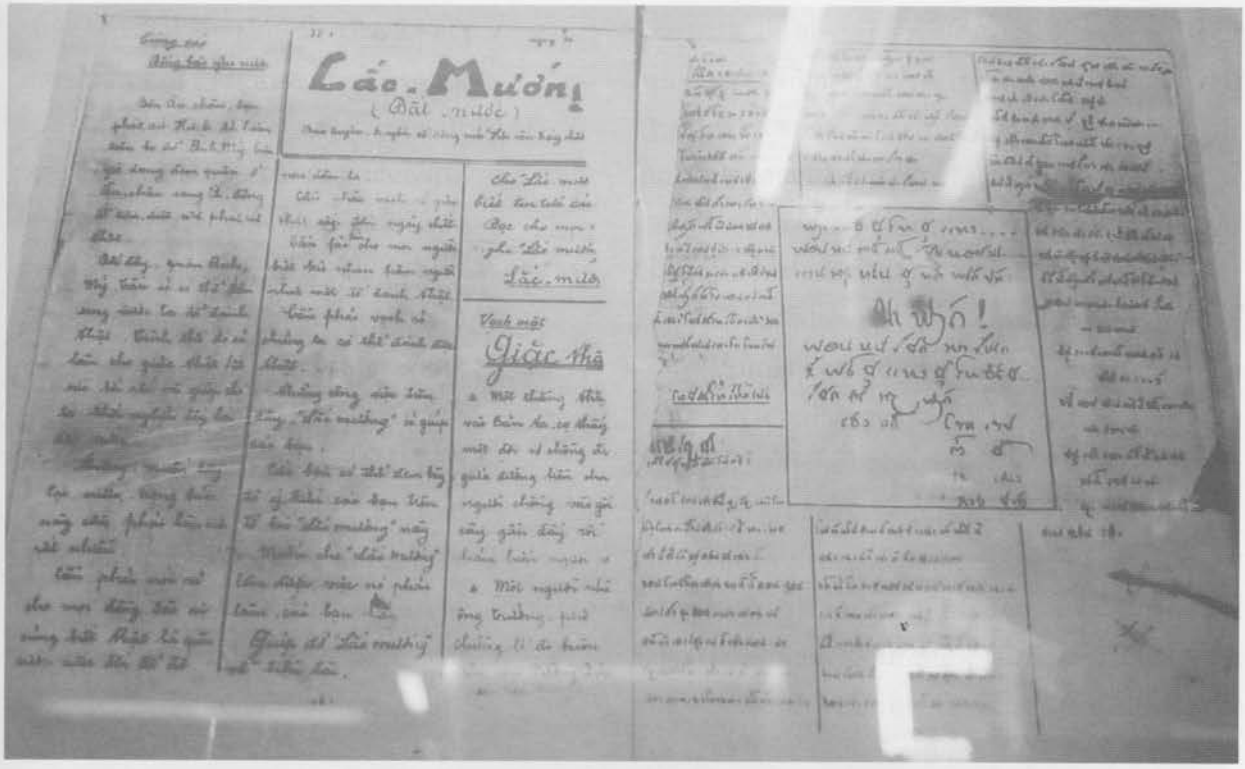

ประกาศอักษรไท เป็นประกาศของเขตปกครองตนเองตะวันตกเฉียงเหนือ ใน พ.ศ.2500 ใช้อักษรไทปฏิรูปเขียน เนื้อหากล่าวรายงานความคืบหน้าของโครงการด้านการศึกษาของ พ.ศ.2499 โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการการศึกษาอักษรไท

ประเภทที่สอง เป็นเอกสารที่ตีพิมพ์ช่วงหลังการปฏิวัติเดือนสิงหาคม พ.ศ.2488 เอกสารเหล่านี้มีทั้งที่เป็นงานวิจัยและวรรณกรรม ซึ่งได้รับการตีพิมพ์อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ทศวรรษ 2480 จนถึงปัจจุบัน นอกจากนั้นยังมีหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์และแบบเรียน ซึ่งตีพิมพ์ในช่วงที่มีการรณรงค์ใช้อักษรไทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของเวียดนามช่วงทศวรรษ 2490-2500 เอกสารที่ตีพิมพ์แล้วเหล่านี้ส่วนใหญ่มีอยู่เกือบครบถ้วนในหอสมุดแห่งชาติที่ฮานอย ยกเว้นหนังสือพิมพ์ "ลักเมื้อง" (Lac Muong หรือ หลักเมือง ในภาษาไทย) และ "สวยแซว" (Suoi Reo หรือ สายธาร) ผู้เขียนสันนิษฐานว่า หนังสือพิมพ์ทั้งสองน่าจะเก็บไว้ที่พิพิธภัณฑ์แห่งการปฏิวัติ ในกรุงฮานอย เนื่องจากทั้ง*หลักเมือง* และ *สวยแซว* เป็นหนังสือพิมพ์ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับช่วงระยะเวลาของการปฏิวัติ

ดังนั้นผู้เขียนจึงติดต่อขอไปอ่านหนังสือพิมพ์และเอกสารที่ใช้อักษรไทดำ ณ พิพิธภัณฑ์แห่งการปฏิวัติ เนื่องจากประสงค์จะอ่านหนังสือพิมพ์ *หลักเมือง* และหนังสือพิมพ์ *สวยแซว* หนังสือพิมพ์ทั้งสองออกโดยการร่วมมือกันระหว่างนักโทษการเมืองเวียดนามที่ถูกขัง ณ เรือนจำเซอนลา จังหวัดเซอนล่า และกลุ่มคนหนุ่มสาวชาวไท ที่ร่วมมือกับพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม หนังสือพิมพ์ทั้งสองผลิตโดยใช้ลายมือเขียน แล้วพิมพ์จากต้นฉบับลายมือดังกล่าว ที่สำคัญคือ *หลักเมือง* พิมพ์ออกเป็นสองภาษา กล่าวคือภาษาเวียดนามและภาษาไทดำ ส่วน *สวยแซว* บางบทความหรือบทกวีก็มีภาษาไทดำพิมพ์ด้วย หนังสือพิมพ์ทั้งสองจึงน่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ที่มีบทบาทมากในการเผยแพร่อุดมการณ์พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามช่วงทศวรรษ 2480-2490 ในเขตพื้นที่สูงภาคตะวันตกเฉียงเหนือ อันเป็นถิ่นอาศัยของกลุ่มชนไทดำ กระนั้นก็ตามที่ผ่านมามีเพียง *สวยแซว* ที่ได้รับการศึกษาแล้ว แต่ *หลักเมือง* ยังไม่ได้รับการศึกษา นอกจากเอ่ยถึงบ้างในงานเขียนภาษาเวียดนามบางชิ้น

ทางพิพิธภัณฑ์ฯ ให้ความช่วยเหลือผู้เขียนอย่างดียิ่งในการเข้าใช้ วิธีการเข้าใช้วัสดุของพิพิธภัณฑ์ฯ ก็มีขั้นตอนไม่แตกต่างจากการขอใช้เอกสารที่หน่วยงานของรัฐเก็บไว้ที่ต่าง ๆ กล่าวคือผู้ขอใช้ ต้องนำจดหมายแนะนำตัวจากหน่วยงานที่ตนสังกัดมาติดต่อ จากนั้นทางหน่วยงานจะให้ผู้ขอใช้เขียนหัวข้อวิจัย และรายการเอกสารหรือหลักฐานข้อมูลที่ต้องการใช้ จากนั้นผู้ขอใช้จะได้รับการติดต่ออีกที หลังจาก

ที่ทางหน่วยงานนั้นพิจารณาให้เข้าใช้ได้หรือไม่ สำหรับที่พิพิธภัณฑ์แห่งการปฏิวัติ ใช้เวลาไม่นานนักก็ติดต่อกลับมาว่าอนุมัติให้ผู้เขียนเข้าใช้ได้ หลังจากอ่านเอกสารหรือศึกษาวัตถุที่ต้องการแล้ว จึงจะกรอกแบบฟอร์มขออนุญาตถ่ายสำเนา เช่นถ่ายรูปหรือถ่ายเอกสารอีกครั้งหนึ่ง

อย่างไรก็ดี ปรากฏว่าพิพิธภัณฑ์แห่งการปฏิวัติไม่ได้เก็บหนังสือพิมพ์ *หลักเมือง* และ *สวยแซว* ดังกล่าวไว้ หากแต่พิพิธภัณฑ์มีผ้าหลายชิ้น ทั้งที่เขียนและปักอักษรไทดำไว้ และที่ปักอักษรเวียดนามไว้ พิพิธภัณฑ์เก็บผ้าไว้ในส่วนที่เป็นวัสดุสิ่งของ ไม่ใช่เอกสาร ทางพิพิธภัณฑ์จัดทำบัญชีวัสดุและบันทึกลักษณะเฉพาะโดยเฉพาะขนาดของผ้าไว้อย่างดี หากแต่ว่า พิพิธภัณฑ์ไม่มีคำแปลของอักษรไทดำบนผ้า อันที่จริงทางพิพิธภัณฑ์ไม่เคยได้ศึกษามาก่อนว่า อักษรไทดำเหล่านี้เขียนไว้ว่าอะไรบ้าง ผ้าเหล่านี้ได้มาจากที่ไหนบ้าง ผ้าหรืออักษรบนผ้าน่าจะมีอายุเท่าใด หรือผ้าเหล่านี้ผลิตขึ้นอย่างไร เคยถูกใช้อย่างไร ทางพิพิธภัณฑ์เพียงแต่เข้าใจว่า ผ้าเหล่านี้เป็นเสมือนจดหมายอวยพร โห่ จี๋ มิงญ์ (Ho Chi Minh) ทำขึ้นในปลายทศวรรษ 2490 และมีการจัดแสดงผ้าเหล่านี้บ้างในโอกาสที่ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างชนกลุ่มน้อยกับโห่ จี๋ มิงญ์ ดังนั้นเมื่อเห็นว่าผู้เขียนพออ่านได้ และสามารถช่วยแปลเป็นภาษาเวียดนามให้ได้ ทางพิพิธภัณฑ์ฯ จึงขอให้ผู้เขียนช่วยแปลอักษรไทดำบนผ้าให้[๑] ผู้เขียนจึงนัดกับเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์ท่านหนึ่งเพื่อมาทำงานร่วมกัน ชื่อ(สมมุติ)ว่าพี่ "ชุม"

> *พี่หญิ (Tran Hai Nhi หัวหน้าห้องเก็บวัสดุ) เองบอกเราแต่แรกว่าให้ช่วยแปล "สือไต๊" (อักษรไท) ให้เธอด้วย แต่ไม่นึกว่าจะให้แปลกันสดๆ ขนาดนี้ คือในระหว่างที่เอาผ้าออกมาคลี่ให้ดูทีละผืน พี่ชุม ก็เตรียมกระดาษมาจดด้วยว่า ผ้าแต่ละผืนเขียนไว้แปลเป็นภาษาเวียดว่าอะไร ไล่ไปทีละหมายเลขๆ เราตอนแรกตั้งตัวไม่ติด ขอพี่ชุมดูรวมๆ ก่อน แต่เธอไม่อยากทำแบบนั้น ให้เราดูทีละแผ่น ... เราเองตอนแรกยอมรับว่าอ่านไม่ค่อยคล่อง เพราะอักษรเป็นตัว "สือเก่า" (อักษรไทดำแบบดั้งเดิม) ก่อนจะมีการ thong nhat (ทำให้เป็นเอกภาพ) ... และใช้คำที่เราไม่รู้จัก เลย แปลคำต่อคำไม่ได้ 100% เพียงแต่รู้เนื้อหารวมๆ ซึ่งก็ดีกว่าที่ BTCM (พิพิธภัณฑ์ฯ) บันทึกไว้กว้างๆ แค่ว่าเป็น khan pieu (ผ้าปกหัว) ที่ dan toc Thai tang bac Ho (ชนชาวไทมอบแด่ลุงโฮ) ซึ่งจริงๆ แล้วมีทั้งที่ให้ dai bieu quoc hoi (สมาชิกรัฐสภา), chu tich Khu tu tri (ประธานเขตปกครองตนเอง) เราทั้งจดทั้งแปลปากเปล่า ทั้งวาดรูปส่วนประกอบที่น่าสนใจของผ้าบางชิ้น*

หลังจากบันทึกอักษรและภาพผ้าเหล่านี้แล้ว เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์ยังช่วยเหลืออย่างดีเพื่อค้นหาเอกสารอื่นๆ หรือวัสดุอื่นๆ ที่มีการใช้อักษรไทดำ ทางพิพิธภัณฑ์พบว่ามีแบบเรียนภาษาไทดำเล่มหนึ่ง ที่เขียนด้วยอักษรเวียดนาม จึงติดต่อให้ผู้เขียนไปค้นคว้าเพิ่มเติม อย่างไรก็ดี หัวหน้าห้องดูแลวัสดุยังแนะนำว่าผู้เขียนควรจะติดต่อไปอ่านเอกสาร ณ ศูนย์จดหมายเหตุแห่งชาติ 3 ซึ่งน่าจะมีเอกสารอักษรไทดำเก็บไว้ไม่น้อย หัวหน้าห้องฯ ไม่เพียงแนะนำแต่ยังยกหูโทรศัพท์ แนะนำให้ทางศูนย์จดหมายเหตุรู้จักผู้เขียนอย่างไม่เป็นทางการล่วงหน้า ก่อนที่ผู้เขียนจะตระเตรียมเอกสารไปขออนุญาตเข้าใช้อย่างเป็นทางการ

---

[๑] ผู้เขียนเสนอรายงานการศึกษาเบื้องต้นให้ทางพิพิธภัณฑ์ฯ ฉบับหนึ่ง เป็นภาษาเวียดนาม โดยได้รับคำแนะนำจากอาจารย์เกิ่ม จ่อง (Cam Trong) ทางพิพิธภัณฑ์ฯ แจ้งว่าได้เก็บเอกสารแปลนี้ไว้ในแฟ้มเอกสารทางการของพิพิธภัณฑ์ฯ และทางพิพิธภัณฑ์ฯ ไม่คิดค่าใช้จ่ายในการถ่ายรูปผ้าเนื่องจากผู้เขียนช่วยแปลงานให้พิพิธภัณฑ์ฯ

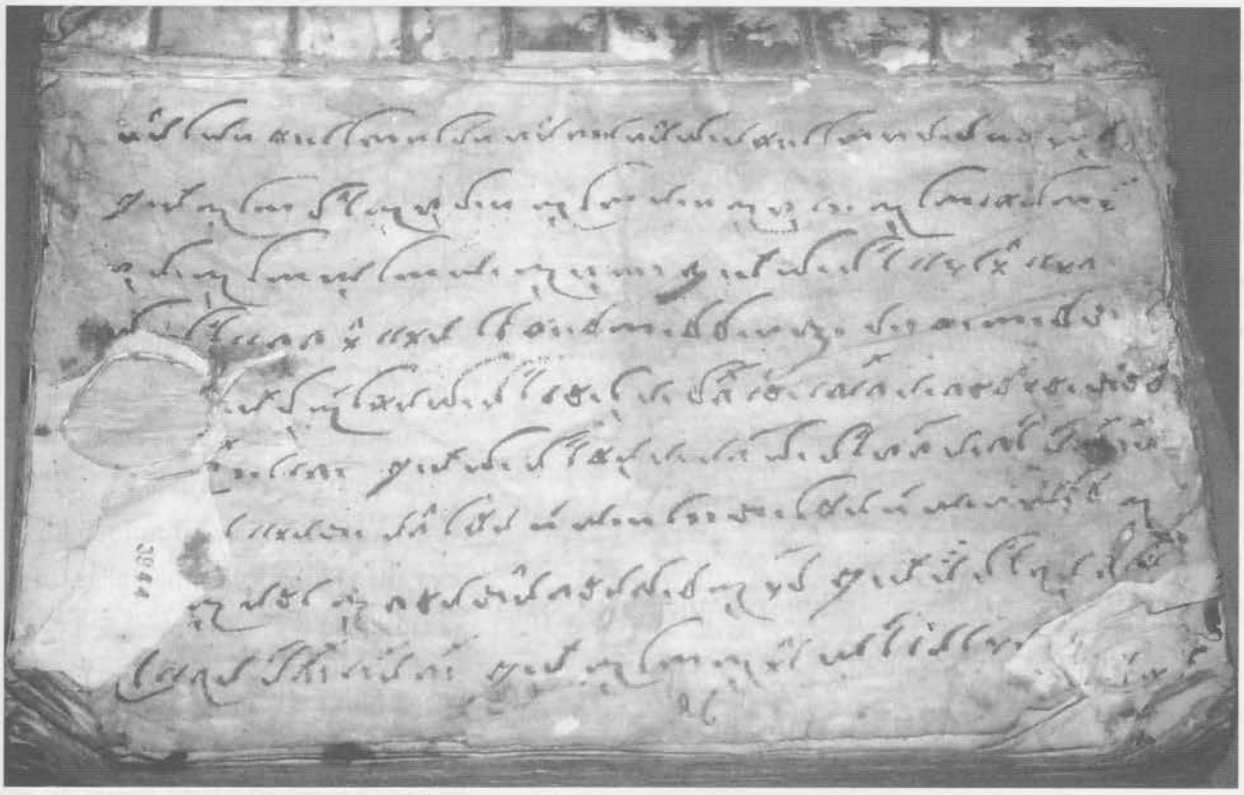

ผ้าปักอักษรไทดำ เก็บไว้ ณ พิพิธภัณฑ์แห่งการปฏิวัติเวียดนาม เนื้อหากล่าวถึงความสามัคคีของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เพื่อต่อสู้ขับไล่ข้าศึกฝรั่งเศส และกล่าวอวยพรพร้อมทั้งขอบคุณ "ปูโฮ" (Ho Chi Minh) และเจ้าหน้าที่รัฐที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดความสามัคคี

ศูนย์จดหมายเหตุแห่งชาติ

เวียดนามมีศูนย์จดหมายเหตุแห่งชาติ 3 แห่ง แต่ละแห่งเก็บเอกสารต่างช่วงเวลาและต่างภาษากัน ศูนย์จดหมายเหตุแห่งชาติ 1 ตั้งอยู่บริเวณเดียวกับหอสมุดแห่งชาติ (Thu vien Quoc gia) บนถนนจ่างที (Trang Thi) กรุงฮานอย ศูนย์จดหมายเหตุแห่งนี้เก็บเอกสารภาษาจีน ภาษาเวียดนามที่บันทึกด้วยอักษรโนม (Nom) และเอกสารภาษาฝรั่งเศส เป็นศูนย์จดหมายเหตุที่เก็บเอกสารก่อนการเปลี่ยนแปลงเป็นระบอบสังคมนิยม ศูนย์จดหมายแห่งชาติ 2 อยู่ในเมืองโห่ จี๋ มิงญ์ (Ho Chi Minh City หรือ ไซ่ง่อน) เก็บเอกสารภาษาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเวียดนามใต้ก่อนการรวมประเทศ พ.ศ.2518 ส่วนศูนย์จดหมายเหตุแห่งชาติ 3 ตั้งอยู่ ณ กรุงฮานอย เก็บเอกสารภาษาเวียดนามเป็นส่วนใหญ่ เป็นเอกสารของรัฐตั้งแต่ พ.ศ.2488 หรืออย่างต่ำ พ.ศ.2497 ในการวิจัยที่ผ่านมา ผู้เขียนใช้บริการเฉพาะศูนย์จดหมายเหตุแห่งชาติ 3 เนื่องจากที่นี่เก็บเอกสารช่วงเวลาประวัติศาสตร์ที่ผู้เขียนให้ความสำคัญที่สุด

ศูนย์จดหมายเหตุฯ 3 เก็บเอกสารที่ออกโดยหน่วยงานของรัฐ ตามกฎหมายแล้ว เวียดนามกำหนดให้หน่วยงานของรัฐต้องจัดส่งเอกสารเหล่านี้ให้ศูนย์จดหมายเหตุทุก ๆ 20 ปี นับตั้งแต่ปีที่มีการลงนามในเอกสาร ศูนย์จดหมายเหตุฯ 3 จัดระบบเอกสารเหล่านี้ตามกระทรวง และหน่วยงานของรัฐ เว้นแต่เอกสารของเขตปกครองตนเอง[10] อย่างน้อยที่สุดเอกสารรัฐจากเขตปกครองตนเองตะวันตก

---

[10] เวียดนามเคยมีเขตปกครองตนเอง 2 แห่ง ได้แก่เขตปกครองตนเองตะวันตกเฉียงเหนือ (Khu tu tri Tay Bac เคยถูกเรียกว่า Khu tu tri Thai-Meo หรือ เขตปกครองตนเองไท-แม้ว เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไทและชาวม้ง) และเขตปกครองตนเองเวียดเหนือ (Khu tu tri Viet Bac) ทั้งสองแห่งตั้งขึ้นหลังเวียดนามได้อิสรภาพจากฝรั่งเศส พ.ศ.2497 เขตปกครองตนเองทั้งสองอยู่ในเขตชนกลุ่มน้อยในพื้นที่สูงภาคเหนือ หลังพ.ศ.2518 เขตปกครองตนเองทั้งสองได้ถูกยกเลิกไป

เฉียงเหนือ ถูกนำมาเก็บไว้ที่ศูนย์จดหมายเหตุแห่งนี้ทั้งหมด ตั้งแต่ปีที่ยกเลิกเขตปกครองตนเอง ศูนย์จดหมายเหตุแห่งนี้จึงเป็นที่ๆ เก็บเอกสารว่าด้วยเขตปกครองตนเองที่สมบูรณ์ที่สุด ผู้เขียนบันทึกวันแรกของการมาเยือนศูนย์จดหมายเหตุแห่งชาติ 3 ไว้ว่า

> *หอ จม.เหตุดูดีมาก มีตึกระฟ้าใหม่ ขนาดใหญ่ เพิ่งสร้างเสร็จประดับอยู่ด้านหน้า เราเห็นตอนแรกนึกว่าจะได้มาทำงานที่ตึกนี้ ที่ไหนได้ต้องไปตึกเก่าที่อยู่ด้านหลัง สูงแค่สามชั้น*

ผู้เขียนมารู้ทีหลังว่า ตึกระฟ้าด้านหน้าใช้เป็นที่เก็บเอกสารเป็นส่วนใหญ่ ส่วนใหญ่ของห้องทำงานรวมทั้งห้องให้บริการอ่านเอกสาร จึงอยู่ตึกเก่าด้านหลัง เมื่อมาอีกครั้งหนึ่ง ในวันมาทำงานที่นี่วันแรก ผู้เขียนบันทึกว่า

> พอมาถึง ติดบัตร "khach" (ผู้มาเยือน) หน้าประตู กับเอากุญแจมาไขตู้ที่ฝุ่นเต็ม ไม่เคยเช็ดเลยตั้งแต่ร้านขายจนยกมาตั้งที่นี่ เอากระเป๋าว่างๆ เก็บไว้ในตู้ แล้วถือเข้าไปแต่น้ำดื่มกับสมุดจดที่จำเป็น เข้าไปถึงห้องอ่าน ตอนแรกดีใจตั้งแต่วันที่มาติดต่อวันแรกว่า อย่างน้อยแม้มาไกล แต่ห้องทำงานที่นี่ก็ติดแอร์ล่ะว่ะที่ไหนได้ มาถึง...ห้องเปิดโล่ง แถมปิดไฟ แต่ก็ยังมีคนมาทำงาน มีคนมาใช้บริการอยู่ทั้งมืดๆ แบบนั้น เราเองพอมาถึงก็เหงื่อท่วมตัว นั่งสักพักจึงแห้ง... เจ้าหน้าที่... บอกว่าวันนี้ให้อ่าน muc luc (สารบัญ) ไปก่อนแล้วกัน เพราะว่าไฟดับ เข้าไปเอาเอกสารในห้องเก็บไม่ได้... เราจึงนั่งอ่าน muc luc ไป
>
> ห้องอ่านวันแรกมีคนอยู่สัก 3-4 คน เข้าใจว่าเป็นคนเวียดหมด ต่างคนต่างก้มหน้าก้มตาอ่านและจดอะไรไปเงียบๆ... ดูเป็นมืออาชีพกันทุกคน คนนั่งในที่สุดเป็นเสมือน hang xom (เพื่อนบ้าน) ของโต๊ะเราในวันหลังๆ คือป้าคนหนึ่งอายุราว 60 ได้ ประจำอยู่โต๊ะแรกด้านซ้าย เป็นตำแหน่งหน้าแอร์ตัวแรกเลย อีกคนนั่งถัดหลังป้ามา เป็นลุงคนหนึ่ง อายุราว 50 กว่าได้... นั่งตำแหน่งหน้าแอร์ตัวที่สอง เข้าใจว่าสองคนนี่น่าจะเป็นแขกประจำของห้องนี้จริงๆ... ลุงจะจดเงียบๆ แต่ป้าบางครั้งจะได้ยินเสียงเธออ่านเอกสารออกเสียง เธอไม่ได้อ่านออกเสียงดังมาก มีแต่งึมๆ งัมๆ
>
> ห้องอ่านพักตอน 11:30 น. เราเลยเลือกกลับมากินข้าวบ้าน เพราะว่ากว่าจะทำงานกันอีกทีก็ตั้ง 13:30 น. พอกลับไปอีกที ไฟยังดับอยู่ แต่ห้องอ่านหนังสือก็ยังเปิดอยู่ ดูเหมือนจะเปิดตั้งแต่ก่อนบ่ายโมงครึ่งด้วยซ้ำ เรานับถือว่า co quan (สำนักงาน) นี้ขยัน เอาการเอางานกันน่าดู แม้แต่ไฟดับก็ยังทำงานกันอยู่อย่างแข็งขัน เราเลยต้องไปทนนั่งริมหน้าต่างที่พอมีลม ให้ตัวแห้ง แล้วทำงานต่อ[11]

เอกสารของเขตปกครองตนเองตะวันตกเฉียงเหนือถูกแบ่งออกเป็นหัวข้อต่างๆ ได้แก่ เอกสารทั่วไป (แฟ้มเลขที่ 1 ถึงแฟ้มเลขที่ 771) เอกสารกิจการภายใน (772-3032) เอกสารเศรษฐกิจการเงิน (3033-6832) เอกสารวัฒนธรรมและสังคม (6833-7520) และเอกสารเกี่ยวกับ

---

[11] นักมานุษยวิทยามักกล่าวถึงการเข้าไป "สังเกตอย่างมีส่วนร่วม" ในชีวิตประจำวันหรือพิธีกรรมของกลุ่มชนที่ตนศึกษา สำหรับผู้เขียน นอกจากการอ่านเอาเรื่องจากเอกสารและศึกษาหลักฐานที่หน่วยงานของรัฐเก็บไว้ การสังเกตการณ์และการมีส่วนร่วมในการจัดการและใช้เอกสารหลักฐานข้อมูลของรัฐ เป็นการเรียนรู้วัฒนธรรมการเก็บรักษาและใช้เอกสารและหลักฐานข้อมูลของหน่วยงานของรัฐที่น่าสนใจ ดังนั้นผู้เขียนจึงบันทึกลักษณะเชิงกายภาพของวัสดุ เอกสาร ตลอดจนบันทึกบรรยากาศ การให้บริการ และการใช้เอกสารหรือวัสดุสิ่งของพร้อมๆกันไปด้วย จากประสบการณ์ของผู้เขียน ทำให้เริ่มเข้าใจได้ประการหนึ่งว่า การควบคุมการใช้ข่าวสารข้อมูลในประเทศเวียดนามเป็นลักษณะของการเน้นตราประทับ กล่าวคือเป็นรัฐที่ยอมรับเฉพาะบันทึกภาคสนามและบันทึกเอกสารหรือวัตถุทางวัฒนธรรม ที่รัฐรับรองว่าเผยแพร่ได้เท่านั้น ดังนั้นข้อมูลภาคสนามจึงอยู่ภายใต้การกำกับดูแลในลักษณะเดียวกันกับข้อมูลเอกสารที่ศูนย์จดหมายเหตุเก็บไว้ กล่าวคือเผยแพร่ไม่ได้หรือไม่รับรองการเผยแพร่หากไม่ได้รับการรับรองจากรัฐ

พรรคฯ และองค์กรจัดตั้งของพรรคฯ (7521-7902) แต่ละแฟ้มมีจำนวนหน้าเอกสารไม่แน่นอน อาจมีได้ตั้งแต่หนึ่งหน้าจนถึงหลายร้อยหน้า นอกจากนั้น ศูนย์จดหมายเหตุฯ ยังจัดระบบการค้นเอกสารให้ละเอียดยิ่งขึ้นไปอีก ด้วยการทำดัชนีค้นเอกสารแยกตามชื่ออำเภอ เช่นหากต้องการค้นคว้าเรื่องอำเภอ "เหมื่องลา" (Muong La หรือ เมืองลา) ก็จะมีรายการหมายเลขแฟ้มที่เกี่ยวกับเมืองลาทั้งหมดแสดงอยู่ ยิ่งกว่านั้น แฟ้มแต่ละแฟ้มยังจัดขึ้นมาตามเนื้อหาของเอกสารที่เก็บไว้ในแฟ้ม เช่นแฟ้มหมายเลข 7115 มีชื่อแปลเป็นไทยว่า "แนวทางและรายงานเกี่ยวกับการใช้อักษรไทปฏิรูปในกิจการด้านการศึกษาของคณะกรรมการบริหารเขตปกครองตนเองไท-แม้ว ศึกษาธิการเขตปกครองตนเอง" พ.ศ.2504 มีทั้งสิ้น 62 หน้า เอกสารที่เก็บไว้ในแฟ้มนี้จึงเกี่ยวข้องกับชื่อแฟ้ม หรือไม่ก็เป็นเอกสารที่มีชื่อเดียวกับชื่อแฟ้ม เพราะฉะนั้น เป็นต้นว่าหากผู้ใช้ต้องการอ่านเอกสารเกี่ยวกับวัฒนธรรม ของเมืองลา ตั้งแต่ พ.ศ. 2499-2509 ก็จะสามารถดูรายชื่อแฟ้มตามดัชนีที่กำหนดได้อย่างชัดเจนรวดเร็ว

จากระบบการทำสารบัญดังกล่าว ทำให้เฉพาะสารบัญรายชื่อแฟ้มทั้งหมด เพียงของเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเขตปกครองตนเองตะวันตกเฉียงเหนือ ก็มีทั้งสิ้น 6 เล่มใหญ่ๆ แล้ว รวมจำนวนหน้าสารบัญจึงมีหลายร้อยหน้าที่ผู้ประสงค์ขอใช้จะต้องอ่านหรือเลือกเอา อย่างไรก็ดี ผู้เขียนเพลิดเพลินกับการอ่านชื่อแฟ้มแทบทั้งหมด โดยไม่กำหนดล่วงหน้าให้ตายตัวก่อนว่าจะจำกัดตัวเองไว้ในเอกสารกลุ่มไหน อำเภอไหน หรือปีใด ผลก็คือหลายต่อหลายรายการเมื่อเห็นชื่อแฟ้มแล้วก็ไม่กล้าขอมาอ่าน เพราะนอกจากไม่น่าจะได้รับอนุมัติให้อ่านแล้ว ยังกลัวถูกเพ่งเล็งว่าประสงค์จะอ่านเอกสารที่ไม่สมควรอ่าน

การใช้เอกสาร ไม่ว่าจะเป็นคนต่างชาติหรือคนเวียดนามก็ดำเนินการเช่นเดียวกัน กล่าวคือหลังจากดำเนินการตามขั้นตอนเดียวกับที่พิพิธภัณฑ์แห่งการปฏิวัติกำหนดดังกล่าวข้างต้นแล้ว เมื่อได้รับอนุญาตให้มาอ่านเอกสาร จะต้องกรอกรายการ อันประกอบไปด้วยรายละเอียดของหมายเลขแฟ้มและชื่อแฟ้มทางศูนย์จดหมายเหตุมีหลักเกณฑ์ค่อนข้างชัดเจนเกี่ยวกับเอกสารที่ห้ามอ่าน ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวกับความมั่นคงบริเวณชายแดน เอกสารที่กระทบกระเทือนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และเอกสารที่อาจส่งผลร้ายกับผู้ถูกระบุในเอกสารในกรณีที่ผู้นั้นอาจยังมีชีวิตอยู่ อย่างไรก็ดี เอกสารที่ขออ่านยังควรที่จะสอดคล้องกับหัวข้อวิจัยที่แจ้งไว้และได้รับอนุมัติ รายการเอกสารที่ขออ่านได้แต่ละครั้งจึงต้องรอพิจารณาจนกว่าจะได้รับอนุมัติอีกครั้ง จึงจะได้อ่านเอกสาร ดังนั้นผู้เขียนจึงจำกัดตนเองอยู่เฉพาะรายการเกี่ยวกับเอกสารวัฒนธรรมและสังคมของเขตปกครองตนเองตะวันตกเฉียงเหนือซึ่งก็มีให้เลือกทั้งสิ้นเกือบ 700 รายการแล้ว

เอกสารที่ทางศูนย์จดหมายเหตุนำมาให้อ่านมีทั้งที่เป็นเอกสารต้นฉบับ บางชิ้นเป็นต้นฉบับลายมือ และฉบับที่พิมพ์หรือคัดลายมือซ้ำจากต้นฉบับ เอกสารเหล่านี้เป็นจดหมายของหน่วยงานของรัฐ รายงานการวิจัยที่เป็นทางการ รายงานการประชุม บันทึกการประชุม ฯลฯ บางชิ้นอายุกว่า 50 ปี บางชิ้นกระดาษบางมาก ลักษณะคล้ายกระดาษสา เหมือนจะเปื่อยติดมือมาเมื่อจับ คงจะด้วยเหตุนี้ที่ทำให้การคัดลอกเอกสารของผู้มาใช้บริการ ต้องทำด้วยการจดคัดลอกหรือนำเครื่องคอมพิวเตอร์มาพิมพ์บันทึกด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ ทางศูนย์จดหมายเหตุอนุญาตให้ผู้ใช้บริการขอถ่ายเอกสารด้วยเครื่องถ่ายเอกสารในขอบเขตที่จำกัดมาก และขอร้องผู้ใช้บริการให้เลือกขอถ่ายสำเนาเฉพาะเอกสารที่จำเป็นเท่านั้น

เอกสารเหล่านี้แม้ส่วนใหญ่จะเป็นภาษาเวียดนามใช้อักษรเวียดนามสมัยใหม่(ที่อาศัยอักษรโรมันเป็นต้นแบบ) บันทึก แต่เนื่องจากในขณะนั้นเครื่องพิมพ์ดีดที่สามารถพิมพ์เครื่องหมายพิเศษของอักษรเวียดนาม (ซึ่งใช้แสดงสระ วรรณยุกต์ และพยัญชนะต้นบางตัว) ยังมีใช้อย่างจำกัดในท้องถิ่นห่างไกล และอาจจะเพื่อประหยัดพื้นที่กระดาษพิมพ์ เอกสารส่วนใหญ่จึงไม่มีเครื่องหมายเหล่านั้นกำกับอยู่ การอ่านออกเสียงในระหว่างที่จดบันทึกอยู่เพื่อให้ได้คำที่ถูกต้อง (ดังที่ผู้เขียนพบผู้อ่านท่านหนึ่งกระทำ) จึงสามารถช่วยได้ทางหนึ่ง ไม่เช่นนั้นผู้อ่านก็ต้องอาศัยความคุ้นเคยกับการใช้คำศัพท์ในภาษาทางการ จึงจะทำงานได้อย่างรวดเร็ว

นอกจากภาษาเวียดนาม เนื่องจากเรื่องที่ผู้เขียนขอค้นคว้าที่ศูนย์จดหมายเหตุฯ เป็นเรื่อง "บทบาทของอักษรไทแห่งเวียดนาม ในยุคของการปฏิวัติประเทศ

เวียดนาม" เอกสารหลายชิ้นจึงมีอักษรไทแทรกอยู่ หรือจดหมายหน่วยงานของรัฐบางฉบับบันทึกด้วยอักษรไททั้งฉบับ ยิ่งกว่านั้น เอกสารที่ผู้เขียนค้นคว้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับการปฏิรูปตัวอักษรและอักขระวิธี อักษรไทที่ปรากฏในเอกสารจึงไม่ได้อยู่ในมาตรฐานของรูปอักษรและอักขระวิธีเดียวกัน วิธีที่ดีกว่าการนำคอมพิวเตอร์ไปบันทึกจึงได้แก่การนั่งอ่านแล้วคัดลอกด้วยลายมือด้วยตนเองทั้งหมด

เอกสารว่าด้วยเรื่องการปฏิรูปอักษรไทและการดำเนินนโยบายการศึกษาในถิ่นที่อยู่ของชนกลุ่มน้อย ที่ผู้เขียนค้นคว้า ณ ศูนย์จดหมายเหตุแห่งนี้ แสดงรายละเอียดชัดเจนของกระบวนการทำงานปฏิรูปอักษรและอักขระวิธี ที่กินระยะเวลาราว 20 ปี เอกสารแสดงรายละเอียดตั้งแต่ข้อถกเถียงถึงการใช้อักษรชุดใดเป็นต้นแบบ ด้วยเหตุผลใด ไปจนถึงการวิจารณ์จากท้องถิ่นต่างๆ ถึงความไม่เหมาะสมในการใช้อักษรถิ่นอื่นหรืออักษรมาตรฐานที่คิดขึ้นใหม่มาใช้สอนในระดับประถมศึกษา นอกจากนั้นยังแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าประเทศเวียดนามให้ความสำคัญกับการศึกษาระดับพื้นฐานเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในพื้นที่ที่เป็นถิ่นของชนกลุ่มน้อย ไม่เพียงแต่การศึกษาภาษาเวียดนามในฐานะภาษาแห่งชาติ การศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียนพยายามที่จะนำภาษาและอักษรชนกลุ่มน้อยเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาทางการ ที่สำคัญยิ่งกว่านั้นคือ เอกสารเหล่านี้ยังช่วยตอบคำถามได้ว่า เหตุใดผู้รู้และใช้อักษรไทจึงยังมีอยู่ไม่น้อยในภาคตะวันตกเฉียงเหนือของเวียดนามปัจจุบัน และเหตุใดการรื้อฟื้นการเรียนการสอนอักษรไทจึงเกิดขึ้นอย่างแข่งขันและกว้างขวาง ในเขตชุมชนชาวไทในเวียดนามปัจจุบัน

บันทึกภาคสนามและบันทึกประวัติศาสตร์

บันทึกประวัติศาสตร์สามารถให้ความชัดเจน รายละเอียด และภาพรวมทั้งในเชิงเวลาและสถานที่ ได้ดีกว่าคำบอกเล่าของผู้คนเกี่ยวกับอดีต เพราะแน่นอนว่านอกจากความทรงจำของผู้คนจะจำกัดแล้ว คนยังเลือกที่จะจำและเลือกว่าจะเล่าสิ่งใดให้ใครฟัง กระนั้นก็ตาม อดีตที่ผู้คนทรงจำกับอดีตที่บันทึกประวัติศาสตร์ (หรืออันที่จริงแล้วคือเรื่องราวและสิ่งของที่ผู้บันทึกผู้เก็บหลักฐานทางประวัติศาสตร์) ทรงจำ ย่อมแตกต่างกัน นอกจากนั้น หลายกรณีที่เอกสารหรือสิ่งของถูกบันทึกหรือเก็บไว้ โดยปราศจากบริบททางสังคมและประวัติศาสตร์ที่มันเคยเป็นส่วนหนึ่งอยู่ เอกสารหรือสิ่งของเหล่านั้นจึงขาดชีวิตผู้คนที่จะบอกให้เราเข้าใจมัน

ยกตัวอย่างเช่น ผ้าที่ปักและเขียนอักษรไทดำที่ผู้เขียนศึกษาที่พิพิธภัณฑ์แห่งการปฏิวัติข้างต้น นอกเหนือจากเนื้อหาแสดงความสามัคคีระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์และการสนับสนุนรัฐเวียดนามสมัยใหม่ ตามที่ทางพิพิธภัณฑ์ให้ความสำคัญแล้ว ผ้าเหล่านี้ยังเป็นหลักฐานที่สำคัญอีกชิ้นหนึ่งที่ช่วยให้เข้าใจบทบาทของอักษรไทดำต่อการปฏิวัติของพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศเวียดนาม สำหรับตัวอักษรไทดำมีการเขียนอักษรโดยแยกแต่ละคำออกจากกัน หรือบางชิ้นเว้นวรรคประโยค และผ้าบางชิ้นมีการใช้เครื่องหมายวรรคตอนแบบอักขระวิธีของตะวันตก จึงกล่าวได้ว่าอักษรบนผ้าเหล่านี้มีอายุอยู่ระหว่างทศวรรษที่ 2480-2490 อันเป็นระยะก่อนจะมีการปฏิรูปอักษรไทดำอย่างเป็นระบบในทศวรรษถัดมา

สิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง ที่ผู้เก็บหลักฐานชิ้นนี้ไว้ไม่ได้บันทึกหรือศึกษาเพิ่มเติมคือ การดัดแปลงวัฒนธรรมการใช้ผ้าแบบดั้งเดิมของไทดำมารับใช้การใช้ผ้าในยุคแห่งการปฏิวัติ เช่น ผ้าประเภทหนึ่งเรียกว่า" คันแสวด่อน" (ผ้าขาวปักลาย) เป็นผ้าเช็ดหน้า เช็ดมือ และใช้เป็นของฝากที่หญิงสาวให้ชายหนุ่ม หรือสะใภ้นำไปมอบให้ญาติสามียามที่ย้ายมาอยู่เรือนสามี ในยุคปฏิวัติ ผ้าขาวปักลายดังกล่าวถูกนำมาใช้เป็นของฝากที่มอบให้แด่โห่จี่มิงญ์ตลอดจนประธานเขตปกครองตนเองตะวันตกเฉียงเหนือ และสมาชิกรัฐสภา ไม่เพียงแต่เป็นการดัดแปลงการใช้ผ้าแบบดั้งเดิมมารับใช้วัฒนธรรมการปฏิวัติ ผ้าเหล่านี้ยังเป็นการนำเอาการผลิตผ้าและการปักลวดลายบนผ้า อันเป็นวัตถุทางวัฒนธรรมที่เคยอยู่ในมือของผู้หญิง ผลิตโดยผู้หญิง เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางการเมืองสมัยใหม่ ยิ่งกว่านั้นการปักหรือเขียนอักษร(ที่ในอดีตส่วนใหญ่ผู้ชายเป็นผู้ใช้)ลงบนผ้า ยังเป็นการนำเอาทั้งผู้ชายและผู้หญิงเข้ามาร่วมในการสร้างสรรค์สื่อทางวัฒนธรรมยุคปฏิวัติ

กระนั้นก็ตาม หลักฐานจากเอกสารหลายครั้งก็ช่วยให้ความกระจ่าง หรือช่วยให้เห็นแง่มุมอื่นๆ ว่า สาเหตุของ

การเปลี่ยนแปลงอาจเกิดขึ้นจากเหตุปัจจัยที่ต่างออกไปจากที่ได้รับการอธิบายโดยชาวบ้าน หรือที่นักวิชาการมักให้ความเห็น เช่น เรื่องการรื้อฟื้นพิธี "เสนเมื้อง" (หรือ เช่น เมือง) พิธีกรรมที่เคยมีความสำคัญต่อชุมชนไทระดับเมืองก่อนยุคการปฏิวัติ เมื่อถามชาวบ้านว่าเหตุใดปัจจุบันพิธีกรรมลักษณะนี้จึงไม่ได้จัดขึ้นอีก หลายท่านให้เหตุผลว่า เนื่องจากผลของสงคราม จึงไม่มีเวลา ไม่มีปัจจัยที่จะจัด ยิ่งกว่านั้น ผู้นำชุมชนหลายท่านกล่าวว่า ขณะนี้อันที่จริงก็ต้องการรื้อฟื้นเสนเมื้อง แต่หาผู้รู้ไม่ได้ แต่อันที่จริงมีเอกสารบันทึกไว้ว่าพิธีกรรมนี้เคยได้รับการรื้อฟื้นขึ้นมาโดยประธานคณะกรรมการปกครองอำเภอท่านหนึ่งใน พ.ศ.2501 เอกสารแสดงความเห็นว่าการจัดพิธีกรรมดังกล่าวเป็นสิ่งไม่สมควรสร้างความเดือดร้อนให้แก่ชาวบ้าน มีผลเสียต่อการทำงานในไร่นา เป็นวัฒนธรรมศักดินา อย่างไรก็ดี ชาวบ้านหลายท่านที่ระลึกได้ว่าเคยมีการจัดพิธีกรรมดังกล่าวเมื่อ พ.ศ.2501 อธิบายว่า การจัดพิธีกรรมดังกล่าวในขณะนั้นเป็นเสมือนการรื้อฟื้นระบอบเจ้าเมืองแบบเก่าขึ้นมาในที่สุดประธานผู้นั้นจึงต้องเปลี่ยนตำแหน่งไป กระนั้นก็ตามชาวบ้านหลายท่านสะท้อนภาพพิธีกรรมดังกล่าวว่าเป็นพิธีกรรมที่สำคัญระดับเมืองครั้งหนึ่ง และระลึกถึงในลักษณะภาคภูมิใจ

ลักษณะเช่นนี้จึงเป็นไปในทำนองเดียวกับกรณีของผ้าที่มีอักษรไทข้างต้น กล่าวคือเอกสารที่ผู้เขียนพบในศูนย์จดหมายเหตุบางชิ้นขาดรายละเอียดของบริบทรอบข้างเมื่อลงมาสู่พื้นที่จริงๆ แล้ว จึงทำให้เข้าใจข้อเท็จจริงและความคิดเห็นของผู้คนในชุมชนได้ชัดเจนขึ้น ยิ่งกว่านั้น ในภาคสนามมีตัวอย่างมากมายที่ชาวบ้านปฏิเสธที่จะยอมรับสิ่งที่บันทึกไว้ในเอกสารของรัฐ ด้วยเหตุผลต่างๆ กัน เช่นหญิงเฒ่าท่านหนึ่งปฏิเสธบันทึกการเสียชีวิตของพี่ชายท่านในสงคราม ทั้งที่พี่ชายท่านได้รับการยกย่องว่าเป็น Liet Si (วีรบุรุษสงคราม) และมีชื่อบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ของพรรคฯ อย่างเป็นทางการ ว่าเป็นบุคคลที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการปฏิวัติในท้องถิ่นที่ท่านอาศัยอยู่ ผู้เฒ่าผู้เป็นน้องสาวยืนยันว่าท่านไม่เชื่อผู้ใดทั้งสิ้น เพราะไม่ได้มีร่างพี่ชายท่านมายืนยัน ยิ่งกว่านั้น ท่านไม่แน่ใจว่าพี่ชายท่านทำงานให้กับใครแน่ และเหตุใดพี่ชายท่านจึงหายสาบสูญไป อย่างไรก็ดี ปัจจุบันนี้ในทุกๆ คืนวันสิ้นปีเก่า-ขึ้นปีใหม่ ผู้อาวุโสของพรรคฯ ในระดับหมู่บ้านยังคงต้องไปบ้านผู้เฒ่าท่านนี้และผู้เฒ่าท่านอื่นๆ ในหมู่บ้านอีก 4 เรือน เพื่อเยี่ยมอวยพรญาติใกล้ชิด และระลึกถึงการเสียสละของวีรบุรุษสงคราม

เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า หลักฐานที่บันทึกหรือสะสมไว้ในพิพิธภัณฑ์ ศูนย์จดหมายเหตุ และหลักฐานที่บันทึกได้จากการศึกษาภาคสนาม ต่างก็เพิ่มความเข้าใจ ขยายมุมมอง หรือเพิ่มเสียงสะท้อนที่หลากหลายให้แก่กัน และในขณะเดียวกันก็กล่าวไม่ได้ว่า หลักฐานในภาคสนามหรือหลักฐานที่ถูกเก็บไว้ถูกบันทึกไว้ก่อนแล้วกันแน่ ที่เป็นคำตอบหรือคำอธิบายในท้ายที่สุดสำหรับการศึกษาสังคมวัฒนธรรม เพราะต่างก็มีแง่มุมของสิ่งที่ได้รับการบันทึก และมีวิธีการบันทึกที่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้ศึกษาและผู้ค้นคว้าต่อๆ ไปว่าจะค้นหา หรือขยายความหมาย ความเข้าใจให้กับหลักฐานลักษณะต่างๆ อย่างไร

ยิ่งกว่านั้นผู้เขียนยังอยากเรียกร้องเพิ่มเติมว่า เป็นหน้าที่ของผู้เก็บรักษา ผู้สะสมเอกสารและวัสดุสิ่งของทางประวัติศาสตร์ด้วยเช่นกัน ที่ไม่ควรแต่เพียงเก็บเอกสารและสิ่งของโดยปราศจากชีวิตผู้คนที่เอกสารและสิ่งของต่างๆ เคยอาศัยร่วมอยู่ ทั้งนี้เพื่อให้เอกสารและสิ่งของเหล่านั้นช่วยให้เราเข้าใจชีวิตผู้คน ไม่ใช่เข้าใจเพียงชีวิตของเอกสารและสิ่งของอย่างขาดชีวิตชีวาของผู้คนและสังคม

หอจดหมายเหตุที่ข้าพเจ้ารู้จัก[1]

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา

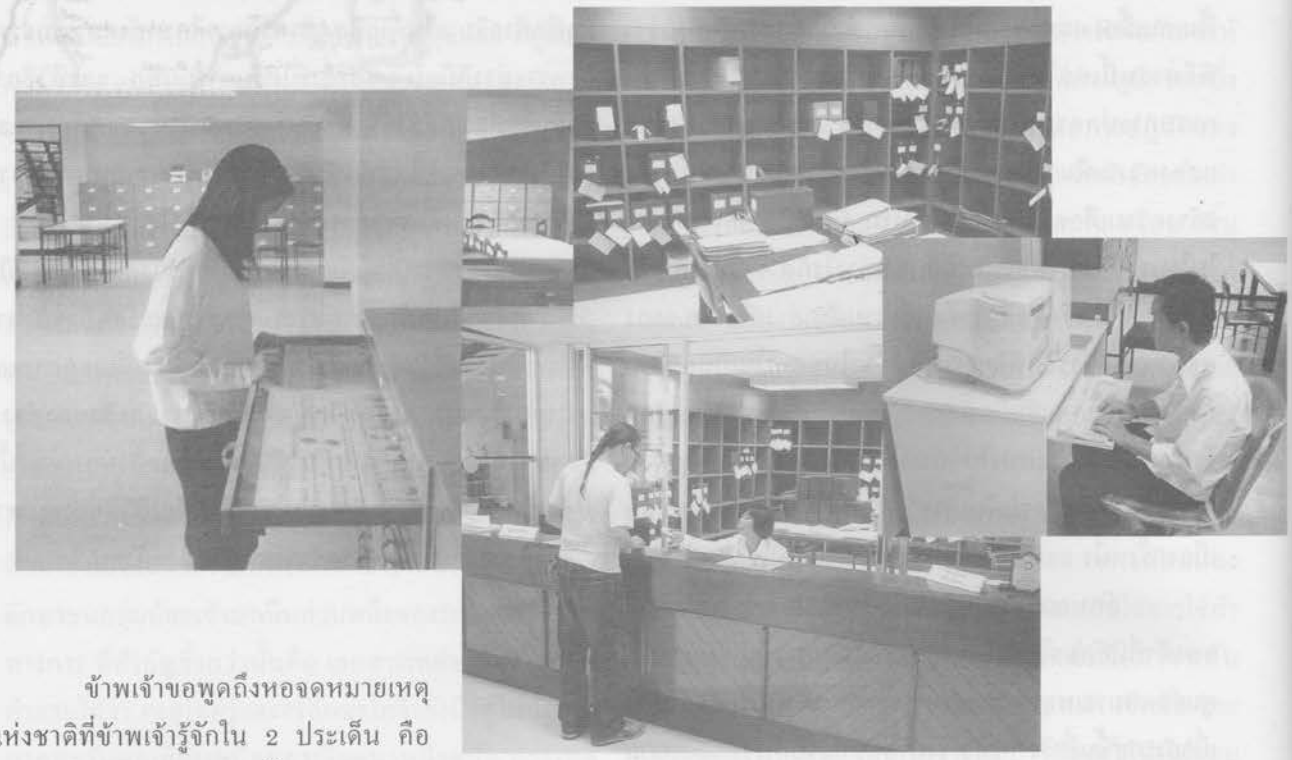

ข้าพเจ้าขอพูดถึงหอจดหมายเหตุแห่งชาติที่ข้าพเจ้ารู้จักใน 2 ประเด็น คือ 1) ความสำคัญของสถาบันนี้ และ 2) ความอบอุ่นมีน้ำใจของผู้คนที่นี่ สถาบันนี้เป็นที่ประทับใจข้าพเจ้ามากยิ่งทั้งสองด้าน

ประการแรก ความสำคัญของสถาบันนี้ หอจดหมายเหตุฯ คือสมองที่เก็บความทรงจำร่วมกันของประเทศชาติ โดยเฉพาะรักษาข้อมูลที่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษร เป็นข้อมูลที่มีลักษณะพิเศษหลายประการคือ

1) เป็นเรื่องสำคัญจึงปรากฏอยู่ในภาษาเขียน

2) เป็นการเก็บเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งคงทนข้ามกาลเวลา

3) เป็นข้อมูลชั้นต้นที่เกิดขึ้นร่วมสมัยกับเหตุการณ์ เป็นเรื่องราวการปฏิบัติงานของผู้คนสมัยนั้น เกิดขึ้นเพื่ออธิบาย เพื่อจัดการ เพื่อแก้ปัญหา ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ทำขึ้นเพื่อให้เราผู้ค้นคว้าอ่าน เป็นความเข้าใจความรู้สึกและความเห็นจริงๆ ขณะที่เกิดเหตุการณ์นั้นๆ

---

[1] แก้ไข เพิ่มเติม จากคำบรรยายในรายการเสวนาพิเศษ เนื่องในโอกาสฉลอง 50 ปี การสถาปนาหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ตามคำเชิญของคุณอรัญญา รอดกุล ผู้อำนวยการกองจดหมายเหตุแห่งชาติ ณ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ ท่าวาสุกรี วันที่ 18 สิงหาคม 2543 เวลา 14.40 น.-14.55 น.
ผู้เขียนขอขอบคุณคุณธนาพล อิ๋วสกุล ผู้เรียบเรียงแก้ไขเพิ่มเติม

ข้าพเจ้าคุ้นเคยเป็นพิเศษกับข้อมูลที่มาจากสำนักราชเลขาธิการ คือข้อมูลที่เข้าสู่พระบรมราชวินิจฉัยของพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ 5, 6 และ 7 ข้าพเจ้าเคยมานั่งอ่านเอกสารชุดนี้อยู่ 2 ปี ระหว่าง พ.ศ.2517-2519 คือประมาณ 25 ปีมาแล้ว เป็นเอกสารที่ดีมาก ข้าพเจ้าได้ใช้เอกสารนั้นเป็นข้อมูลในการค้นคว้าประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ และได้แนะนำให้นักศึกษาปริญญาโทที่ข้าพเจ้าเป็นที่ปรึกษาหลายคน เช่นคุณสิริลักษณ์ ศักดิ์เกรียงไกร (สัมปัชชลิต) รศ.ดร.ญาดา ประภาพันธ์ รศ. ดร. สังศิต พิริยะรังสรรค์ มาใช้เอกสารชุดนี้ คณะของเราได้พยายามสร้างภาพประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยโดยใช้เอกสารที่สถาบันนี้ ปรากฏเป็นงานวิจัยประมาณ 20 ชิ้น และประมาณเกือบครึ่งหนึ่งได้รับการพิมพ์เป็นหนังสือ เช่นประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยจนถึง 2484 (2527) ต้นกำเนิดชนชั้นนายทุนในประเทศไทย (2522) ทุนนิยมขุนนางไทย (2526) เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต (2527) องค์ความรู้ที่เราค้นพบจากการอ่านเอกสารที่นี่ก็คือ สังคมไทยขาดชนชั้นกระฎุมพีอิสระ ต้องแบ่งส่วนเกินกับข้าราชการ ไม่มีอำนาจทางการเมือง และไม่เป็นผู้นำทางวัฒนธรรม การขาดพัฒนาการของชนชั้นนี้ทำให้ไทยในอดีตไม่สามารถพัฒนาเศรษฐกิจและระบบการเมือง ไม่เป็นประชาธิปไตย ขณะเดียวกัน เราก็พบด้วยว่าชุมชนชาวนาไทยมีความเป็นตัวของตัวเอง ในอดีตเลี้ยงตัวเองได้ ชุมชนชาวบ้านได้เก็บรักษาจิตใจของผู้คนที่ดีงาม คือความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความรักในสันติและความรื่นเริงกระตือรือร้นเอาไว้ การค้นพบดังกล่าวนำไปสู่ข้อเสนอแนวการพัฒนาที่ว่า ลำพังชนชั้นกระฎุมพีและชนชั้นกลาง ไม่อาจนำพาประเทศไปสู่ความเจริญทางเศรษฐกิจที่แท้จริง และความเป็นประชาธิปไตย ควรประสานร่วมมือผนึกกำลังกับชาวนา ชาวบ้าน และประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ เป็นพื้นฐานของข้อเสนอให้พัฒนาประเทศในแนววัฒนธรรมชุมชนและระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตัวเอง

ตัวอย่างที่ทำให้เราเข้าใจความไม่เป็นอิสระของชนชั้นกระฎุมพี ก็เช่น เรื่องระบบเจ้าภาษีนายอากรที่พ่อค้าจีนค้าขายโดยได้รับอภิสิทธิ์ผูกขาดจากรัฐ เรื่องระบบเหมาเหมือง ในภาคใต้ หรือการที่พ่อค้ายืมเงินจากเจ้านายและข้าราชการชั้นสูงมาลงทุน เหล่านี้มีในเอกสารที่เราสามารถอ่านได้ เข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง ณ ที่สถาบันนี้

นอกจากกลุ่มของข้าพเจ้า นักวิจัยและนักศึกษากลุ่มอื่นก็ได้ใช้เอกสารหอจดหมายเหตุแห่งนี้ สร้างงานวิจัยและวิทยานิพนธ์อีกหลายร้อยเล่ม เอกสารจากสำนักราชเลขาธิการ ทำให้เกิดงานค้นคว้าอีกหลายด้านที่สำคัญ ครอบคลุมทั่วอาณาเขตประเทศไทย เช่น เรื่องการจัดการปกครองมณฑลและจังหวัดต่างๆ การสร้างทางรถไฟและขุดคลอง การเก็บภาษี การติดต่อกับต่างประเทศ กรณีพิพาทชายแดน รวมทั้งเรื่องทุพภิกขภัย ฝนแล้ง น้ำท่วม และโรคระบาด เป็นต้น อีกเรื่องหนึ่งที่ข้าพเจ้าคิดว่าก็จะค้น

ได้ดีมากที่นี่เช่นกัน คือเรื่องวัฒนธรรม ศิลปะ และประเพณี เพียงแต่ทว่าเป็นเอกสารที่ยังมีผู้ใช้น้อย ควรจะต้องอ่านเอกสารของกระทรวงวัง ศูนย์รวมของวัฒนธรรมของชาติไทย แต่เท่าที่ทราบเป็นเอกสารจากสำนักราชเลขาธิการส่วนที่ยังอ่านกันไม่มาก

ข้าพเจ้าอยากอธิบายว่าเอกสารที่เก็บในหอจดหมายเหตุนี้น่าอ่านเพียงใด นึกภาพว่าขณะที่ท่านนั่งอ่านเอกสารที่มาจากสำนักราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 5, 6 และ 7 ก็เหมือนท่านเป็นตัวราชเลขาธิการ ท่านอยู่ ณ ที่สูงมากของประเทศ เรื่องต่างๆ ได้ถูกศึกษาและรายงานมาตั้งแต่ระดับประชาชน ระดับข้าราชการ เสนาบดี มาจนถึงราชเลขาธิการ ท่านจะได้ทราบความเป็นมาทั้งหมด ความเห็น

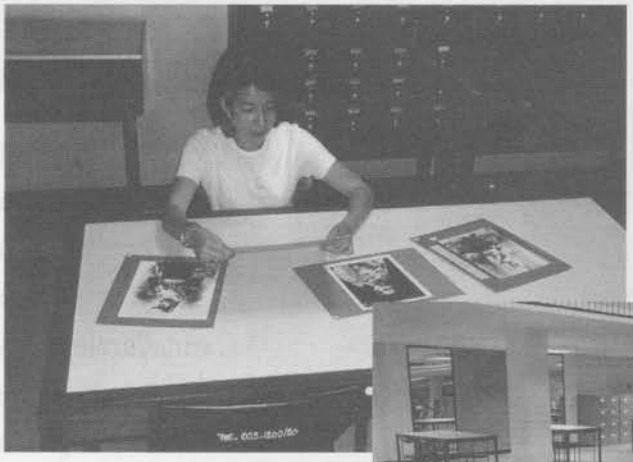

รวมทั้งความเห็นแย้งทั้งหมด ณ ระดับต่างๆ และสุดท้ายท่านจะได้อ่านพระราชกระแสคำวินิจฉัยสั่งการของพระมหากษัตริย์สมบูรณาญาสิทธิ์ราชย์ของประเทศไทย ความรู้ที่ท่านจะได้ในการอ่านเรื่องแต่ละเรื่องจะมีความสมบูรณ์แทบทุกแง่มุม เท่าที่จะหามาได้ขณะนั้น โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ 5 มีความสมบูรณ์เป็นพิเศษ เพราะพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีความประณีตครบถ้วนมาก พระองค์ท่านจะทรงมีบัญชาให้รวบรวมค้นคว้าต้นเรื่องความเป็นมาของสภาพ ของเหตุการณ์ หรือของปัญหาอย่างละเอียดแล้วให้รายงานขึ้นมาเป็นชั้นๆ ผู้ค้นคว้าจึงเสมือนเป็นเสนาบดีเป็นราชเลขาธิการ เหมือนท่านอยู่ในที่ประชุมเสนาบดี ต่างมากจากการอ่านหนังสือซึ่งผู้เขียนเห็นภาพในระดับต่ำกว่า นี่เป็นภาพจากที่สูง สูงมาก เรียกได้ว่าสูงสุดของประเทศ เอกสารที่นี่จึงมีความพิเศษ ไม่เหมือนข้อมูลความรู้อื่น ณ ห้องสมุดอื่นของประเทศไทย ข้าพเจ้าและคณะวิจัยของข้าพเจ้าสะสมความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ไทยได้จากสถาบันแห่งนี้ เราได้เกิดทางวิชาการเรื่องไทยศึกษาที่นี่

แต่ขณะเดียวกันข้าพเจ้าก็ขอให้ข้อเตือนใจสำหรับผู้ที่มาใช้เอกสารหอจดหมายเหตุว่า ในฐานะนักวิชาการ เราจำเป็นที่จะต้องใช้เอกสารดังกล่าวอย่างระมัดระวังด้วยเช่นกัน เพราะอย่างที่กล่าวมาตั้งแต่ต้นว่า ภาพที่ได้จากการอ่านเอกสารหอจดหมายเหตุส่วนมากจะเป็นภาพมุมสูง ถึงแม้จะมีประโยชน์สำหรับการศึกษา แต่เอกสารจดหมายเหตุนั้นไม่เพียงแต่ข้อมูลเท่านั้น แต่แทบทุกชิ้นจะปรากฏทัศนะของผู้คนต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นทัศนะจากผู้ปกครองหรือชนชั้นนำ ดังนั้น ข้อควรระวังของผู้ใช้เอกสารหอจดหมายเหตุนอกจากการเก็บเกี่ยว เลือกใช้ข้อมูลซึ่งมีอยู่อย่างมหาศาลแล้ว สิ่งที่จะเป็นไปพร้อมกันคือกรอบทฤษฎีในการศึกษาและการวิพากษ์เอกสารทุกชิ้นอย่างระมัดระวังด้วย

ยิ่งในปัจจุบันการศึกษาประวัติศาสตร์ได้ขยายพรมแดนแห่งความรู้ไปศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน ประวัติศาสตร์หมู่บ้าน เอกสารหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่จะศึกษานั้นมักนึกถึงกันแต่เอกสารจากทางราชการ ข้าพเจ้าขอฝากทางหอจดหมายเหตุแห่งชาติ และหอจดหมายเหตุต่างๆ ที่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมากให้ความสำคัญกับหลักฐานอื่นๆ เช่น เทปสัมภาษณ์คำบอกเล่า คำร้องในพิธีกรรม เพลงพื้นบ้าน บันทึกประจำวันของชาวบ้าน ฯลฯ

ข้าพเจ้าได้ทราบว่าในต่างประเทศ หอจดหมายเหตุเป็นสถาบันสำคัญมากเช่นเดียวกัน เดิมในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นเอกสารของพระมหากษัตริย์เท่านั้น การปฏิวัติฝรั่งเศส ค.ศ.1789 ได้เป็นแม่แบบสำคัญทำให้มีการเปิดเผยเอกสารของรัฐให้เป็นสมบัติสาธารณะ เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการประชาธิปไตย ในต่างประเทศนักวิชาการและ

ประชาชนจะเฝ้าคอยว่าเมื่อใดจะครบเวลาที่จะเปิดเผยเอกสารของทางราชการได้ หรือเมื่อใดมีการก่อตั้งระบบประชาธิปไตย ทำให้มีการอนุญาตให้ประชาชนเข้าถึงข่าวสารข้อมูลได้ เช่น ขณะนี้เราได้ทราบเรื่องราวต่าง ๆ ในสหภาพโซเวียตสมัยคอมมิวนิสต์เพิ่มมากขึ้น ได้ทราบถึงการบิดเบือนลงโทษผู้บริสุทธิ์จำนวนมากในสมัยสตาลิน เนื่องจากได้มีการเปิดเผยให้นักค้นคว้าและประชาชนเข้าใช้เอกสารของรัฐและของพรรคได้ การเก็บเอกสารอย่างรับผิดชอบครบถ้วน และการเปิดเผยเอกสารต่อสาธารณะ เมื่อระยะเวลาผ่านไป เป็นฐานที่สำคัญยิ่งของสังคมที่มีเสรีภาพและเป็นประชาธิปไตย ทั้งเป็นหน่วยความจำที่จะประกอบเป็นองค์ปัญญาที่จะทำให้ประเทศชาติ สังคมส่วนรวม มีจิตสำนึกที่แจ่มชัดเข้าใจสภาพที่เป็นจริงของตัวเอง อันจะชี้แนวทางที่ควรจะก้าวเดินต่อไปในอนาคต ข้าพเจ้าเข้าใจว่าประเทศไทยเราก็กำลังก้าวเข้าสู่ความเป็นสังคมเปิดมากขึ้นเป็นลำดับ ความสำคัญและความรับผิดชอบของสถาบันหอจดหมายเหตุคงจะยิ่งมีมากขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้นในความคาดหวังของข้าพเจ้าไม่ควรจะมีเอกสารจดหมายเหตุชิ้นใดที่จะเป็นเอกสารต้องห้ามเมื่อถึงเวลาที่ได้กำหนดไว้ให้เปิดเผย เพราะเอกสารจดหมายเหตุทุกชิ้นเป็นความทรงจำร่วมของสังคม

ข้าพเจ้าได้ทราบจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายงานเอกสารสำคัญ คุณลัดดา ชูชาติ เมื่อเร็ว ๆ นี้ว่าเอกสารรัชกาลที่ 5, 6 และ 7 จากสำนักราชเลขาธิการที่ข้าพเจ้าเคยได้อ่านเมื่อ 25 ปีก่อนนั้น เดี๋ยวนี้คิดเป็นเพียง 15-20% ของเอกสารที่เก็บอยู่ที่หอฯ ต่างจากสมัยที่ข้าพเจ้ามาค้นเมื่อ 25 ปีที่แล้วมาก สมัยนั้นเอกสารจากสำนักราชเลขาธิการเป็นเกือบ 100% ของเอกสารในหอนี้ เดี๋ยวนี้หอจดหมายเหตุฯ ได้รับเอกสารอื่นเข้ามาอีกมาก เป็นเอกสารระดับกระทรวง ระดับเสนาบดีหรือรัฐมนตรี เช่นเอกสารกระทรวงมหาดไทย กระทรวงการต่างประเทศ กองบัญชาการทหารสูงสุด ฯลฯ เอกสารเหล่านี้ส่วนใหญ่ว่าด้วยสมัยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ข้าพเจ้าประมาณว่า ข้าพเจ้าได้เคยอ่านอย่างมากที่สุด 20% ของเอกสารชุดราชเลขาธิการ ก็หมายความว่าข้าพเจ้าเพิ่งอ่านเอกสารอย่างมากเพียง 4% ของเอกสารของหอฯ นี้เท่านั้น มีเรื่องสำคัญของสังคมและวัฒนธรรมของเราที่ข้าพเจ้าจะสามารถเรียนรู้ได้อีกมากที่นี่ โดยเฉพาะในช่วงสมัยใหม่คือตั้งแต่รัชกาลที่ 4-5 มาจนถึงปัจจุบัน หรือระยะเวลา 150 ปีที่ผ่านมา สำหรับเรื่องที่เก่ากว่านี้ การบันทึกใช้จดลงบนสมุดไทย ท่านจะต้องค้นคว้าที่หอวชิรญาณซึ่งเป็นอีกสถาบันหนึ่ง

มาถึงประเด็นสำคัญประเด็นที่สอง ความอบอุ่นมีน้ำใจของผู้คนที่นี่ ข้าพเจ้าเคยไปค้นคว้า ณ ห้องสมุดหลายแห่ง หลายประเทศ ที่นี่หอจดหมายเหตุแห่งชาติของประเทศไทย เป็นที่ที่ข้าพเจ้ารู้สึกสบายใจที่สุด ข้าพเจ้ารู้สึกอย่างนี้เมื่อ 25 ปีที่แล้ว และก็รู้สึกเช่นเดียวกันนี้ในปีต่อ ๆ มาและรวมถึงปีนี้ หลังจากที่ข้าพเจ้าได้มาค้นคว้าอยู่ 2 ปี เมื่อก่อนนั้น แล้วข้าพเจ้าก็ไม่ได้มีโอกาสมาค้นคว้าอีก เพียงแต่ได้พานิสิตนักศึกษามาเยี่ยมชมแนะนำให้รู้จักปีละ 1-2 ครั้ง ติดต่อกันมา แต่ข้าพเจ้าก็รู้สึกเหมือนกลับมาบ้าน มาพบเจ้าหน้าที่ที่เปรียบเสมือนญาติ สบายใจที่สุด ตั้งแต่ข้าพเจ้าเพิ่งจบการศึกษาจนข้าพเจ้าเกือบจะเกษียณ ความรู้สึกไม่ได้

เปลี่ยนแปลงไปเลย จากตึกแดงหน้าวัดมหาธาตุ จากที่เจ้าหน้าที่ต้องเดินแบกเอกสารข้ามปีกของตึก มาเป็นตึก 5 ชั้น ที่ท่าวาสุกรี มาเป็นการส่งเอกสารโดยลิฟต์ขนเอกสารพิเศษจากห้องเก็บชั้น 3 มาถึงมือผู้ค้นคว้าในห้องอ่านชั้น 1 โดยตรง ข้าพเจ้าขออนุญาตเอ่ยนามท่านเจ้าหน้าที่ที่ข้าพเจ้าได้พบเมื่อ 25 ปีก่อนที่ตึกแดง และยังคงได้พบ ณ วันนี้ ทำให้ข้าพเจ้ามั่นใจเต็มเปี่ยมว่าข้าพเจ้าเป็นญาติอาวุโสที่นี่ ข้าพเจ้าเป็นคนรุ่นเดียวกับคุณอรัญญา รอดกุล คุณกรวิภา ก้อนสินธุ์ คุณเพ็ญศรี สุทธาโรจน์ และคุณปรีชา รอดสม ทีเดียว

ข้าพเจ้ามีความรู้สึกว่า ผู้คนที่สถาบันแห่งนี้มีความสามารถสูง เป็นนักจดหมายเหตุ หรือบรรณารักษ์มืออาชีพ ขณะเดียวกันก็มีความรู้สึกและอารมณ์ที่เข้าใจนักค้นคว้าและนักศึกษา เก็บรักษาและซ่อมเอกสารที่ล้ำค่าเป็นอย่างดี แต่ขณะเดียวกันก็อยากให้ผู้คนได้ใช้เอกสาร ไม่หวงเอกสาร ยินดีเปิดเผยเอกสาร และแนะนำต่อเนื่องจากเอกสารหนึ่งไปอีกเอกสารหนึ่ง ผู้คนที่นี่มีลักษณะมีอารมณ์เป็นนักวิชาการมากกว่าเป็นเจ้าหน้าที่ปกครองของรัฐ ซึ่งมักมีทัศนะที่ถือว่าสิ่งของภายใต้การดูแลของตน เป็นของต้องห้าม เป็นของหลวง ต้องให้ผู้คนเข้าถึงยากๆ มีกระบวนการมากๆ เข้าไว้ตัวเองจะได้มีความสำคัญ แต่ผู้คนที่นี่ไม่เป็นเช่นนั้นเลย ทุกคนกระตือรือร้น อยากช่วยเหลือผู้ค้นคว้า เป็นสภาวการณ์เป็นบรรยากาศของสถาบันทางวิชาการและวัฒนธรรมของประชาชน เป็นอย่างนี้ตลอดมา ตลอดเวลาที่ข้าพเจ้าได้รู้จักสถาบันนี้

ข้าพเจ้าอยากขอเชียร์ให้สถาบันแห่งนี้มีบรรยากาศเป็นชุมชนทางวิชาการ (academic community) มากยิ่งขึ้น ข้าพเจ้าจำได้ว่าเมื่อครั้งสมัยก่อน ที่หอฯ ยังอยู่ที่ตึกแดง หน้าวัดมหาธาตุ หอฯ กับราชบัณฑิตสถานใช้ตึกเดียวกัน ข้าพเจ้าได้ประโยชน์มากที่ได้สนทนากับท่านอาจารย์จำนงค์ ทอง-ประเสริฐ แห่งราชบัณฑิตเป็นประจำ ระหว่างพักจากการอ่านเอกสาร หรือเมื่อสมัยที่ย้ายหอฯ มาที่นี่ใหม่ๆ สมัยที่ท่านอาจารย์ตรี อมาตยกุลยังอยู่ ผู้ค้นคว้าก็ได้สนทนาไต่ถามความรู้ประวัติศาสตร์ จากท่านอาจารย์ตรีอยู่เสมอ ในต่างประเทศข้าพเจ้าได้ทราบด้วยตัวเองว่า ที่ประเทศเนเธอร์แลนด์หลายปีมาแล้ว ข้าพเจ้าเคยคิดจะขอพบท่านศาสตราจารย์ L. Blusse แห่งมหาวิทยาลัย Leiden ผู้เชี่ยวชาญประวัติศาสตร์ตะวันออกไกลก็ได้ทราบว่า

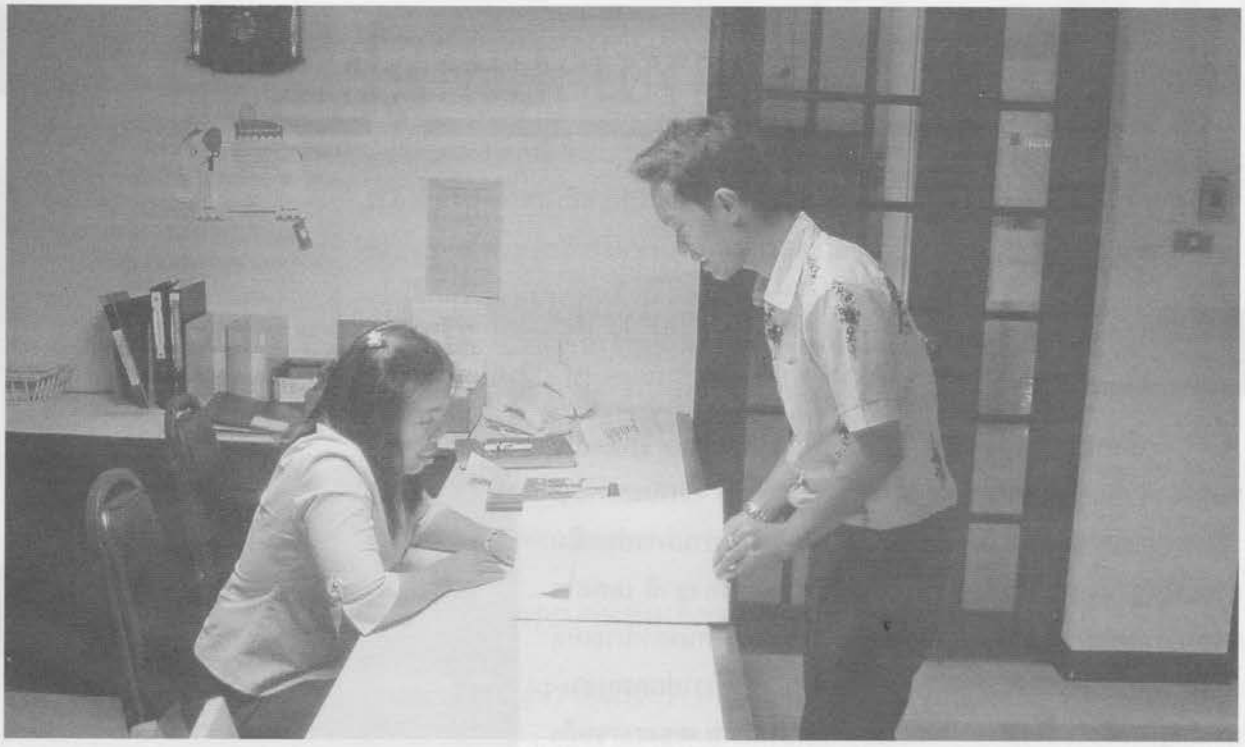

ทุกวันพุธเวลาเที่ยงไปพบท่านได้ทีหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรุงเฮกท่านไปค้นคว้าและร่วมประชุมกับนักค้นคว้าที่นั่นเมื่อ 25 ปีก่อน เมื่อ รศ. ดร. สุธี ประศาสน์เศรษฐ และข้าพเจ้ามาค้นคว้าที่นี่ และมีลูกศิษย์ของเรามาค้นคว้าเขียนวิทยานิพนธ์หลายคน เราก็ได้มาจับกลุ่มสนทนาทางวิชาการกันที่นี่ ที่ห้องโถงหน้าห้องค้นคว้า

เมื่อมาถึงประเด็นนี้ทำให้ข้าพเจ้าอดคิดไม่ได้ถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในการศึกษาเอกสารจดหมายเหตุ คือปัจจุบันการเข้ามาศึกษาในลักษณะปัจเจกบุคคลมากขึ้น ต่างจากเมื่อครั้งข้าพเจ้าและกลุ่มนิสิต นักศึกษาเข้ามาใช้บริการ เพราะระหว่างการอ่านเอกสารจดหมายเหตุนั้นพวกเราก็ได้แลกเปลี่ยนทั้งข้อมูลที่ได้จากการอ่านเอกสาร และทัศนะต่างๆ ไปพร้อมๆ กันด้วยอันยังผลให้มีการเพิ่มพูนข้อมูลและกรอบคิดในการทำความเข้าใจสังคมไทยได้มากขึ้นด้วย

เมื่อเราคิดถึงสินทรัพย์ของประเทศชาติ บางคนคิดถึงสิ่งที่จับต้องได้ เป็นข้าวเป็นของ เป็นเงินเป็นทอง เป็นสิ่งก่อสร้าง โรงงานบ้านเรือน แต่ที่จริงสินทรัพย์ที่เป็นรากฐานนี่สำคัญกว่า คือวัฒนธรรมที่เป็นลักษณะทางนามธรรม ของประเทศชาตินั้นๆ คือความรู้ภูมิปัญญา วิทยาการ คุณค่าศักดิ์ศรี อัตลักษณ เส้นทางและจุดหมายของชาติ วัฒนธรรมที่เป็นนามธรรมของชนชาติ โดยเฉพาะคุณค่าศักดิ์ศรีและอัตลักษณนี้จะมีความแจ่มชัด ขึ้นอยู่มากกับการรับรู้และความเข้าใจประวัติศาสตร์ ประชาชนในชาติมีจิตสำนึกประวัติศาสตร์ ประเทศชาติใหม่ที่เพิ่งจะพ้นจากการเป็นอาณานิคม จึงโหยหาและพยายามประกอบประวัติศาสตร์ของตัวเองขึ้นมา ไทยเราเป็นชาติเก่าแก่สืบเนื่องมายาวนาน ไม่เคยตกเป็นอาณานิคม มีประวัติศาสตร์ของตัวเองที่ชัดเจน เป็นสินทรัพย์ทางวัฒนธรรมอันเป็นนามธรรมที่เรามีเป็นพิเศษ เป็นคุณสมบัติเด่นของชาติควรที่จะได้รับการทำนุบำรุงรักษาจรรโลงและพัฒนาให้แจ่มชัดยิ่งขึ้น ให้ดำรงสถานะเป็นพลังขับเคลื่อนแกนกลางของสังคมและวัฒนธรรมไทย หอจดหมายเหตุผู้ได้รับความรับผิดชอบลำดับแรกจากสังคมให้เลือกสรรและเก็บรักษาความทรงจำร่วมกันของชาติไทย รักษาข้อมูลประวัติศาสตร์ จึงเป็นสถาบันที่มีความสำคัญเป็นที่สุด

สุดท้ายข้าพเจ้าหวังเป็นอย่างยิ่งว่าในอนาคต หอจดหมายเหตุจะไม่เป็นสิ่งแปลกปลอมสำหรับสังคมไทย มีผู้คนทุกเพศ ทุกวัย ที่จะเข้าใช้บริการเหมือนดังเช่นในต่างประเทศ และเมื่อนั้นสายธารประวัติศาสตร์และความเข้าใจสังคมไทยในแง่มุมต่างๆ ก็จะเติบโตงอกงามขึ้นมาทั่วทั้งแผ่นดินไทย

แวดวงจดหมายเหตุไทย

2495 หอจดหมายเหตุแห่งชาติ (National Archives of Thailand)

เป็นหน่วยงานของรัฐบาลในสังกัดกรมศิลปากร จัดตั้งเมื่อ พ.ศ.2495 ทำหน้าที่ให้บริการ "เอกสารจดหมายเหตุ" ซึ่งเป็นเอกสารราชการและส่วนบุคคล ที่สิ้นกระแสการใช้งานและผ่านการประเมินคุณค่าในฐานะเอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์ของชาติ เอกสารจดหมายเหตุครอบคลุมทั้งที่เป็นลายลักษณ์และโสตทัศนจดหมายเหตุต่างๆ มีช่วงอายุตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 23 คือ สมัยการปกครองสมบูรณาญาสิทธิราชย์ หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 จนถึงปัจจุบัน ส่วนที่เป็นเอกสารราชการประกอบด้วยเอกสารจากกรมราชเลขาธิการ กระทรวงต่างๆ เอกสารสำนักนายกรัฐมนตรี และเอกสารจากกระทรวงเกษตร กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีเอกสารจากฝ่ายบันทึกเหตุการณ์ที่ประกอบด้วยข่าวหนังสือพิมพ์ จดหมายเหตุ เหตุการณ์สำคัญ รัฐพิธีและพระราชพิธีต่างๆ

สถานที่ตั้ง : ภายในหอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี ถนนสามเสน เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300

โทรศัพท์ 0-2281-1646, 0-2281-1666

ปัจจุบันหอจดหมายเหตุแห่งชาติมีเครือข่ายงานสาขาที่สำคัญ คือ หอภาพยนตร์แห่งชาติ หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช หอจดหมายเหตุแห่งชาติประจำภูมิภาค 9 จังหวัด ได้แก่ นครศรีธรรมราช เชียงใหม่ ตรัง ยะลา สงขลา พะเยา อุบลราชธานี สุพรรณบุรี และจันทบุรี

2514 กองบรรณสารและห้องสมุด กระทรวงการต่างประเทศ (Archives and Library Division Office of The Permanent Secretary Ministry of Foreign Affairs)

กองบรรณสารและห้องสมุด เป็นหน่วยงานในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงการต่างประเทศ ได้ยกฐานะขึ้นเป็นกองบรรณสารและห้องสมุด เมื่อปี พ.ศ.2514 มีหน้าที่ควบคุมดูแลงานด้านบรรณสาร และงานห้องสมุดรวมทั้งเป็นศูนย์ข้อมูลตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสาร

สถานที่ตั้ง : ฝ่ายบรรณสาร กองบรรณสารและห้องสมุด ถนนสราญรมย์ เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200

โทรศัพท์ 0-2622-2636 โทรสาร 0-2622-2637 E-mail : div0205@mfa.go.th

2521 หอจดหมายเหตุวิทยาลัยพายัพ (Payap University Archives)

หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยพายัพ ตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2521 เพื่อฉลองครบรอบ 150 ปี คริสต์ศาสนานิกายโปรแตสแตนท์ในประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวม เก็บรักษา ให้บริการเอกสารจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยพายัพ สภาคริสตจักรในประเทศไทย และเอกสารจดหมายเหตุส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคริสต์ศาสนานิกายโปรแตสแตนท์ในประเทศไทย รวมถึงหนังสือและสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับหัวเรื่องดังกล่าว

สถานที่ตั้ง : อาคารศรีสังวาลย์ มหาวิทยาลัยพายัพ เขตแก้วนวรัฐ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50000

โทรศัพท์ 0-5330-6512 ต่อ 3278, 0-5330-6125 โทรสาร 0-5330-6125

Website : www.archives.payap.ac.th E-mail : archives@papoog.ac.th

2523 พิพิธภัณฑ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

พิพิธภัณฑ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เดิมเรียกว่า พิพิธภัณฑ์รัฐสภา อยู่ในการกำกับดูแล ของสำนักงานเลขาธิการ สภาผู้แทนราษฎร จัดเป็นพิพิธภัณฑ์พระมหากษัตริย์ โดยได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีพระบรมราชินีในรัชกาลที่ 7 พระราชทานสิ่งของส่วนพระองค์ นำมาจัดแสดงและเปิดให้ประชาชนเข้าชมในปี พ.ศ.2523

ต่อมาเมื่อวันที่ 26 เมษายน พ.ศ.2544 สถาบันพระปกเกล้า ได้รับโอนอำนาจการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์ฯ ให้อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของสถาบันฯ ใช้อาคารของกรมโยธาธิการ เป็นที่ทำการของพิพิธภัณฑ์ เพื่อจัดแสดงพระราชประวัติ พระราชกรณียกิจ เครื่องราชภัณฑ์ และวัตถุสิ่งของส่วนพระองค์ และเป็นศูนย์รวมข้อมูลการศึกษา ค้นคว้าวิจัย เผยแพร่และบริการข้อมูลที่เกี่ยวกับพระปกเกล้าศึกษา ทั้งในรูปแบบเอกสาร หนังสือ ภาพถ่าย ไมโครฟิล์ม และโสตทัศนศึกษา เพื่อพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาด้านพระปกเกล้าศึกษา เป็นศูนย์กลางความร่วมมือ และประสานงานของเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และหน่วยงานอื่นๆ จัดหาและอนุรักษ์เครื่องราชภัณฑ์และวัตถุสิ่งของดังกล่าวให้คงอยู่คู่กับสังคมไทย ตลอดจนพัฒนาการด้านการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย

สถานที่ตั้ง : อาคารอนุรักษ์เชิงสะพานผ่านฟ้าลีลาศ 2 ถนนหลานหลวง แขวงโสมนัส เขตป้อมปราบฯ กรุงเทพฯ 10100

โทรศัพท์ 0-2280-3413-4, 0-2280-3445-6 โทรสาร 0-2281-6820

Website : www.kpi.ac.th/museum E-mail : kpm@kpi.ac.th

2525 หอจดหมายเหตุธนาคารแห่งประเทศไทย

หอจดหมายเหตุธนาคารแห่งประเทศไทยจัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2525 ภายใต้ชื่อว่า งานจดหมายเหตุ ซึ่งได้เปลี่ยนชื่อเป็นหอจดหมายเหตุในเวลาต่อมา หอจดหมายเหตุธนาคารแห่งประเทศไทย ทำหน้าที่จัดเก็บ รวบรวม เอกสารการปฏิบัติงานของธนาคาร เพื่อใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานของธนาคาร ให้บริการการศึกษาค้นคว้าและวิจัยแก่นักวิชาการ นิสิตนักศึกษา และบุคลากรทั่วไป

สถานที่ตั้ง : หอจดหมายเหตุธนาคารแห่งประเทศไทย 273 ถนนสามเสน บางขุนพรหม กรุงเทพ ฯ 10200

โทรศัพท์ 0-2283-5689 โทรสาร 0-2283-5656

Website : www.bot.or.th/BOTHomepage/BankAtWork/AboutBOT/Organize/libr/Thai/service/Archives.htm

2527 หอภาพยนตร์แห่งชาติ (National Film Archives)

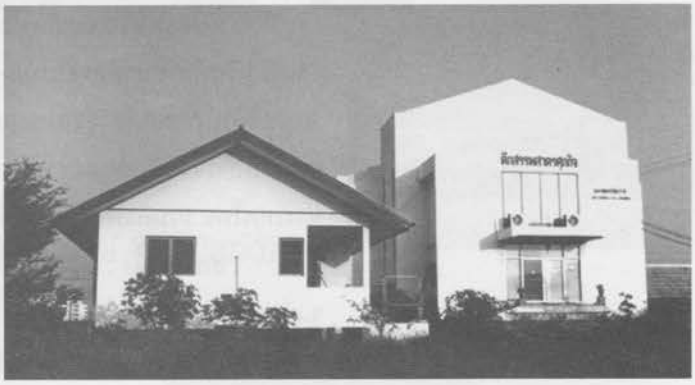

หอภาพยนตร์แห่งชาติ จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2527 เป็นหน่วยงานหนึ่งในหอจดหมายเหตุแห่งชาติ สังกัดกรมศิลปากร มีหน้าที่แสวงหา รวบรวม ฟิล์มภาพยนตร์และสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกับภาพยนตร์ที่มีค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชาติ

สถานที่ตั้ง : 93 หมู่ 3 ถนนพุทธมณฑล สาย 5 อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม 73170

โทรศัพท์ 0-2441-0263-4

โทรสาร 0-2441-0264

E-mail : nfat@ji-net.com

2528 หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยรังสิต

จัดตั้งขึ้นพร้อมกับการก่อตั้งของมหาวิทยาลัยในปี พ.ศ.2528 เป็นหน่วยงานหนึ่งของสำนักหอสมุดฯ ดำเนินการจัดเก็บเอกสารของมหาวิทยาลัยที่ได้รับจากสำนักงานอธิการบดี งานบุคลากร งานวิชาการ งานวางแผนพัฒนา และหน่วยงานอื่นๆ ของมหาวิทยาลัย เอกสารที่มีอยู่เป็นเอกสารนโยบายและประวัติของหน่วยงาน รวมถึงการปฏิบัติงานที่สำคัญของมหาวิทยาลัย

สถานที่ตั้ง : สำนักหอสมุดและศูนย์สารสนเทศ 52/347 หมู่ 6 ถนนพหลโยธิน ต.หลักหก อ.เมือง จ.ปทุมธานี 12000

โทรศัพท์ 0-2533-9020-4 ต่อ 3261

2529 จดหมายเหตุมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จัดตั้งหน่วยจดหมายเหตุ เมื่อ พ.ศ.2529 สังกัดฝ่ายบริการสนเทศ สำนักบรรณสารสนเทศ มีหน้าที่รับผิดชอบการรวบรวม จัดเก็บ ดูแลรักษาเอกสารจดหมายเหตุมหาวิทยาลัย ให้บริการสืบค้นสารสนเทศที่สะท้อนถึงประวัติความเป็นมาของการก่อตั้งมหาวิทยาลัย พัฒนาการการบริหารงาน การดำเนินกิจการด้านต่างๆ ของมหาวิทยาลัย ให้คำปรึกษาแนะนำการบริหารงานจดหมายเหตุ และการเก็บรักษาเอกสารตามระบบสากลแก่บุคคลและหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย

สถานที่ติดต่อ : หน่วยจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ฝ่ายบริการสนเทศ สำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 9/9 หมู่ 9 ต.บางพูด อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี 11120

โทรศัพท์ 0-2504-7479, 0-2504-7464 โทรสาร 0-2503-3600 E-mail : www.odi.stou.ac.th

2531 หอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
(Chulalongkorn University Memorial Centre Chackrabonghe Building)

จัดตั้งเมื่อวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ.2531 มีวัตถุประสงค์หลัก คือ รวบรวม อนุรักษ์ จัดระบบและบริการเพื่อการศึกษาค้นคว้าด้านเอกสาร ฟิล์ม ภาพ วัสดุ สิ่งของที่มีค่าเกี่ยวกับประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดนิทรรศการประจำ และนิทรรศการเฉพาะเรื่อง ศึกษา วิจัยและเผยแพร่ประวัติและวิวัฒนาการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและประวัติการอุดมศึกษาของประเทศไทย หอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประกอบด้วยอาคาร 2 แห่งคือ ตึกจักรพงษ์ เป็นสถานที่จัดนิทรรศการและดำเนินงาน และอาคารบรมราชกุมารี ชั้น 15 เป็นสถานที่เก็บรวบรวมเอกสาร หนังสือและวัสดุต่างๆ ที่เกี่ยวกับประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถานที่ตั้ง : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

โทรศัพท์ 0-2218-7097-9 โทรสาร 0-2215-4804 Website : www.chula.ac.th

2531 หอจดหมายเหตุนายกรัฐมนตรี พลเอกปรม ติณสูลานนท์

หอจดหมายเหตุนายกรัฐมนตรี พลเอกปรม ติณสูลานนท์ เป็นหน่วยงานหนึ่งสังกัดสำนักหอจดหมายแห่งชาติ กรมศิลปากร จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. 2531 มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดเก็บรวบรวมประวัติ เอกสาร สิ่งของ ผลงานของ ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรีคนที่ 16 ของประเทศไทยไว้เป็นสาธารณสมบัติของชาติ เพื่อเชิดชูเกียรติประวัติอันดีงามของรัฐบุรุษอาวุโส ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ โดยที่ท่านเป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของชาวนครศรีธรรมราช เกียรติประวัติของท่านจึงเป็นความภาคภูมิใจของชาวนครศรีธรรมราชด้วย เพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าประวัติบุคคลสำคัญของประเทศ และประวัติศาสตร์ของชาติ ให้บริการ นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป เปิดให้ใช้ในวันและเวลาราชการ

สถานที่ตั้ง : สนามหน้าเมืองนครศรีธรรมราช ถนนราชดำเนิน อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช 80000

โทรศัพท์ 0-7534-2015, 07534-2356 โทรสาร 0-7534-2015

2532 หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยศิลปากร
(Archives at Silpakorn University)

จัดตั้งเมื่อปี พ.ศ.2532 อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักหอสมุดกลาง มีหน้าที่เก็บรวบรวมและบันทึกเหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับประวัติ พัฒนาการ รวมถึงสื่อโสตทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัย

สถานที่ตั้ง : มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ อาคารหอสมุดพระราชวังสนามจันทร์ (ชั้นล่าง) ถนนราชมรรคาใน อ.เมือง จ.นครปฐม 73000

โทรศัพท์ 0-3425-3840-44 ต่อ 2706

2533 ศูนย์ข้อมูลทางโทรทัศน์ ฝ่ายข่าวสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบก ช่อง 7 (Television Information Center)

ศูนย์ข้อมูลฯ ช่อง 7 เปิดเป็นทางการเมื่อ วันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ.2533 เป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนข้อมูลในการผลิตรายการต่างๆ เพื่อให้ได้มาตรฐานความถูกต้องและทันเหตุการณ์ ให้บริการข้อมูลทั้งภาพจากฟิล์มภาพยนตร์ วีดิทัศน์ ภาพนิ่ง บทข่าวทั้งฉบับจริงและย่อส่วน บริการตอบคำถามรวมถึงเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ทั้งนี้อาศัยการสืบค้นข้อมูลผ่านระบบคอมพิวเตอร์ด้วยหัวเรื่องมาตรฐานและหัวเรื่องเฉพาะ

สถานที่ตั้ง : ศูนย์ข้อมูลทางโทรทัศน์ ฝ่ายข่าวสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบก ช่อง-7 แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 0-2272-0202-10 ต่อ 285 , 313 Website : www.ch7.com

2534 หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ (Thammasat University Archives)

หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ ก่อตั้งเมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2534 มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมและจัดเก็บเอกสารรวมทั้งสื่อโสตทัศน์อื่นๆ ที่มีคุณค่าเกี่ยวกับประวัติมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2477 ถึงปัจจุบัน เอกสารสำคัญที่มีในหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ ได้แก่ เอกสารสำนักงานอธิการบดี กองกลาง เอกสารจากหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย เช่น คณะ สำนัก สถาบัน เอกสารส่วนบุคคลและเอกสารเกี่ยวกับเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516, 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 และเหตุการณ์พฤษภาคม พ.ศ.2535

สถานที่ตั้ง : หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ อาคารสำนักหอสมุดเก่า ชั้น 2 ถนนพระจันทร์ เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200

โทรศัพท์ 0-2613-3840-1 โทรสาร 0-2222-0149 Website : www.arc.tu.ac.th

2535 งานจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยมหิดล (University Archives Division)

งานจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยมหิดล สังกัดสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยมหิดล เริ่มดำเนินงานในปีงบประมาณ พ.ศ. 2535 โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญคือ การดำรงรักษาเอกสารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และเป็นหลักฐาน การบริหารงานของมหาวิทยาลัย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สนับสนุนการเรียนการสอนและงานวิจัยของมหาวิทยาลัย

สถานที่ตั้ง : ชั้น 3 อาคารสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยมหิดล ถนนพุทธมณฑลสาย 4 ต.ศาลายา อ.เมือง จ.นครปฐม 73000

โทรศัพท์ 0-2800-2680-9 ต่อ 4346 โทรสาร 0-2441-9580 E-mail : likkm@mahidol.ac.th

2535 หอจดหมายเหตุศิริราช คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล (Siriraj Archives)

หอจดหมายเหตุศิริราชเป็นหน่วยงานที่เริ่มดำเนินการเมื่อวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ.2535 ทำหน้าที่รวบรวมจัดเก็บและบริการข้อมูลจดหมายเหตุ ทุกประเภทที่เกี่ยวข้องกับคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล เอกสารสำคัญที่มีอยู่ ได้แก่ เอกสารจากหน่วยงานของคณะเอกสารเกี่ยวข้องกับสมเด็จพระมหิตลาธิเบศรอดุลยเดช-วิกรม พระบรมราชชนก งานเฉลิมฉลองครบรอบ 100 ปี สมเด็จพระบรมราชชนกและสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ประวัติการแพทย์ บุคลากรการแพทย์และเอกสารส่วนบุคคล นอกจากนี้ยังมีโสตทัศนจดหมายเหตุและสิ่งพิมพ์ รวมถึงกฤต-ภาค และมีภาระหน้าที่ดูแลการจัดแสดงนิทรรศการถาวร ห้องสมุดสมเด็จพระบรมราชชนกอีกด้วย

สถานที่ตั้ง : ห้อง 2005 ชั้น 2 ตึกสยามินทร์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ 10700
โทรศัพท์ 0-2419-8286 โทรสาร 0-2419-8285

2536 พิพิธภัณฑ์อัยการไทย (Thai States Attorney Museum)

พิพิธภัณฑ์อัยการไทย หรือนัยหนึ่งห้องสมุดกฎหมายโบราณ จัดตั้งขึ้น ในงานเฉลิมฉลอง 100 ปีอัยการ วันที่ 1 เมษายน พ.ศ.2536 ถือเป็นพิพิธภัณฑ์ทางกฎหมายแห่งแรกของประเทศไทย จัดเก็บตำราหนังสือกฎหมายหายาก เอกสารจดหมายเหตุ สำนวนคดีประวัติศาสตร์ ครุภัณฑ์ วัสดุ แสดงถึงประวัติศาสตร์ของสถาบันอัยการไทยกว่า 108 ปี ประกอบด้วย 3 ส่วนสำคัญคือ ส่วนที่ 1 เป็นที่รวบรวมกฎหมายหายาก คำพิพากษากรรมการฎีกาบางเรื่อง เล่ม 1 รศ.117-พ.ศ.2482 กฎหมายตราสามดวงและกฎหมายที่ออกใช้ตั้งแต่รัชกาลที่ 1-8 ส่วนที่ 2 เก็บรวบรวมเอกสารจดหมายเหตุ ได้แก่ เอกสารสัญญาค้าทาส พ.ศ. 2426 เอกสารยกกระบัตร พ.ศ.2457 จำนวน 20,000 แผ่น ส่วนที่ 3 เก็บสำนวนคดีประวัติศาสตร์ที่สำคัญของประเทศไทย เพื่อเป็นกรณีศึกษาของข้าราชการอัยการ

สถานที่ตั้ง : อาคารสำนักงานอัยการสูงสุด ชั้น 11 ถนนรัชดาภิเษก แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900
โทรศัพท์ 0-2541-2951

2536 หอเอกสารราชมงคล

หอเอกสารราชมงคลสังกัดฝ่ายบริการทรัพยากรสารนิเทศ สถาบันวิทยบริการสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ทำหน้าที่จัดเก็บเอกสารผลงานทางวิชาการของบุคลากร เอกสารของหน่วยงานและเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

สถานที่ตั้ง : ชั้น 1 อาคารสถาบันวิทยบริการ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ต.คลองหก อ.ธัญบุรี จ.ปทุมธานี 12110
โทรศัพท์ 0-2549-3641 โทรสาร 0-2549-3637

2537 ห้องจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยบูรพา

ห้องจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยบูรพาเริ่มดำเนินการในปีการศึกษา 2537 อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของสำนักหอสมุด มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดหา รวบรวม จัดเก็บ ดูแลรักษา จัดทำเครื่องมือช่วยค้นสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่แสดงถึงประวัติความเป็นมาและเกียรติภูมิของมหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อให้บริการ และเผยแพร่ข้อมูลจดหมายเหตุมหาวิทยาลัย แก่คณาจารย์ นิสิต บุคลากรของมหาวิทยาลัยบูรพา รวมทั้งบุคคลทั่วไป ห้องจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยบูรพามีห้องจัดแสดงประวัติความเป็นมาของมหาวิทยาลัย ตั้งแต่เป็นวิทยาลัยวิชาการศึกษาบางแสน จนเป็นมหาวิทยาลัยบูรพาในปัจจุบัน

สถานที่ตั้ง : ชั้น 6 อาคารเทพรัตนราชสุดา สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพา ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

โทรศัพท์ 0-3874-5900 ต่อ 4019

Website : www.lib.buu.ac.th/archive

2537 หอประวัติสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

โครงการหอประวัติสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือเปิดเป็นทางการเมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2537 มีหน้าที่จัดหารวบรวม จัดเก็บและอนุรักษ์ข้อมูลในลักษณะของเอกสารจดหมายเหตุ อันเป็นพยานหลักฐานทั้งที่เป็นเอกสารลายลักษณ์ และข้อมูลรูปแบบต่าง ๆ ที่แสดงถึงบทบาทและหน้าที่ของสถาบันฯ การดำเนินงานของสถาบันทั้งในอดีตและปัจจุบัน ข้อมูลบุคคลสำคัญที่ถือเป็นเกียรติภูมิ สมควรได้รับการปลูกฝังให้เป็นแบบแผนอันดีแก่อนุชนรุ่นหลังและบุคคลทั่วไป เป็นประโยชน์ต่อนักวิชาการที่สนใจศึกษาเรื่องของภูมิปัญญาและประวัติ ความคิด รวมทั้งยังเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้บริหารสถาบันฯ เพื่อประกอบการตัดสินใจและการวางแผนพัฒนาสถาบันในอนาคต และให้บริการค้นคว้าศึกษาแก่บุคลากรภายในสถาบัน ศิษย์เก่าและสาธารณชนทั่วไป

สถานที่ตั้ง : ชั้น 4 อาคารสำนักหอสมุด สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ 1518 อาคารนวมินทร์ ถนนพิบูลย์สงคราม เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10800

โทรศัพท์ 0-2586-8862, 0-2585-8541-8, 0-2913-2500 ต่อ 2103, 2108 โทรสาร 0-2586-8860

Website : http://library.kmitnb.ac.th/journal/v005n001/lib6.html

2538 หอจดหมายเหตุสำนักมาตรฐาน อุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย (Ministry of University Affairs Archives)

หอจดหมายเหตุทบวงมหาวิทยาลัย เป็นการดำเนินงานด้านหนึ่งของศูนย์เอกสารอุดมศึกษา สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย ตั้งแต่ พ.ศ.2538 ปัจจุบันมีเอกสารจดหมายเหตุเก็บรักษาและให้บริการกว่า 3,000 รายการ เป็นเอกสารที่สะท้อนให้เห็นประวัติและพัฒนาการด้านการอุดมศึกษาไทย เช่น เอกสารการประชุมคณะกรรมการ คณะทำงานชุดต่าง ๆ ตามภาระหน้าที่ของทบวงฯ เอกสารเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาอุดมศึกษา การประชุมสัมมนาทางวิชาการอุดมศึกษา ฯลฯ

สถานที่ตั้ง : ศูนย์เอกสารอุดมศึกษา ชั้น 9 318 ทบวงมหาวิทยาลัย ถนนศรีอยุธยา เขตราชเทวี กรุงเทพฯ 10400

โทรศัพท์ 0-2246-1106-14 ต่อ 732 Website : www.library.mua.go.th/elib/

2538 โครงการหอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยขอนแก่น (Khon Kaen University Archives Project)

เป็นโครงการพิเศษในสังกัดหอสมุด สำนักวิทยบริการ เริ่มดำเนินการปี พ.ศ.2538 มีหน้าที่รวบรวมจัดเก็บเอกสาร สิ่งพิมพ์และโสตทัศน์อื่น ๆ ของมหาวิทยาลัย บันทึกเหตุการณ์สำคัญรวมทั้งประวัติหน่วยงานและบุคคลที่มีความสำคัญและทำคุณประโยชน์ให้มหาวิทยาลัย

สถานที่ตั้ง : บริเวณชั้นลอย อาคาร 2 สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ขอนแก่น 40002

โทรศัพท์/โทรสาร 0-4323-7302

Website : libary.kku.ac.th/history/history.html E-mail : somtam@kku1.kku.ac.th

2538 งานจดหมายเหตุสถาบันราชภัฏเพชรบุรี

งานจดหมายเหตุสถาบันราชภัฏเพชรบุรีสังกัดฝ่ายสารนิเทศพิเศษ สำนักวิทยบริการ สถาบันราชภัฏเพชรบุรี เป็นสถานที่จัดเก็บและรวบรวมเรื่องราว รวมทั้งทรัพยากรและสิ่งพิมพ์ทั้งหมดของสถาบันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อเป็นหลักฐานอ้างอิง และประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าวิจัยแก่ นักศึกษา คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และบุคคลภายนอกที่สนใจ

สถานที่ตั้ง : 38 หมู่ 8 ต.นาวุ้ง อ.เมือง จ.เพชรบุรี 76000

โทรศัพท์ 0-3249-3300-7 โทรสาร 0-3249-3308

2539 หอประวัติวชิราวุธวิทยาลัย

ปี พ.ศ.2539 ผู้บังคับการโรงเรียน อนุมัติงบประมาณปรับปรุงตึกพยาบาลเดิมเป็น หอประวัติวชิราวุธวิทยาลัย โดยจัดพื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นที่เก็บรักษาเอกสาร และของที่ระลึก เช่น วัตถุต่าง ๆ ที่แสดงถึงประวัติของโรงเรียน เพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้า และด้วยเหตุที่ตึกพยาบาลหลังนี้เป็นตึกเก่าที่สมควรอนุรักษ์ให้มีความงดงาม พ.ศ.2545 ได้ย้ายแผนกเอกสารไปที่ตึกวชิรมงกุฎ เพื่อความสะดวกในการทำงานและการศึกษาค้นคว้า หอประวัติวชิราวุธดำเนินการในด้านการรวบรวมเอกสาร ที่เกี่ยวข้องกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว บุคคลสำคัญของโรงเรียน และอาคารเก่า

การดำเนินงานทางด้านวิชาการนั้น วชิราวุธวิทยาลัยเห็นความสำคัญในเรื่องการปลูกฝังให้เด็กมีสำนึกในทางประวัติศาสตร์ จึงได้เปิดสอนรายวิชา วชิราวุธศึกษา หอประวัติวชิราวุธวิทยาลัยจึงเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับครู นักเรียนและผู้ที่สนใจเข้ามาศึกษาวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน นอกจากนั้นยังได้ร่วมกับหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในการจัดนิทรรศการและการจัดเสวนาทางวิชาการตามโอกาสอันควร

สถานที่ตั้ง : ตึกวชิรมงกุฎ 197 ถนนราชวิถี เขตดุสิต กรุงเทพ ฯ 10300

โทรศัพท์ 0-2669-4526-8 โทรสาร 0-2243-6995

2539 หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยอีสเทอร์นเอเชีย

หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย แบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม คือ เอกสารจดหมายเหตุ สิ่งพิมพ์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย โสตทัศนวัสดุและสื่ออิเล็กทรอนิกส์จดหมายเหตุ ประวัติคำบอก วัสดุจดหมายเหตุ และจดหมายเหตุส่วนบุคคล มีหน้าที่ให้บริการตอบคำถาม และช่วยการค้นคว้าสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อใช้ประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้า วิจัยแก่อาจารย์ นักศึกษา บุคลากรของมหาวิทยาลัยรวมทั้งบุคคลภายนอกทั่วไป

สถานที่ตั้ง : ชั้น 3 สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยอิสเทิร์นเอเชีย ถนนรังสิต-นครนายก 200 (คลอง 5) อ.ธัญบุรี จ.ปทุมธานี 12110

โทรศัพท์ 0-2577-1028 ต่อ 225

2540 หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ (Huachiew Chalermprakiet University Archives)

หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ เริ่มโครงการจัดตั้งเมื่อปี พ.ศ.2540 และเปิดเป็นทางการเมื่อ วันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ.2543 เพื่อเป็นแหล่งอนุรักษ์และเผยแพร่ข้อมูลจดหมายเหตุที่เป็นหลักฐานประวัติ พัฒนาการ และการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย รวมถึงเอกสารมูลนิธิป่อเต็กตึ้ง ซึ่งเป็นเอกสารจดหมายเหตุของสถาบัน นอกจากนี้ยังครอบคลุมเอกสารไทย-จีนศึกษาและท้องถิ่นจังหวัดสมุทรปราการ

สถานที่ตั้ง : 18/18 ถนนบางนา-ตราด กม.ที่ 18 ต.บางโฉลง อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ 10540

โทรศัพท์ 0-2312-6300 ต่อ 1560, 1562 Website : www.cul.hcu.ac.th/archive

2540 หอจดหมายเหตุพระจอมเกล้า
(KingMongKut,s Archives Division)

จัดตั้งเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ.2540 มีสถานภาพเป็นฝ่ายหอจดหมายเหตุพระจอมเกล้าฯ สังกัดสำนักหอสมุดกลาง มีหน้าที่เก็บรวบรวมประวัติสถาบันฯ และข้อมูลเกี่ยวเนื่องกับพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รวมทั้งสื่อโสตทัศน์อื่น ๆ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ศูนย์ข้อมูลรัชกาลที่ 4 ใช้ชื่อว่า หอเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ส่วนที่ 2 ใช้ชื่อว่าหอจดหมายเหตุพระจอมเกล้า

สถานที่ตั้ง : อาคารเฉลิมพระเกียรติ สำนักหอสมุดกลาง ชั้น 2 ห้อง 201-202 สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

โทรศัพท์ 0-2737-3000 ต่อ 5086, 5108 โทรสาร 0-2739-2221

2540 หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
(National Archives in Commemoration of H.M. the King,s Golden Jubilee)

ตั้งขึ้นตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2540 เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในโอกาสทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมารเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์เพื่อทรงวางศิลาฤกษ์อาคารเมื่อวันพุธที่ 30 กรกฎาคม พ.ศ.2540

หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มีภารกิจในการติดตาม รวบรวม เก็บรักษา และให้บริการศึกษา ค้นคว้า วิจัย เอกสารลายลักษณ์และเอกสารโสตทัศน์ที่เกี่ยวเนื่องในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์ ขณะนี้ยังไม่เปิดให้บริการเป็นทางการเนื่องจากกำลังก่อสร้างอาคารและจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ

สถานที่ตั้ง : หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ต.คลองห้า อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี 12120

โทรศัพท์ 0-2902-7940-2 ต่อ 110

โทรสาร 0-2902-7942 ต่อ 112

2541 พิพิธภัณฑ์และจดหมายเหตุ หอสมุดรัฐสภา สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

(Archives and Museum Division The National Assembly Library The Secretariat of the House of Representative)

จัดตั้งขึ้นเมื่อ วันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ.2541 เพื่อทำหน้าที่ดูแลและบริหารเอกสารจดหมายเหตุของรัฐสภา ซึ่งเป็นเอกสารที่มีคุณค่าทางด้านนิติบัญญัติและประวัติศาสตร์ที่สำคัญของชาติ เพื่อให้การดำเนินการด้านจดหมายเหตุของรัฐสภาเป็นไปอย่างมีระบบ จึงมีการประกาศใช้ระเบียบรัฐสภาว่าด้วยการบริหารเอกสารจดหมายเหตุรัฐสภา พ.ศ.2543 เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ.2543 มีผลบังคับใช้ภายในสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร และสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา เอกสารที่สามารถให้บริการได้ คือ สำเนาเอกสารจดหมายเหตุรัฐสภา สำเนาภาพถ่ายทางการเมืองการปกครอง สำเนาแถบบันทึกภาพการประชุมสภาในวาระสำคัญ บันทึกเหตุการณ์ทางการเมืองการปกครอง

สถานที่ตั้ง : ส่วนพิพิธภัณฑ์และจดหมายเหตุ หอสมุดรัฐสภา สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ถนนอู่ทองใน เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300

โทรศัพท์ 0-2244-1059, 0-2244-1357 โทรสาร 0-2244-1322 E-mail : jirawan@parliament.go.th

2542 หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

จัดตั้งเมื่อปี พ.ศ.2542 ภายใต้ความดูแลรับผิดชอบของฝ่ายสารนิเทศพิเศษ สำนักวิทยบริการ มีหน้าที่แสวงหา รวบรวม จัดเก็บ และให้บริการศึกษา ค้นคว้า หนังสือหายาก สิ่งพิมพ์เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของสถาบัน บุคคลสำคัญที่เกี่ยวข้อง รวมถึงวรรณกรรมต่าง ๆ ของพระมหากษัตริย์ในราชวงศ์จักรี ข้อมูลท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย ในรูปแบบที่หลากหลาย นำเสนอด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย ให้บริการวิชาการทั้งแก่บุคลากรในสถาบันและชุมชนในท้องถิ่นที่ใกล้เคียง ผู้ใช้สามารถสืบค้นข้อมูลได้จากเว็บไซต์ของสำนักวิทยบริการ

สถานที่ตั้ง : ชั้น 3 อาคารเฉลิมพระเกียรติฯ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา 1 ถนนอู่ทองนอก แขวงวชิระ เขตดุสิต กรุงเทพ ฯ 10300

โทรศัพท์ 0-2668-7705-9, 0-2243-2246-7 ต่อ 202 , 203 โทรสาร 0-2243-2244

Website : http://www.library.riss.ac.th , http://203.170.173.156/rLocal/index.php , http://203.170.173.156/2544/

2543 จดหมายเหตุมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีเป็นมหาวิทยาลัยเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐแห่งแรก ปี พ.ศ.2543 มหาวิทยาลัยได้ดำเนินการตามแนวทางและเป้าหมายต่างๆ มาครบ 10 ปี ตลอดเวลาในช่วงทศวรรษแรกที่ผ่านมานี้ มหาวิทยาลัยได้พัฒนาก้าวหน้ามาด้วยดี มีประวัติความเป็นมาอันเป็นภูมิหลังของการจัดตั้งมหาวิทยาลัย การพัฒนาระบบงาน ตลอดจนผลสำเร็จจากการดำเนินงานตามภารกิจด้านต่างๆ จึงสมควรมีการคัดเลือกเก็บรวบรวมเรื่องราวอันทรงคุณค่าเหล่านี้ไว้อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ เพื่อแสดงให้สังคมเห็นถึงพัฒนาการ การดำเนินงาน และผลงานความสำเร็จของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีอันเป็นต้นแบบของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

สถานที่ตั้ง : หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ศูนย์บรรณสารและสื่อการศึกษา 111 ถนนมหาวิทยาลัย ต.สุรนารี อ.เมือง จ.นครราชสีมา 30000

โทรศัพท์ 0-4422-3061 โทรสาร 0-4422-3060

2544 หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงจัดตั้งโครงการหอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยปี พ.ศ. 2544 และพัฒนาเป็นหอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยปี พ.ศ.2546 อยู่ภายใต้สังกัดศูนย์บรรณสารและสื่อการศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดเก็บเอกสารสำคัญที่เกี่ยวเนื่องกับประวัติความเป็นมา พัฒนาการดำเนินงาน การประชุมคณะกรรมการต่างๆ กิจกรรมนักศึกษา บันทึกความทรงจำ เหตุการณ์สำคัญ วัสดุจดหมายเหตุ และเอกสารที่แสดงถึงการสืบสานพระภารกิจ ในสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เอกสารเกี่ยวกับจังหวัดเชียงราย ภูมิภาคล้านนา และอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

สถานที่ตั้ง : หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ศูนย์บรรณสารและสื่อการศึกษา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง 333 หมู่ 1 ต.ท่าสุด อ.เมือง จ.เชียงราย 57100

โทรศัพท์ 0-5391-6316 โทรสาร 0-5391-6314 E-mail : huaneng123@hotmail.com

2544 โครงการหอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยทักษิณ

งานจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยทักษิณ เริ่มก่อตัวตั้งแต่ยังเป็นมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้ มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมเอกสาร และหลักฐานต่างๆ ทั้งในรูปวัสดุตีพิมพ์และไม่ตีพิมพ์ที่เกี่ยวกับประวัติและพัฒนาการของมหาวิทยาลัย เริ่มดำเนินงานเป็นทางการเมื่อ พ.ศ.2544 ภายใต้ความดูแลของสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยทักษิณ ทำหน้าที่จัดหาและรวบรวมข้อมูลประวัติมหาวิทยาลัย ประวัติคณะ สถาบันและสำนัก และหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัย ผลงานทางวิชาการของบุคลากร ประวัติของผู้บริหาร บุคลากรดีเด่น ศิษย์เก่าดีเด่น และเอกสารที่เกี่ยวกับสภาพสังคมแวดล้อมของจังหวัดสงขลา นำมาจัดหมวดหมู่ จัดทำบัญชีรายการเพื่อให้บริการแก่บุคลากรของมหาวิทยาลัยและผู้สนใจ

สถานที่ตั้ง : สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยทักษิณ เลขที่ 140 หมู่ 4 ถนนกาญจนวนิช ต.เขารูปช้าง อ.เมือง จ.สงขลา 90100

โทรศัพท์ /โทรสาร 0-7444-3095

2544 ห้องจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

การจัดทำห้องจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.2544 เนื่องในโอกาสที่ สถาบันราชภัฏนครสวรรค์ได้รับการสถาปนาครบรอบ 80 ปี ในวันที่ 15 สิงหาคม 2545 จึงต้องการจัดทำไว้เป็นที่ระลึก มีวัตถุประสงค เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลประวัติความเป็นมาของสถาบันราชภัฏนครสวรรค์ จากอดีต-ปัจจุบัน ประชาสัมพันธ์สถาบันให้เป็นที่รู้จักและเผยแพร่ชื่อเสียงของสถาบันแก่บุคคลทั่วไป รวมทั้งสร้างความภูมิใจในสถาบันแก่คณาจารย์ ศิษย์เก่า และศิษย์ปัจจุบัน

สถานที่ตั้ง : สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อ.เมือง จ.นครสวรรค์ 60000

โทรศัพท์/โทรสาร 0-5622-6781

2545 พิพิธภัณฑ์ศาลไทย

การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานศาลยุติธรรม และความร่วมมือจากกลุ่มวิทยาศาสตร์เพื่อการอนุรักษ์ สำนักพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม รวมทั้งหน่วยงานในสังกัดสำนักงานศาลยุติธรรม มีพิธีเปิดเป็นทางการเมื่อวันจันทร์ที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2545 พิพิธภัณฑ์ศาลไทยมีห้องจัดแสดง 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 พิพิธภัณฑ์ศาลไทย จัดแสดงเรื่องราวประวัติความเป็นมาของศาลไทยตามยุคสมัยเริ่มจากสมัยกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี กรุงรัตนโกสินทร์ โดยนำวัตถุ สิ่งของ เครื่องใช้ ภาพถ่าย ภาพวาด ภาพเขียน และเอกสารที่สำคัญทางด้านประวัติการศาลไทยมาประกอบ การจัดแสดงการจำลองห้องพิจารณาคดีสมัยโบราณ จัดแสดง Light and Sound ประกอบคำบรรยาย เรื่อง คดีพระยอดเมืองขวาง และจำลองห้องทำงานของผู้พิพากษาสมัยโบราณ

ส่วนที่ 2 หอจดหมายเหตุ จัดแสดงพระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ประวัติบรรพตุลาการที่เป็นปูชนียบุคคล เอกสารจดหมายเหตุที่เกี่ยวกับประวัติการศาลไทย หนังสือเก่าหายาก ตลอดจนสิ่งของ เครื่องใช้ และวัสดุครุภัณฑ์โบราณที่ทรงคุณค่า

สถานที่ตั้ง : พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ สำนักงานศาลยุติธรรม ชั้น 5 อาคารสถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ถนนรัชดาภิเษก แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพ ฯ 10900

โทรศัพท์/โทรสาร 0-2512-8413

2545 หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์เป็นหน่วยงานหนึ่งภายใต้สังกัดศูนย์สนเทศและหอสมุด เปิดให้บริการเป็นทางการเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ.2545 มีหน้าที่รับผิดชอบจัดเก็บรวบรวมเอกสารจดหมายเหตุ วัสดุ รูปภาพ ของมหาวิทยาลัย ประเมินคุณค่าเอกสารและจัดทำบัญชีช่วยค้นเพื่อให้บริการบุคลากรของมหาวิทยาลัยและผู้สนใจทั่วไป

สถานที่ตั้ง : ชั้น 6 อาคารไสว สุทธิพิทักษ์อนุสรณ์ 110/1 - 4 ถนนประชาชื่น เขตหลักสี่ กรุงเทพ ฯ 10210

โทรศัพท์ 0-2954-7100 ต่อ 450 โทรสาร 0-2951-1155

Website : http://laic.dpu.ac.th/3in1/elib/arc_index_1.htm

2545 พิพิธภัณฑ์ผ้า มหาวิทยาลัยนเรศวร

มหาวิทยาลัยนเรศวรเล็งเห็นว่า "ฝ้าย" เป็นผลผลิตของประเทศอันหนึ่งที่สมควรได้รับการศึกษาและส่งเสริม จึงได้ร่วมกับองค์กรภายนอก คือ ร้านจิตรลดา อันเป็นโครงการเนื่องมาจากพระราชดำริในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสนับสนุนให้จัดทำพิพิธภัณฑ์ผ้าขึ้น ในอนาคตคาดว่า พิพิธภัณฑ์ผ้ามหาวิทยาลัยนเรศวรจะพัฒนาการรวบรวมผลิตภัณฑ์ผ้าประเภทต่างๆ นอกเหนือจากผ้าฝ้าย โดยเปิดโอกาสให้ นิสิต อาจารย์ บุคลากร และประชาชนได้เรียนรู้ และซาบซึ้งในภูมิปัญญาไทย ตลอดจนเตรียมต้อนรับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

สถานที่ตั้ง : พิพิธภัณฑ์ผ้า มหาวิทยาลัยนเรศวร อ.เมือง จ.พิษณุโลก 65000

โทรศัพท์ 0-5526-1000-4 ต่อ 1217-8 โทรสาร 0-5526-1000-4 ต่อ 1148-9

Website : www.thaitextilemuseum.com/HOME/home.html

2546 หอประวัติมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้ดำเนินการตั้งหอประวัติมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เนื่องในวาระการสถาปนามหาวิทยาลัยครบรอบ 60 ปี มีพิธีเปิดเป็นทางการ เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2546 เพื่อเป็นอนุสรณ์ให้ศิษย์เก่า ศิษย์ปัจจุบันและผู้สนใจได้ทราบถึงประวัติและพัฒนาการของมหาวิทยาลัยโดยใช้อาคารก่ออิฐถือปูนหลังแรกของมหาวิทยาลัย ภายในอาคารมีการแสดงภาพ สิ่งของเครื่องใช้ในสมัยต่างๆ ของคณาจารย์และนิสิต เพื่อให้บุคลากรและผู้สนใจได้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าของมหาวิทยาลัย ที่ก่อตั้งโดยบูรพาจารย์ตลอดจนคณาจารย์ บุคลากรมหาวิทยาลัย ตั้งแต่รุ่นบุกเบิกจนถึงปัจจุบัน โดยจัดนิทรรศการถาวร และนิทรรศการหมุนเวียน (เฉพาะเรื่องตามวาระและโอกาส) แบ่งการแสดงโดยมีห้องต่างๆ คือ

ห้องที่ 1 เย็นศิระเพราะพระบริบาล แสดงภาพเกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระราชวงศ์ซึ่งเสด็จมายังมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2493 - ปัจจุบัน

ห้องที่ 2 สามบูรพาจารย์ - แก้วเกษตร แสดงภาพชีวประวัติและผลงานของสามบูรพาจารย์ผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัย ได้แก่ หลวงสุวรรณวาจกกสิกิจ พระช่วงเกษตรศิลปการ และหลวงอิงคศรี กสิการ และประวัติย่อของบูรพาจารย์หลายท่าน

ห้องที่ 3 สารนิเทศหกทศวรรษ แสดงประวัติมหาวิทยาลัย ตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงปัจจุบัน

ห้องที่ 4 นิทรรศการเกษตรศาสตร์ แสดงถึงผลงานโดยสิ่งพิมพ์ในรูปดิจิตอล โปสเตอร์หรือภาพถ่าย และจัดนิทรรศการเฉพาะเรื่องตามวาระและโอกาส

สถานที่ตั้ง : หอประวัติมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประตู 2 ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์/โทรสาร 0-2942-7272 E-mail : otro@ku.ac.th

2547 หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จัดตั้งหอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2547 สังกัดสำนักงานอธิการบดี มีวัตถุประสงค์เพื่อทำหน้าที่ในการเสาะแสวงหารวบรวมเอกสารจดหมายเหตุ อันแสดงถึงประวัติพัฒนาการ และการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และทำหน้าที่ในการอนุรักษ์ จัดระบบและให้บริการเผยแพร่เอกสารจดหมายเหตุ เพื่อเป็นข้อมูลในการนำมาใช้ประโยชน์ทางการศึกษาแก่ ผู้บริหาร บุคลากร และนิสิต ของมหาวิทยาลัยทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ข้อมูลที่กำลังทำการเก็บรวบรวมอยู่คือ ข้อมูลในด้านประวัติ พัฒนาการของมหาวิทยาลัย คณะ สำนัก สถาบันต่างๆ เอกสารประวัติงานและเกียรติคุณของบูรพาจารย์ โครงการ แผนงาน และกิจกรรมของมหาวิทยาลัย รวมถึงเอกสารส่วนบุคคลของผู้บริหาร เอกสารอันทรงคุณค่าเหล่านี้จะแสดงให้เห็นถึงประวัติ พัฒนาการของมหาวิทยาลัย เพื่อให้บุคลากรมหาวิทยาลัยและนิสิตมีความภาคภูมิในเกียรติคุณของมหาวิทยาลัย

สถานที่ตั้ง : หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ถนนพหลโยธิน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 0-2942-8616 ต่อ 213 โทรสาร 0-2561-1369 E-mail : upup@ku.ac.th

2547 พิพิธภัณฑ์การศึกษาแห่งชาติ และห้องจดหมายเหตุโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสถาปนาโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยและทรงโปรดให้สร้างตึกยาว หรืออาคารสวนกุหลาบเป็นอาคารเรียน เนื่องจากเป็นอาคารที่สวยงามและมีประวัติความเป็นมาอันยาวนานตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ มีความเกี่ยวข้องกับพัฒนาการการศึกษาของชาติ ปัจจุบันกรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนอาคารสวนกุหลาบเป็นมรดกของประเทศ โรงเรียนจึงใช้อาคารหลังนี้เป็นสถานที่จัดแสดงพิพิธภัณฑ์ และห้องจดหมายเหตุ เปิดเป็นทางการเมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ.2547 มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดแสดงเรื่องราว ประวัติความเป็นมา และเก็บรวบรวมเอกสารจดหมายเหตุของโรงเรียน ตัวอย่าง เช่น สมุดคะแนนนักเรียน หนังสือรุ่น เอกสารโบราณจากสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติที่เกี่ยวกับโรงเรียน ภาพกิจกรรมต่างๆ โล่ และวัตถุสิ่งของอื่นๆ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียน ศิษย์เก่า ครู อาจารย์และบุคลากรมีความภาคภูมิใจในชื่อเสียง เกียรติภูมิ และปรัชญาการศึกษาของโรงเรียน นอกจากเอกสารและวัตถุสิ่งของของโรงเรียนแล้ว ยังมีเอกสารและสิ่งของเครื่องใช้ของ ม.ล.ปิ่น มาลากุล ผู้เป็นศิษย์เก่า และเป็นผู้มีความสำคัญต่อวงการศึกษาไทย พิพิธภัณฑ์การศึกษาแห่งชาติและห้องจดหมายเหตุโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยเปิดให้เข้าชมรายบุคคลและหมู่คณะในวันและเวลาราชการ

สถานที่ตั้ง : ตึกยาว โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย 888 ถนนตรีเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์ เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200

โทรศัพท์ 0-2225-5605-8 โทรสาร 0-2224-8554

กำหนดการประชุมใหญ่สามัญประจำปี สมาคมจดหมายเหตุไทย 2547

วันพฤหัสบดีที่ 14 ตุลาคม 2547

08.00 - 09.00 น. ลงทะเบียน

09.00 - 10.00 น. ประชุมสมาชิก นายกสมาคมฯ กล่าวรายงานผลการดำเนินงาน

วาระที่ 1 เรื่องแจ้งเพื่อทราบ

วาระที่ 2 เรื่องสืบเนื่อง

2.1 การรับสมัครสมาชิก

2.2 การจัดหาทุน

2.3 การจัดดูงานจดหมายเหตุมาเลเซีย - สิงคโปร์/จีน

10.00 - 10.15 น. พิธีเปิดประชุม โดย อธิการบดี มหาวิทยาลัยพายัพ ดร.บุญทอง ภู่เจริญ

10.15 - 10.30 น. รับประทานอาหารว่าง

10.30 - 11.15 น. ปาฐกถานำ หลักฐานเก่าบอกเล่าปัจจุบัน โดย ศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย องคมนตรี*

11.15 - 12.15 น. ฉายวีซีดี 14 ตุลา และ วีซีดี เดินประชาธิปไตย ร่วมเสวนา โดย อ.ทรงยศ แววหงษ์

12.15 - 13.30 น. อาหารกลางวัน

13.30 - 14.30 น. **วงเสวนา หลักฐานเก่าบอกเล่าปัจจุบัน : การดูแลรักษาและนำมาใช้**

จดหมายเหตุภาคเหนือ โดย ดร.ม.ร.ว.รุจยา อาภากร

แผนที่ โดย คุณธวัชชัย ตั้งศิริวานิช

ภาพ โดย อ.ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

ผ้า โดย รศ. ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนกุล

การอนุรักษ์ใบลาน โดย อ.สนั่น ธรรมธิ

ดำเนินรายการ โดย อ.ชยันต์ หิรัญพันธุ์

14.30 - 14.45 น. รับประทานอาหารว่าง

14.45 - 16.30 น. **วงเสวนา หลักฐานเก่าบอกเล่าปัจจุบัน : การดูแลรักษาและนำมาใช้ (ต่อ)**

* อยู่ระหว่างการติดต่อ

วันศุกร์ที่ 15 ตุลาคม 2547

09.00 - 10.30 น. เทคนิคการจัดเก็บเอกสาร โดย ทีมวิทยากร หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยพายัพ

10.30 - 10.45 น. รับประทานอาหารว่าง

10.45 - 12.00 น. กิจกรรมฝึกปฏิบัติการจัดเอกสาร โดยทีมวิทยากร หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยพายัพ

12.00 - 13.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน

13.00 - 16.30 น. นำชมหอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยพายัพและหอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เชียงใหม่

วันเสาร์ที่ 16 ตุลาคม 2547

08.00 - 08.30 น. พร้อมกันที่โรงแรมพรพิงค์
ฟังการบรรยายสรุปก่อนออกเดินทาง

08.30 - 10.00 น. เดินทางด้วยเท้าจากโรงแรม ข้ามสะพานนวรัฐไปชมโบสถ์คริสตจักรที่ 1 เชียงใหม่ (เดิม) และโบสถ์ปัจจุบัน

10.00 - 10.30 น. เดินทางด้วยรถตู้จากคริสตจักรที่ 1 เชียงใหม่ ไปวัดพระสิงห์วรวิหาร

10.30 - 11.00 น. ไปวัดเจดีย์หลวง

11.00 - 12.00 น. เดินทางไปแจ่งหัวริน

12.00 - 13.30 น. รับประทานอาหารกลางวัน (บุฟเฟ่อาหารไทย)

13.30 - 15.30 น. เดินทางไปบ่อสร้าง อำเภอสันกำแพง เพื่อชมและซื้อผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น

15.30 น. เดินทางกลับโรงแรมพรพิงค์

การลงทะเบียน

500 บาท วันที่ 14 - 15 ตุลาคม 2547 สำหรับสมาชิกสมาคมจดหมายเหตุไทย

700 บาท วันที่ 14 - 15 ตุลาคม 2547 สำหรับบุคคลทั่วไป

300 บาท วันที่ 16 ตุลาคม 2547

หมายเหตุ มีการจัดนิทรรศการและสาธิตกระบวนการผลิตใบลาน

ลำดับที่...../.....

ใบสมัครสมาชิกสมาคมจดหมายเหตุไทย

1. ชื่อหน่วยงาน _____

เลขที่ _____ หมู่/ซอย _____ ถนน _____ ตำบล/แขวง _____

อำเภอ/เขต _____ จังหวัด _____ รหัสไปรษณีย์ _____

โทรศัพท์ _____ โทรสาร _____ e-mail _____

2. ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว) _____ อายุ ____ ปี อาชีพ _____

สถานที่ทำงาน _____

เลขที่ _____ หมู่/ซอย _____ ถนน _____ ตำบล/แขวง _____

อำเภอ/เขต _____ จังหวัด _____ รหัสไปรษณีย์ _____

โทรศัพท์ _____ โทรสาร _____ e-mail _____

วุฒิการศึกษา _____

ที่อยู่ปัจจุบันเลขที่ _____ หมู่/ซอย _____ ถนน _____ ตำบล/แขวง _____

อำเภอ/เขต _____ จังหวัด _____ รหัสไปรษณีย์ _____

โทรศัพท์ _____ โทรสาร _____ e-mail _____

3. ประเภทสมาชิก

1. สมาชิกกิตติมศักดิ์ (แล้วแต่บริจาค) จำนวน _____ บาท
2. สมาชิกสามัญ ได้แก่

☐ ผู้ปฏิบัติงานด้านจดหมายเหตุและผู้สนับสนุนกิจการด้านนี้

อัตราค่าบำรุงรายปี ๆ ละ 200 บาท

☐ องค์กรจดหมายเหตุ

อัตราค่าบำรุงรายปี ๆ ละ 500 บาท

3. สมาชิกสมทบ ได้แก่ นิสิต นักศึกษา รายปี ๆ ละ 100 บาท

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าจะปฏิบัติตามข้อบังคับและระเบียบของสมาคมฯ โดยชอบทุกประการ

ลงชื่อ _____ ผู้สมัคร

(_____)

วันที่ _____

สมาชิกสมาคมฯ ได้รับสิทธิการเข้าประชุมทางวิชาการประจำปีและเลือกตั้งกรรมการบริหารสมาคม นอกจากนี้แล้วยังสามารถเข้ารับการฝึกอบรม การประชุมเชิงปฏิบัติการ การสัมมนา ฯลฯ ได้รับสิ่งพิมพ์วิชาการ (ในอัตราสมาชิก) และสิทธิการบริการติดต่อประสานงานสมาชิกเครือข่ายสมาคม ฯลฯ

คุณสมบัติของสมาชิก

1. เป็นผู้บรรลุนิติภาวะแล้ว
2. เป็นผู้มีความประพฤติเรียบร้อย
3. ไม่เป็นโรคที่สังคมรังเกียจ
4. ไม่ต้องคำพิพากษาของศาลถึงที่สุดให้เป็นบุคคลล้มละลาย หรือไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ หรือต้องโทษจำคุก ยกเว้นความผิดฐานประมาท หรือลหุโทษ การต้องคำพิพากษาของศาลถึงที่สุดในกรณีดังกล่าว จะต้องเป็นในขณะที่สมัครเข้าเป็นสมาชิกหรือในระหว่างเป็นสมาชิกของสมาคมเท่านั้น

ประเภทของสมาชิก

1 สมาชิกสามัญ ได้แก่

1. ผู้มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน การศึกษา การเรียน การสอน การบริหาร การเผยแพร่เอกสารและวิชาการจดหมายเหตุ รวมไปถึงผู้สนับสนุนกิจกรรมด้านนี้
2. องค์กรจดหมายเหตุในภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ และเอกชนที่สนใจสนับสนุนวัตถุประสงค์ของสมาคมและต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสมาคม
   ค่าสมัครสมาชิก 200 บาท/ปี

2 สมาชิกกิตติมศักดิ์ได้แก่ บุคคลผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการจดหมายเหตุ และวิชาการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานจดหมายเหตุ หรือเห็นความสำคัญต่อกิจการด้านนี้ที่คณะกรรมการเชิญมา ตลอดจนบุคคลทั่วไปที่สนใจในกิจการจดหมายเหตุ
ค่าสมัครสมาชิก แล้วแต่จะบริจาค

3 สมาชิกสมทบ ได้แก่ นักเรียน นิสิตนักศึกษา ค่าสมัครสมาชิก 100 บาท/ปี

การสิ้นสุดสมาชิกภาพสมาคมจดหมายเหตุไทย มีระยะเวลา 1 ปีปฏิทิน สิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคมของทุกๆ ปี

การสมัครสมาชิก

1. สมัครโดยกรอกใบสมัครสมาชิกสมาคม
2. โอนเงินเข้าบัญชีออมทรัพย์ ธนาคารทหารไทย สาขา ม.ธรรมศาสตร์ท่าพระจันทร์ ชื่อบัญชี สมาคมจดหมายเหตุไทย เลขที่บัญชี 155-2-02226-9
3. ส่งโทรสาร หรือไปรษณีย์ใบสมัคร หลักฐานการโอนเงินมาที่ 02- 2220149 หรือ E-mail มาที่ thaiarchives@yahoo.com หรือ ส่งจดหมายมาที่ สมาคมจดหมายเหตุไทย ตู้ ปณ. 11 ปณฝ. หน้าพระลาน กทม. 10202

สิทธิและหน้าที่ของสมาชิก

1. เข้าประชุมสมาคมประจำปี ปีละ 1 ครั้ง
2. เข้ารับการบริการฝึกอบรม-ประชุมเชิงปฏิบัติการ/ปาฐกถา สัมมนา เพื่อให้ความรู้แก่สมาชิกตามแต่โอกาสอันควร (ในอัตราสมาชิก)
3. รับการบริการติดต่อเครือข่ายสมาชิกทั้งในด้านการบริหาร การเผยแพร่ความรู้สารสนเทศ ตลอดจนการปรึกษาหารือร่วมกันในการพัฒนากิจกรรมจดหมายเหตุ
4. ได้รับสิ่งพิมพ์วิชาการจดหมายเหตุ เพื่อเป็นการเผยแพร่ข่าวสาร (ในอัตราสมาชิก)
5. มีสิทธิเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการของสมาคมต่อคณะกรรมการ
6. สมาชิกสามัญมีสิทธิในการเลือกตั้ง หรือได้รับการเลือกตั้ง หรือแต่งตั้งเป็นกรรมการสมาคมและมีสิทธิออกเสียงลงมติต่างๆ ในที่ประชุมได้คนละ 1 คะแนนเสียง
7. ให้ความร่วมมือและสนับสนุนการดำเนินกิจการต่างๆ ของสมาคม

3 ทศวรรษ 14 ตุลา กับประชาธิปไตยไทย

Thai Democracy Three Decades After Octover 14

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ บรรณาธิการ

ราคา 300 บาท

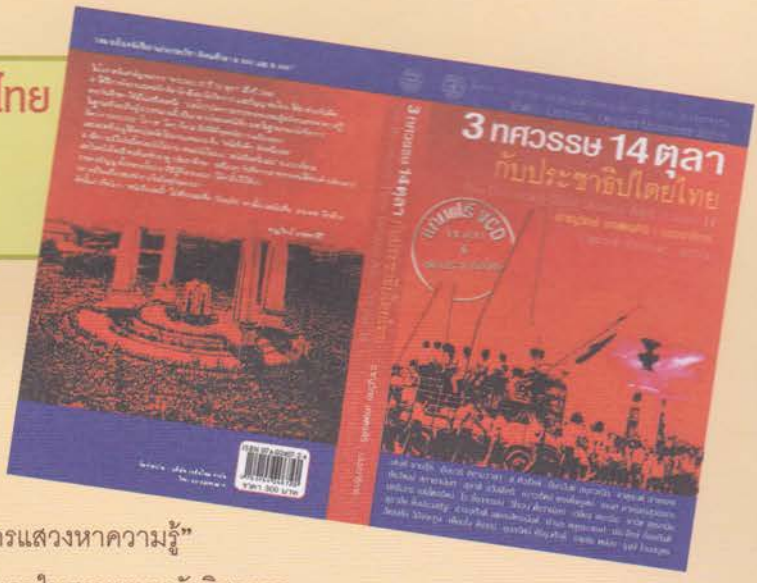

ในโอกาสอันสำคัญของการครบรอบ
"30 ปี 14 ตุลา" เมื่อปี 2546
เราได้มีการจัดงานระดมนักคิด นักเขียน นักวิชาการ
และปัญญาชนไทย ให้มาช่วยกันคิด ช่วยกันศึกษา
ให้เป็นเสมือนหนึ่ง "บ่อน้ำบำบัดความกระหายของชนผู้สมัครแสวงหาความรู้"
ในฐานะที่ผมเป็นผู้ประสานงานนี้ เป็นอาจารย์สอนหนังสือ และในฐานะของนักวิชาการ
คิดว่าการครบรอบ "โอกาส" ใดๆ ก็ตาม สิ่งที่ดีที่สุดหลังการเฉลิมฉลอง
และจะเหลืออยู่ให้คนรุ่นหลังไปนานแสนนาน คือ "หนังสือดีๆ สักเล่มหนึ่ง"...
เราเชื่อว่าแม้ในวันนี้คนจะยังไม่อ่าน คนจะยังไม่มอง "หนังสือหนึ่งเล่ม" ของเราก็ตาม
แต่วันข้างหน้าก็คงมีคนหันกลับมาดู กลับมาศึกษา เหมือนกับที่พวกเราหลายคนได้พบด้วยตัวเองว่า
งานทางปัญญาทั้งหลายทั้งปวง ที่มีผู้ที่มาก่อนเรา ได้ทำทิ้งไว้ให้เรา
กลายเป็นเครื่องส่องนำทางในปัจจุบันของเรา
ดังนั้น เราก็หวังว่า "หนังสือเล่มนี้" ไม่เพียงแต่เพื่อ "ปัจจุบัน" เท่านั้น แต่ยังเพื่อ "อนาคต" อีกด้วย

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

สำนักงาน
สลากกินแบ่งรัฐบาล

ช่วยราษฎร์ เสริมรัฐ ยืนหยัดยุติธรรม

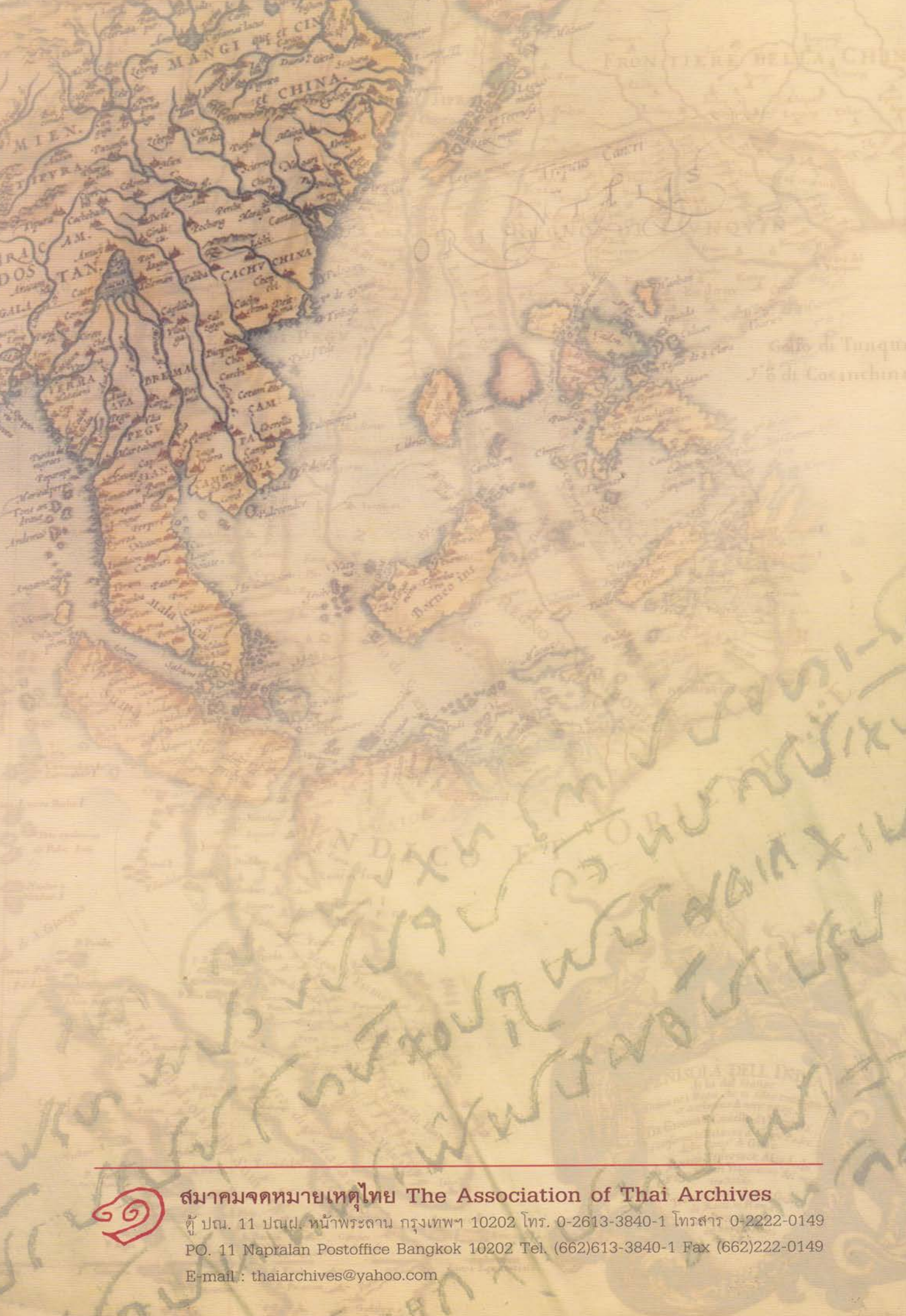

สมาคมจดหมายเหตุไทย The Association of Thai Archives

ตู้ ปณ. 11 ปณฝ. หน้าพระลาน กรุงเทพฯ 10202 โทร. 0-2613-3840-1 โทรสาร 0-2222-0149

PO. 11 Napralan Postoffice Bangkok 10202 Tel. (662)613-3840-1 Fax (662)222-0149

E-mail : thaiarchives@yahoo.com